

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. 1853.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΦΥΛΛ. 86.

Η ΛΙΜΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΥΡΓΟΣ

ΤΗΣ

ΓΑΡΔΗΣ.

Ἱστορικὸν διήγημα

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

—o—

Εἰς τὸ περηνὸν τῆς Λομβαρδίας βασιλείον, εἰς θέ-
 τιν πάντοθεν ἀποπτον, κεῖται ἡ λίμνη τῆς Γάρδης,
 πρὸς ἀνατολὰς τῶν Μεδιολάνων καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς
 Βερώνης καὶ Μαντούας, περίφημος διὰ τε τὴν ἐ-
 ξαίσιον αὐτῆς φύσιν καὶ τὸ μέγαλον τῆς παρελθόν.
 Ἡ Βήρακος αὕτη τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, ἦν πολλοὶ
 ποιηταὶ χρυσοῦν κυλίουσιν ἐφαντάστησαν, καὶ σήμερον
 ἐτι περιλαμβάνεται ἐν τῷ μέσῳ λαμπρῶν τοποθεσιῶν.
 Ἀντὶ τοῦ χρυσοῦ, ὃν ἡ φαντασία τῆ ἐδάνειζεν ἄλ-
 λοτε, κυλίει τοὺς μαγικοὺς τοῦ Φιλτῶνες τροχοῦς,
 καὶ δι' αὐτῶν μεταφέρεισαι σὺ ταχύτατα ἀναμέσον

λόφων σκιοπρασίνων καὶ θελκτικῶν ἐνταῦθα τῶν ἐ-
 λαιῶν οἱ θαλλοὶ σχηματίζουσιν εἶδος ἀμφιθεάτρου·
 ἀπώτερον, ἄλση ἀειθαλλῆ πορτοκαλεῶν καὶ λιμονιῶν
 ἐπιστέφουσι τὴν πολίχνην τῆς Τσίβας· ἐπέκεινα τὰ
 μυστηριώδη σπήλαια τοῦ Κατούλλου ὁμοιάζουσιν
 ὠραία ἀπεικονίσματα ἐπὶ γλαυκοῦ οὐρανοῦ· τοῦ πύρ-
 γου τελευταῖον τὰ μεγάλα εἰρήπια, μὲ τὰ τείχη τῶν
 τὰ ἐπαλξωτά, φαίνονται καὶ σήμερον ἀμυνόμενα ὑ-
 πὲρ τῆς χερσονήσου τῆς Σερμιόννης, ἂν καὶ διήλθον
 ὑπὲρ αὐτὰ τοσοῦτοι αἰῶνες καὶ τοσαῦτα μεταβολαί.

Καὶ τῶ ὄντι φρικώδης καὶ τώρα ἡ ὄψις τοῦ πύρ-
 γου· βαθεῖα τάφρος μεταξὺ λίμνης καὶ τούτου, ὑπὲρ
 αὐτὴν κινητὴ μία γέφυρα, τρεῖς πύργοι μαῦροι καὶ
 σκυθρωποὶ καὶ ὀλίγοι καλύβαι, δυστυχῆ τοῦ γίγαν-
 τος θύματα . . . ἰδοὺ τὰ κρῖα ἀστᾶ του. Ἄλλ' ὑπὲρ
 πάντα ὑψοῦται ἐπὶ πυργίσκου σταυρὸς ὑψηλός, ὡς ἀ-
 ναμνηστικῶν ἡμῖν ὅτι ὑπάρχει δύναμις ἀνωτέρα ἀ-
 πασῶν τῆς γῆς τῶν δυνάμεων.

Τὸ ἐξαιρετικὸν ὅμως ἤδη εἶνε αὐτὴ ἡ λίμνη. Ἄμα
 σκοτισθῶσι τὰ κύματά της κατὰ μικρὸν, ἀρχονται
 συγχρόνως νὰ ἐξαγκῶνται μακρὰ θαλασσοκυλίσματα
 θνήσκουσιν, βαθμηδὸν αὐξάνοντα, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἢ συν-
 τρίζονται παταγοῦντα κατὰ τῶν τειχῶν, καὶ ὅταν

τέλος ἀνατελιώσιν ὅλα τὰ ἀστρα καὶ ἡ σελήνη, πᾶσα ἡ λίμνη μεταβάλλεται εἰς ἀφροὺς, ὡς ἐάν τὴν παράσῃ ὑπόγειος δριμύνη. . . Ἄλλ' ἰδοὺ ἡ πῶς ῥοδόδακτυλος καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ἥλιος χρυσαυγής· διαλύονται πάραυτα οἱ ἀφροὶ, καταπαύει ἡ ἀταξία, καὶ ἡ λίμνη, ὡς καὶ τὴν χθές, λειοκύμων καὶ διαυγής, μὲ τὴν κυανὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν, τοὺς γλυκεῖς τῆς κυματισμοὺς καὶ τὰ πορφυρεὰ τῆς χαριέντως ταλαντευόμενα.

Πόθεν τοῦτο; — Τὸ ἐξῆς συμβᾶν θὰ τὸ ἐξηγήσῃ.

Α΄.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν στάσεων καὶ πολέμων, τῶν ἐρημούντων τὴν Ἰταλίαν τὸν Ἰον. αἰῶνα μ. Χ., ὁ μαρκεσίος τῆς Ἰθρέας μόνος διετήρησε μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀρχόντων ἰσχὺν τινα εἰς τῆς χερσονήσου τ' ἀρκητικὰ μέγεθος. Ἀπὸ φιλοδοξίαν ὁμώμενος, ἐκίνησε πόλεμον ἐναντίον Οὐγού τοῦ βασιλεῖος τῆς Λομβαρδίας καὶ κόμητος τῆς Προουγκίας, ἀλλ' ἡ τύχη προῦδωκε κατ' ἀρχὰς τὴν τόλμην αὐτοῦ καὶ, καταστραφείς εἰς τινὰς συμπλοκάς, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑρμαννὸν τὸν δούκα τῆς Σουαβίας. Μαθὼν δ' ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ, ὅτι τοῦ Οὐγού οἱ ἐκτραχηλισμοὶ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃσι τοὺς Ἰταλοὺς κατ' αὐτοῦ, ὑπερέβη θρασὺς τὰς ἄλλας καὶ, παραλαβὼν στήφην ὁμοθυμῶν, ἐξεθρόνισε τὸν γέροντα βασιλέα καὶ ἀνεβίβασεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν ἐκείνου Λοθάρου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ν' ἀπαλλαγῇ καὶ τούτου βραδύτερον.

Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν μετὰ τινος μῆνας οἱ μικροὶ πόνοι, οὓς ὑπέστη, ἔφερον εἰς τὸν τῶν Οὐγού, ὁ υἱὸς τοῦ Λοθάρου, νέος καὶ ἀπειροῦς ἡγεμῶν, παρεδόθη πρόθυμος εἰς τὰς ὑποουλούς βασιουργίας τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Βερεγγαρίου, μαρκησίου τῆς Ἰθρέας. Μάτην ἡ ἡγεμονία Ἀδελαΐς ἡ ἐκ Βουργωνίας ἀπεκάλυψε τῷ συμβίῳ τῆς κατὰ μέρος τοὺς ὑποούλους τοῦ μαρκησίου σκοπούς· ἀντὶ νὰ εἰσακουσθῇ, ἀπεδιώχθη αἰσχρῶς τῆς αὐλῆς.

Ἀποβρίψας τότε τὸ προσωπίδι, ὁ Βερεγγάριος κατέσχε τὸν θρόνον δι' αὐλικῆς ἐπαναταξίας καὶ κατακλείσας τὸν Λοθάρου, ἐχειροτόνησεν αὐτὸς ἐαυτὸν βασιλέα, ὑπὸ τὸν τίτλον Βερεγγάριος Β', διαδοὺς μετ' ὀλίγον τὸν αἰφνιδίον θάνατον τοῦ γνησίου μονάρχου. Ὅπως δὲ στερεώσῃ ἅμα καὶ νομιμοποιήσῃ τὴν ἀρπαγὴν τοῦ ταύτην, ἠθέλησε νὰ νυμφεύσῃ τὸν πρωτότοκόν του υἱὸν Ἀδελβέρτου μετὰ τῆς χήρας τοῦ Λοθάρου Ἀδελαΐδος, ἧτις μεμακρυσμένη εἰς τὸ χωρίον Σιέρβαν, ἀνίστατο παντὶ σθένει εἰς τὴν τοιαύτην του βέλτην, καὶ διήγαγε τὸν χρόνον τῆς ἐν προσευχῇ καὶ μελέτῃ. Ταῦτα εἶπε τῆς διηγήσεως ἡμῶν τὸ ἀντικείμενον, συμβάντα πάντα τοῦ ἔτους 949.

Τὴν 10 λοιπὸν Μαΐου τοῦ ἔτους τούτου, τρεῖς ἀνθρώποι ἐκάθησαν πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐμπροσθεν ἐστίας ἀγροτικῆς, ἐντὸς καλύβης ἀλιέως, καί μεν ἡμίλιον μακρὰν τῆς Βηνάκου, ἀλλ' εἰς θέσιν ἀφ' ἧς διακρίνεται ὁ πύργος αὐτῆς. Ὁ εἰς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἐφαίνετο μοναχὸς, μὲ βῆσσινον ἐνδύμα καὶ σχοινίον ἀντὶ ζωστήρος καὶ, καθήμενος ἐπὶ σκίμποδος, ἦν βυθισμέ-

νος εἰς σκέψεις βαθείας. Ἡ πολιὰ αὐτοῦ γενεῖας κατέπιπεν ἀφθονοῦ καὶ χιονωτῆ ἐπὶ τοῦ μαύρου ὑφίσματος, καὶ ἡ στρογγύλη του κεφαλῆ, φαλακρὰ εἴτε ἐκ τοῦ γήρατος εἴτε ἐκ τοῦ τάγματός, εἰς ὕπερ ἀνέκην, ὑπεδύετο κατὰ μέρος εἰς εὐρύχωρον καποικίον (κάλυμμα παραπλήσιον τῆς ἡμετέρας κοκκούλας). Εἰ καὶ τοὺς χαρακτῆρας του ἔστειρον ἡ γλυκύτης καὶ ἡ εὐσθεσία, ἐνίοτε ὅμως τὸ πρόσωπόν του ἐλάμβανέ τινας διαχρώσεις, προδιδούσας ἢ ἀλλότρια μοναστοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἀνεδείκνυτο πεπλασμένος νὰ ἀρχῇ καὶ ὄχι νὰ ἀρχηται.

Ἐκ δὲ τῶν δύο αὐτοῦ συντρόφων, ὁ ἐκ δεξιῶν ἦτον ἄλιεὺς νεανίας, μεσημβρινῆς εὐαρέστου ὄψεως, ὠχρολευκὸς καὶ εὐθύ ὄρων, μὲ κόμην μελαίνην καὶ μήλα προέχοντα: ὁ δ' ἐξ εὐωνύμων εἶχε τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας, ἀλλ' ἦν τὸν ζωηροῦς, ὡς πρεσβύτερος· πλὴν καὶ οἱ δύο ἐδείκνυον οὐ τὴν τυχοῦσαν καταγωγὴν.

Τὴν δ' αἰθούσαν, ὅπου εὐρίσκοντο, καὶ ἐξ ἧς πᾶσα συνέκειτο ἡ καλύβη, ἐκάλυπτε τότε σκότος βαθύ. Μόνον, ὅταν ὁ ἀνεμὸς ἐφύσα σφοδρότερος, διὰ τῶν μόλις συγκατοικημένων τῆς θυρίδος κλειθρῶν, τὸ ἡμίθεστον πῦρ τῆς ἐστίας ἀνεδίδε τινας φλόγας καὶ ἐξωγράφιζε παραδόξως τὴν καὶ ἄλλως παράδοξον ταύτην σκηνήν.

Μετὰ δὲ τινὰς στιγμὰς βαθείας σιγῆς, ἀνηγέρθη ὁ μοναχὸς καὶ, πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἀπευθύνων τὸν λόγον,

— Δὲν θέλεις λοιπὸν, Πετρώνιε; εἶπεν.

— Ὅχι. ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, δὲν θέλω. . .

— Ὁ πατήρ μου ἔχει δικαίον, ὑπέλαθεν ὁ νεώτερος. Καὶ μὲν εἶσαι γνωστὸς εἰς τὴν χώραν ὡς ἄγιος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀφ' οὗ κρύπτεις τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιχειρήματος, δὲν ἀνακατινόμεθα. Ἐκτὸς τούτου, τί μὰς χροιάζεις; Πλήθος ἀλιέων κατοικεῖ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης.

— Ὡς νὰ μὴ γνωρίζεις, Ζαχαῖε, εἶπε μετὰ γλυκύτητος ὁ μοναχὸς εἰς τὸν νέον, ὅτι, ἂν σεις δὲν βραδύητε, κἀνείς δὲν βραδύει. Τοιαύτην ἐπιρροὴν ἀπεκτίσαστε ἐν τῇ Βενουζίᾳ, ἀφ' οὗ κατοικεῖτε τὰς κητὰς ταύτας, ὥστε, ἂν τυχόν τὸ θελήσητε, ὅλη ἡ χώρα θὰ ἐγερθῇ. . .

— Πιστεύεις, διέκοψεν ὁ Ζαχαῖος μὲ ὄμμα λαμπρὸν. . . θὰ δυνηθῶ. . .

Βλέμμα αὐστηρὸν τοῦ γηραιῦ συντρόφου τοῦ τὸν ἐπέσχε. . . καὶ ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὴν φράσιν αὐτοῦ ὁ δὲ μοναχὸς, προσποιηθεὶς ὅτι δὲν εἶδε τὸ συμβάν τοῦτο,

— Διὰ τὸ νόμα τοῦ δικαίου Θεοῦ, ἐξηκολούθησε, μὴ περιορᾶτε τελούμενον ἐγκλημα ὑπ' ὄψιν ὑμῶν, ἐν ᾧ εἶνε δυνατόν νὰ τὸ ἐμπυδίσθητε!

— Ἐγκλημα! ἀνεφώνησεν ὁ Ζαχαῖος· ἀπόδειξόν μας ὅτι εἶν' ἐγκλημα, καὶ δὲν θὰ διστάσωμεν. Δὲν εἶνε οὕτω, Πετρώνιε;

— Καλῶς! ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς. Θέλω εἶπε, ἀφ' οὗ αὐτὸ καὶ μόνον ὑπάρχει μέσον ὅπως εἶναι πείσω.

Τὰ τρία ἄτομα ἐπλησίασαν

— Ὁ αἰχμάλωτος, εἶπεν ὁ μοναχὸς, τὸν ὁμοίον

μέλλον νὰ ὀδηγήσωσιν εἰς τὸν πύργον τῆς Βηνάκου, πειαν αἱ νύκτες τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ καὶ νὰ φυλακίσουν ἐκεῖ στενωπῶς. . . εἶνε γυνὴ. . .

— Ἀξία πάντως τῆς ποινῆς ταύτης, διέκοψαν οἱ ἄλιεῖς.

— Καὶ ἡ γυνὴ αὕτη, ἐξηκολούθησεν ὁ ἱερεὺς, καλεῖται Ἀδελαΐς. . .

— Ἀδελαΐς. . . ἔστω, ἀντεῖπον πάλιν οἱ δύο.

— Ἀδελαΐς ἡ ἐκ Βουργωνίας εἶπε λέγω, ἐπανελάθεν ἐκείνος συνοφρυωμένος, τοῦ Λοθάρου ἡ χήρα. . .

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ Πετρώνιος καὶ ὁ Ζαχαῖος ἠγέρθησαν ὡς ἐμβρόντητοι.

— Τίς σοι τὸ εἶπε, μοναχέ; ἀνέκραξαν ταυτοχρόνως.

— Ἀδιόφορον τοῦτο, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν Χιέρβαν. Ἀπόψε ἡ βασίλισσα θὰ στεναῖξῃ εἰς τὰ δευρῶν. Θέλετε νὰ τὴν ἐλευθερώσητε; . .

— Ἄλλα τὸ ἐγκλημα τῆς; διατί τὴν κατηγοροῦσιν; ἠρώτησαν

— Διατί; ἀπεκρίθη ἐντόνως ὁ μοναχὸς. Διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιχωρῶσῃ, διὰ τοῦ γάμου αὐτῆς μετ' Ἀδελβέρτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Βερεγγαρίου, τοῦ τελευταίου τιν ἀρπαγῆν Ἡ Ἀδελαΐς ἀρνείται νὰ ὑπανδρευθῇ τοῦ συζύγου τῆς τὸν φινέα!

— Καὶ ἡ συνέταξις ποτε; ἠρώτησαν οἱ ἄλιεῖς, παραδόξως καταπευσθέντες.

— Ἰὴν πέμπτην ὥραν, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς Πισκιέρβαν.

— Πόσοι θὰ ἦν οἱ φρουροί; ἀνηρώτησαν πάλιν οἱ ἄλλοι.

— Δεκαπέντε. . . ἀπάντησεν.

— Ἐργόμειθα, ἀπεφάνησαν, μετ' εἰκοσιν ἀλιέων.

— Καὶ ἐγὼ μετ' ὑμῶν, προσέθηκεν ὁ μοναχὸς.

— Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Κυρίου! ὑπέλαθεν ὁ Πετρώνιος, ὅστις εἰσῆγα ἀπὸ τινος. Οἱ ὄμοιοί σου, ἄγιο ἀνθρώποι, εἶνε περιττοί, προκειμένου περὶ ἐρίδων. Ὁ Θεός, ὅρ' ὄν διαταλεῖς, εἶνε Θεὸς τῆς εἰρήνης. . .

— Ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς τῶν μαχῶν, ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς. — Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν, προσέθεσε, τῆς νυκτὸς, θὰ ἔλθω νὰ εἶναι ἐνταμῶσω μετὰ τινων ἀκολούθων. Ἀλλὰ, ἐξηκολούθησε, μοὶ ὁμνύετε ὅτι θέλετε ἐκτελεσθῆναι τὰς ὑποσχέσεις σας;

— Ἰὴν καὶ! ἀντεῖπον, ὁμνύομεν. . . Πλὴν σὺ, μοναχέ, ὁ ὑπὸ τὸ βῆσσινον σου κρύπτων στρατιώτου καρδία, σὺ, ὁ ἐνδιαφερόμενος εἰς τὴν τύχην ἡγεμονίδος, τίς εἶσαι;

— Θὰ τὸ μάθητε ἀπόψε, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς, ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς καλύβης, ὅτι θὰ μάθω καὶ ἐγὼ διατί τὸ νόμα Ἀδελαΐδος τῆς Βουργωνικῆς ἔχει τόσων σημασίαν ἐπὶ πτωχῶν ἀλιέων, ἀγνοοῦντων τὰ συμβάντα τῶν ἀνακτόρων. . .

Ταῦτα δὲ λέγων, ἐξῆλθε βραδέως καὶ διευθύνθη πρὸς τὰς Ῥηπούλας (Rivoli). Καὶ οἱ ἄλιεῖς ἐξῆλθον ὡσαύτως καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς σωρείαν τινὰ καλυβῶν, κειμένων ἀπο τῆς λίμνης.

Β΄.

Ἐγνωστὰ εἶσι διὰ τὴν ἀνέκρυσσον αὐτῶν μεγαλοπρε-

παιαν αἱ νύκτες τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ νύξ ἐκείνη ἦν μία τούτων. Οὐτ' ἐλάχιστον νέφος ἐκῆλιδου τὸ ὄραϊον στερέωμα, καὶ ἡ σελήνη, διατρέχουσα αὐτὸ, κατέλειπεν ὀπισθεν τῆς ἀργυρόχροα ἔγνη. Ἡ δὲ λίμνη, περικυκλουμένη ὑπὸ τῶν χαριέντων αὐτῆς λόφων, ἦτο ζοφερά εἰς τὸ κέντρον καὶ ὑπόλευκος περὶ τὰς ἀκτὰς.

Εἰς τὴν τοιαύτην γαλήνην τῆς φύσεως, εἰς τὴν τοιαύτην ἄλλον αὐτῆς σιγῆν, διατρέχεις, μὲ ἀπληστον ὄμμα, ὅλας ἐκείνας τὰς καλλονὰς τῆς καὶ μεταβαίνεις, ταχὺς ὡς ὁ οὐρὸς σου, ἀπὸ τ' οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὴν τετάρτην τῆς νυκτὸς ὥραν, ὁ μοναχὸς, ὁ Πετρώνιος καὶ ὁ Ζαχαῖος παρεβρίσκοντο εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως· ἕκαστος δὲ τῶν τριῶν εἶχε φέρει μετ' ἑαυτοῦ δέκα ἄνδρας, ὠπλισμένους μὲ πελέκεις καὶ μὲ μαχαίρας. Ἀφέντες σιωπηλοὶ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης, διευθύνθησαν πρὸς τὴν Πισκιέρβαν, ὡς εἶχον προτοῦ συμφωνήσει, καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας δρόμον ἐσταμάτησαν. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ μικρὸν στρατεύμα ἐκρύβη εἰς τὸ βάθος χαράδρας, ἡ μάλλον κοίτης ξηρῆς χειμάρρου, κειμένης ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος, ὁ μοναχὸς λαβὼν μετ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο ἀρχηγούς, ἐκάθησεν ἐπὶ τινος ἐξέχοντος βράχου. Παρελθουσῶν δὲ στιγμῶν τινῶν σιωπηλῶν, ὁ Ζαχαῖος ἐλάλησε πρῶτος.

— Μοναχέ, εἶπε, μὰς ὑπεσχέθηκες νὰ μὰς εἴπῃς τίς εἶ; θὰ τηρήσης τὴν σὴν ὑπόσχεσιν.

— Διατί, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς, δὲν λέγετε τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑμῶν, ὃν καὶ ἐγὼ εἶχον τὴν δικαίωμα ν' ἀπαιτήσω τὴν ἱστορίαν; Μολοντοῦτο δὲν ἐπιμένω ἰδοὺ ἡ ἐμὴ βραχεία καὶ κριθὴς.

Τότε ὁ μοναχὸς, πρὶν ἀρχίτη, ἔφερε περιπαθῶς εἰς τὸ μέτωπόν του τὴν χεῖρά του, ὡς ἐάν ἡ ὑπὸ τοῦ γήρατος ἀσθενήσασα μνήμη του τῷ ἠνεῖτο πᾶσαν ἀνάμνησιν, καὶ εἶτα ἠκολούθησεν ὡς ἐξῆς:

— Οἱ ὄμοιοί σου δὲν ἔφερον πάντοτε καποικίον, οὔτε ἡ ὄσφρος μου σχοινίον τάγματός. Νεανίσκος σὺ, μ' ἐνθυμίζεις περικαλλῆ ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ βλέμμα μου εἶχε πᾶσαν τοῦ ἐδικού σου τὴν ζέσιν, καὶ ὁ βραχίων μου ὅλην τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου. Ἐν τῇ πατρίδι μου Βουργωνίᾳ, ὅπου ὑπηρετοῦν ὑπὸ τῶν δούκα, μοὶ ἠνοίγετο λαμπρὸν μέλλον, ὡς λέγετε σεις ἐν τῷ κόσμῳ. . . ἀλλ' ἐν μόνον βλέμμα μιᾶς γυναικὸς ἠράνισε τὸ πᾶν ἐν τῷ ἅμα. . . Ἡμέραν τινὰ συνήντησα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κυρίου μου παιδίσκην χαρίεσσαν. . . μιλίς δεκαπενταετῆ. . . ἐτόλμυσα νὰ τῇ ὁμολογήσω τὸν ἐρωτὰ μου. . . τὸν συνεμερίσθη. . . τὰ ὠραιότερα καὶ συγχρόνως μωρότερα ὄνειρα ἐκυρεύσαν τῆς καρδίας μου. . . τὸ πάθος μου εἶχεν αὐξήσει, καὶ ἤδη ἔφερον εἰς τὰς ἐσπέρτας τὰ χρώματα τῆς κυρίας μου, ὅτε ἐξαίφνης ὁ βασιλόπαις τῆς Λομβαρδίας ἦλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δούκα. . . ἡ Ἀδελαΐς ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν πατέρα τῆς. . .

— Ἡ Ἀδελαΐς! ἀνέκραξεν ὁ νέος ἄλιεὺς διακόπτων τὸν μοναχόν. Σὺ ἠγάπησας τὴν Ἀδελαΐδα,

σὺ! . . ὦ! μὰ τὸ σχῆμά σου ψεύδεις! . .

Ὁ γέρον ἀλιεύς ἀπὸ μέρους τοῦ εθεώρει τὸν μοναχὸν μετ' ἐκπλήξεως καὶ σχεδὸν μετὰ θάμβους. Οὗτος δὲ, λαβὼν τὸν βραχίονα τοῦ Ζαχαρίου, καὶ βιάσας αὐτὸν νὰ καθήσῃ αὐθις.

— Μ' ἐξήγησας τὴν ἱστορίαν μου, εἶπε μὲ βλέμμα πλῆρες πυρὸς, θὰ τὴν ἀκούσης ἄχρι τοῦ τέλους. Καὶ, ἠγάπων τὴν Ἀδελαΐδα· καὶ, μοὶ εἶχε προσφέρει τὸν ἔρωτά της· ἀλλὰ τί δύναται νὰ ἐλπίζῃ πτωχὸς ἀρχηγὸς φρουρῶν; Ἡ νέα τῆς Λομβαρδίας ἡγεμονίς ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ βασιλέως συζύγου της, καὶ ἐγὼ εἰσηλθὼν εἰς μοναστήριον. Ἦμην τότε τριάκοντα ἐτῶν, πέντε ἔτη μόλις παρήλθον ἔκτοτε . . . καὶ, ἰδοὺ! οἱ πέντε οὗτοι ἐνιαυτοὶ μὲ κατέστησαν γέροντα. Δὲν ἀπέκτησα ἄρ' ἄγε τὸ δικαίωμα νὰ λέγω ὅτι ἠγάπησα τὴν γυναῖκα ἐκείνην; . . .

Οἱ δύο ἀλιεῖς εθεώρουν μετὰ φόβου μειμιγμένου μὲ σέβας τὸν τριακοντούτη ἐκεῖνον γέροντα, ὅς τις ἐξηκολούθησεν ὡς ἐξῆς.

— Ἐνώσω ἐθάύρουν τὴν Ἀδελαΐδα εὐδαιμονοῦσαν ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὴν ἐλησμόνουν ἐν τῷ μέσῳ νηστεϊῶν καὶ δεήσεων· ἀλλὰ μίαν ἡμέραν ἡ φήμη τῶν αἱματηρῶν ἐρίδων τοῦ τόπου σας ἐφθασε καὶ μέχρις ἐμοῦ. « Πρέπει νὰ ἦνε δυστυχὴς » εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, καὶ λαβὼν τὰ συνδάλια καὶ τὴν βακτηρίαν μου, διήλθον περὶ τὴν χώραν τῶν Γάλλων καὶ τὴν Προβηγκίαν ὀλόκληρον· ἐμπνευσίς θεῖα μὲ ὑπεστήριξε, διότι, φαίνεται, ὁ Θεὸς μὲ ἐξέλεξε εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς εὐσεβοῦς βασιλίδος ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν της. Φθάσαντα εἰς τὴν Ἰταλίαν, μὲ ὑπεδέχθη τῆς Χιέρρας τὸ μοναστήριον, καὶ παρακολουθῶν τὰ συμβαίνοντα περιέμενον τὴν στιγμήν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποστολῆς μου, ὅτε ὄνειρον τῆς παρελθούσης νυκτὸς μοὶ ἀπεκάλυψε τοὺς μέλλοντας τοῦ Ἀδελβέρτου σκοποὺς καὶ τὰ μέλλοντα δυστυχήματα τῆς Ἀδελαΐδος.

Εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους, μειδίμα εἰρωνικὸν ἐπλανήθη εἰς τοῦ Ζαχαρίου τὰ χεῖλη καὶ ὁ Πετρώνιος συνέσπασε τὴν ὄφρυν.

— Καὶ ἐπὶ τῇ πίπτει παρομοίου ὄνειρου μᾶς ὤθησας εἰς τὰ ὄπλα, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; τῷ εἶπεν ὁ νεανίας· ὦ! ἀπόλωλας, ἐὰν μᾶς ἠπάτησες . . .

Θόρυβος μακρυνὸς τὸν διέκοψεν, ὁμοιάζων ἵππων βηματισμῶν. Ὁ δὲ μοναχὸς ἐγεγέρθη εἰλαβὼν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Ζαχαρίου καὶ τῷ εἶπε φωνῇ ἐντόνῳ.

— Σίζυγε τῆς Ἀδελαΐδος, ἡ ὀλίγη σου πίστις σὲ ἀπάλεσεν. Πρόσεχε μὴ ὁ Θεός, ὅστις σ' ἔσωσεν ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν δηλητηριῶν τοῦ Βερεγγαρίου, καὶ σὲ ὠδήγησε σῶον καὶ ὑγιᾶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγρίας αὐτῆς ἐρημίας, ὅπου κρύπτεις τὸ ὄνομα καὶ τὴν τύχην σου, πρόσσεχε, λέγω, μὴ ἀποσύρῃ καὶ δεύτερον τὴν χεῖρά σου ἀπὸ σοῦ.

Ὁ Πετρώνιος καὶ ὁ ὑποτιθέμενος Ζαχαῖος ἠγέρθησαν ταυτοχρόνως.

— Τί θέλεις νὰ εἶπῃς; ἀνέκραζαν.

— Λέγω, ἀπήντησεν, ὅτι τὸ δηλητήριο, ὅπερ σοὶ παρεσκεύασεν ὁ Βερεγγάριος, ἠπάτησε τὸ κατὰ σοῦ μίσός σου. Ὁδηγούμενος ὑπὸ ὑπερέτου πιστοῦ, ὅστις σὲ ἠκολούθησε μέχρις ἐνταῦθα, ἐσώθης ἐκ τῆς

εἰρκτῆς, ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ μέλλοντος τάφου σου. Ἦδη διαφεύγεις τοὺς ἐναντίους σου ὑπὸ τὸ ἐνδύμα τοῦτο τοῦ ἀλιεῦς, ἐλπίζων ἐν τῇ καρδίᾳ σου ν' ἀνακτήσῃς ποτὲ τὸν θρόνον ἐκ τοῦ ὁποίου σὲ κατεβίβασαν. Ἀλλὰ τὸ μέλλον ἀποκαλύπτεται εἰς ἐμὲ, βλέπω θρόνον λαμπρὸν . . . Λοθῆρε! γυνὴ ἀναβαίνει αὐτόν· εἶνε ἢ σύζυγός σου· μάτην ὁμως σὲ ζητῶ παρ' αὐτῆς, διότι δὲν σὲ εὐρίσκω!

Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ βράχου ὁ μοναχὸς, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας πρὸς τὸν Λοθῆρον καὶ τὸ βλέμμα ὑψωμένον πρὸς οὐρανόν, λουόμενος δὲ ἀπὸ τὰς γλυκείας τῆς σελήνης ἀκτίνας, αἰτίνες προσέβαλον τὸ φαλακρὸν τοῦ κρανίου καὶ τὴν μακρὰν καὶ πολὴν γενειάδα του, ἐμάγευσε τοὺς δύο αὐτοῦ συντρόφους, ἀκινήτους καὶ τρέμοντας ἐμπροσθεν τοῦ ἐμπνευσμένου ἀνδρός, καὶ μακρὰ σιωπὴ διεδέχθη τὴν δραματικὴν ἐκείνην σκηνήν. Ἐν τούτοις τὸ στίφος τῶν ἵππῶν προὐχώρει καὶ διεκρίνοντο ἡδὴ τὰ ἀστράπτοντα κρᾶνη τῶν δαρυφόρων τοῦ μαρκεσίου.

— Μοναχέ, ἐτραύλισεν ὁ Λοθῆρος, ὅστις κἂν ἦσαι καὶ οὐ τις δῆποτε εἶδους μέσα κἂν μετεχειρίσθῃς, ὅπως μ' ἀνακαλύψῃς ἐν τῇ σκοτίᾳ μου, ἀλήθειαν εἶπες. Ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλεύς σου, καὶ οὗτος πιστὸς ὑπηρέτης, μὴ θελήσας νὰ μ' ἐγκαταλείψῃ ἀτυχοῦντα. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν προχωροῦσιν ἄν, ὡς σὺ βεβαίως, σύρωσι τὴν βασιλίαν σου εἰς τῆς φωλεᾶς αὐτῶν τὰς ὀπάς, ἄς τολμησώμεν νὰ τὴν σώσωμεν. Μίαν ἡμέραν ἡ τύχη θὰ μοὶ ἦνε ὅχι τόσον ἐχθρὰ καὶ θέλεις ἀνταμειφθῆ.

— Ἀνταμοιβὴν ἐγὼ περιμένω, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς, παρ' ἐκείνου ὅστις μὲ πέμπει νὰ ἐκπληρώσω τὴν θέλησίν του.

Κατέβησαν καὶ οἱ τρεῖς ἐντὸς τῆς χαράδρας. Τὸ μικρὸν των γράτευμα, κρυπτόμενον ὑπὸ θάμνων γαιβάδος καὶ ἀπορρώγων ὑπερμεγέθων, οὐδόπως παρετηρήθη ὑπὸ τῶν ἵππῶν, οἵτινες τὸ ἐπλησίασαν ἀνυπόπτως· τότε ἐχύθη κατ' αὐτῶν, καὶ ἡ συμπλοκὴ ὑπῆρξε φρικώδης· δέκα ἐξ εἰκοσίων ἵππῶν κατεκόπησαν ὑπὸ τὰς πρώτας βολὰς τῶν μαχαιρῶν καὶ πελέκων· καὶ ὁμως ὑπερίσχυσαν οἱ ἵππει· τὰ ὀγκώδη των ὄπλα διεσκόρπισαν μετ' ὀλίγον τοὺς ἀλιεῖς, οἵτινες ἀμέσως ἐτραπίσαν εἰς φυγὴν ἄτακτον, μ' ὄλας τοῦ μοναχοῦ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἀρὰς τοῦ Λοθῆρου, ὅστις ὑπέστη τὴν βάσανον νὰ ἴδῃ τὴν σύμβιον τοῦ Ἀδελαΐδα, φερόμενην πρὸς τὸν πύργον ὑπὸ ἵππέως τινός, ὅστις τὴν εἶχε θέσει εἰς τοῦ ἵππου του τὰ ὀπίσθια. Ἡ ἐπιχείρησις οὕτως ἀπέτυχε, καὶ ὁ ἡγεμὼν, καταβληθεὶς ὑπ' ἀναρίθμων πληγῶν, ἔπεσε καταρῶμενος τὸν μοναστήριον καὶ τὸν ἄρπαγα.

Μετὰ μίαν ὥραν, ἡ ἡμέρα ἐπεκράτησεν αὐθις ἐν τῇ χαράδρᾳ· ἀλλ' ἡ σελήνη ἐφώτιζεν ἡδὴ θέαμα φοβερόν. Εἰκοσι πτώματα ἦσαν ἠπλωμένα ἐπὶ τῶν αἱματορροῦτων χαλίκων· εἰς τὴν ὄχθην μικροῦ βυακίου ἦτο γονατισμένος ὁ μοναχὸς πλίκσιον ἐνός τραυματίου, οὐ τις ἐπλυνε τὰς πληγὰς καὶ ἐδέχετο τὴν ἐξομολόγησιν ἦν ὁ Λοθῆρος, ὁ δύστηνος ἡγεμὼν, ὃν ἀπέσπασεν ὁ μονάξω τῆς ἐρημίας καὶ ὠδήγησεν εἰς

τὸν θάνατον. Τεμάχιον βράχου βρουκαλύπτου ἐχρησίμωσεν ἀντὶ λίθου ἐπιταφίου εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Λογγοθάρων.

Γ'.

Ἡ δὲ Ἀδελαΐς ἡ Βουργωνικὴ κατεκλείσθη ἐν τινι πτέρυγι τοῦ πύργου, καὶ οἱ φύλακες τῆς περιέμενον τὴν ἀφίξιν τοῦ Βερεγγαρίου, διατρίβοντας ἐν Μεδιολάνοις, ἔν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης αὐτῆς. Ἡ εὐγενὴς σταθερότης της εἶχεν ἤδη ὑποστῆ πολλὰς δοκιμασίας σκληρὰς, ἀλλ' οὐδεμίαν ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ αὐτὴν ἐντελῶς. Ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς διηνεκεῖς διωγμοὺς τοῦ Βερεγγαρίου, τῆς συμβίου του Βίλλας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀδελβέρτου, ἡ Ἀδελαΐς εἶχεν ὁμῶτε αἰώνιον πίστιν εἰς τοῦ ἀνδρός της τὴν μνήμην, καὶ τοὶ νομιζοῦσα αὐτὸν τεθεωρῶτα ὑπὸ τῶν δηλητηρίων τοῦ μισητοῦ των τυράννου, καὶ ἦν ἀποφασισμένη νὰ ὑποπέρῃ μᾶλλον μυρίας βασιάνους, παρὰ νὰ γένη ἐπίορκος. Ἐντελῶς δ' ἀγνοοῦσα τὴν θαυμασίαν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Λοθῆρου ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν του, καὶ τὸ τραγικὸν αὐτοῦ τέλος ἐν τῇ νυκτίᾳ ἐφόδῳ τοῦ μοναχοῦ, ἀπέδωκεν, ἐν τῷ τρόμῳ της, ταύτην εἰς σῶμα κακοῦργων ληστῶν.

Ὁ Βερεγγάριος δ' ἀφ' ἐτέρου, ἄμα, δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου, μαθὼν τὴν ἐν τῇ χαράδρᾳ ἀψιμαχίαν, καὶ τὴν παρ' ὀλίγον δραπετεύσιν τῆς Ἀδελαΐδος, ἐγκατέλιπε ταχέως τὰ Μεδιολάνα, ἀφίξας εἰς τὸν Ἀδελβέρτον καὶ εἰς τὴν Βίλλαν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν φρουρῶν κατ' ὄθωνος τοῦ Μεγάλου, αὐτοκράτορος τότε τῆς Γερμανίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὸν πύργον τοῦ τῆς Βηνάκου. Τοῦ Ἀδελβέρτου καὶ τῆς Ἀδελαΐδος ἡ ἔνωσις ἦν κατεπιέγουσα· βαρυνθέντες τοὺς ἐκτραχηλισμοὺς τοῦ Βερεγγαρίου, ὡς εἶχον ἄλλοτε βαρυνθῆ τοὺς τοῦ Οὐγού, οἱ Ἰταλοὶ ἔχοντο ἐκ καρδίας τὴν ἐπέμβασιν τῶν Γερμανῶν· ἀλλ' ἠδύναντο ν' ἀναχαιτισθῶσιν, ἐὰν ἐβλεπον εἰς τὸν θρόνον τὴν ἐνάρετον αὐτὴν βασιλίδαν, ἣτις ἴσχυε νὰ παρηγορῇ τὴν καρδίαν πάντων ὅσοι τὴν ἐπλησίαζαν. Φθάς λοιπὸν παρὰ τῇ Ἀδελαΐδι ὁ Βερεγγάριος προσεπάθησεν ἐκ νέου ν' ἄρῃ ἐκ μέσου τοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ τὰς ὑποψίας της, καὶ νὰ κατορθώσῃ μάζῃ της συμβιβασμῶν. Παρακλήσεις, ἀπειλαί, προσβολαὶ καὶ ὕβρεις οὐτιδαναὶ οὐδὲν κατώρθωσαν τὴν κατεβίβασε τότε εἰς αἰθουσαν χαμαλῆν καὶ στενήν, εὐθὺς ἐπὶ τῆς λίμνης κειμένην, καὶ ἐν διαστήματι ἡμερῶν δεκαπέντε ἡ Ἀδελαΐς ἦν ἐγκαταλειμμένη μετὰ τῶν θλιβερῶν στοχασμῶν της, εἰς τὴν φρικωδέστεραν ἐρημίαν ἀπαξ μόνον καθ' ἑκάστην πρωΐαν δεσμοφύλαξ τῇ ἔφερε χονδροειδῆ τινὰ τροφὴν, ἣτις μόλις τὴν συνετήρει. Τέλος ὅταν ὁ Βερεγγάριος ἐνόμισεν ὅτι ἡ τρομερὰ αὐτὴ βία εἶχε καταβάλῃ ἀρκούντως τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ θάρρος τοῦ θυματοῦς του, ἐπορεύθη πρὸς ἐπίσκεψίν του. Ἦν ἡ ἑσπέρα τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἡμέρας. Ἀφ' οὗ εθεώρησε μετ' ἀγρίας χαρᾶς τὴν καταστροφὴν ἣν εἶχεν ἐπιφέρει ἡ θλίψις ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τῆς βασιλίδος.

— Ἐκλεξον, τῇ εἶπε σκληρῶς· αὐριον ἢ θύρα

τῆς εἰρκτῆς ταύτης θέλει ἀνοίξει ἐνώπιον βασιλίδος ἢ ἐνώπιον πτώματος.

— Θέλει ἀνοίξει ἐνώπιον τῆς χήρας τοῦ Λοθῆρου, ἀπήντησεν ἡ Ἀδελαΐς μετ' ἀγγελικῆς καρτερίας.

Παραδεδομένη ἄνευ ὑπερασπίσεως εἰς τῶν ἐχθρῶν της τὴν λύσσαν, κεκλεισμένη ἐντὸς ἀπορρήτου πύργου, καὶ παρ' οὐδενὸς μὴ ἐλπίζουσα εὐσπλαγγίαν τινὰ ἢ βοήθειαν, ἡ εὐσεβὴς βασιλὶς δὲν ἀπῆλπίσθη οὐδ' ἐδειλίασεν. Καθὼς ὁ Βερεγγάριος τὴν κατέλιπε, καὶ ὅπισθεν τοῦ ἐκλείσθη βαρέως ἡ θύρα τῆς φυλακῆς της, γονατίσασα ἐπὶ τοῦ ἀχύρου ὕπερ τῆς ἐχρησίμωσεν ἀντὶ κλίνης, ἀφ' οὗ ἐξήτήσατο τὴν παρὰ Θεοῦ ἐπιείκειαν ὑπὲρ τοῦ συζύγου της, ἀφ' οὗ προσηυχῆθη ὑπὲρ τῶν γονέων καὶ τῶν ἐν τῇ πατρίδι φίλων αὐτῆς, ἀγνοοῦντων βεβαίως τὸ δυστυχὲς πεπρωμένον της. . . ὄνομά τι, ὅπερ τὴν ἔκαμε νὰ ἐρυθρίασῃ, ἐξέπνευσεν ἐπὶ τῶν χειλέων της.

— Θὰ τὸν ἐπανίδω, εἶπεν, ἐκεῖ ἐπάνω.

Οὕτω, ζήτησασα παρὰ Θεοῦ συγχώρησιν καὶ δικαιοσύνην, ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς κλίνης της, καὶ ὁ ὕπνος, ὁ φεύγων τὸν Βερεγγάριον, ἐπέχυσεν ἡσυχίαν εἰς τὰς καταβεβλημένας αὐτῆς αἰσθήσεις. Εὐδαιμῶν ὄνειρος τὴν μετέφερε μετ' ὀλίγον εἰς τὰς ὠραίας ἀγροικίας τῆς Βουργωνίας, παρὰ τὰς θελκτικὰς τοῦ Ἄραρος ὄχθας· αἱ ἐνθυμήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας της ὠλισθήσαν ταχέως ἐνώπιόν της· ἐντὸς ὀλίγων ὥρων, διήλθεν ὄλας τῆς νεότητός της τὰς ἀνθρώπαι ἀτραπούς. Λοχαγὸς τῶν φρουρῶν, μεγάλως διακριθεὶς ἐν τινι συμπλοκῇ, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν αὐλήν τοῦ πατρὸς της. Εἰς τὸ ὠραῖον πρόσωπον τοῦ νέου Ροδόλφου εἰκονίζοντο ὄλαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πρὸ πάντων γενναϊότης ἀφελῆς καὶ λιμπρά. Ἀγαπῶνται καὶ ὀρκίζονται ν' ἀγαπῶνται αἰώνια. Τότε εἰς τῆς αἰχμαλώτου τὰ ὄμματα διήλθον ὄλαι ἐκείναι τοῦ ἔρωτος αἱ ἀγαλαί ἡδοναὶ καὶ αἱ γλυκεῖαι ἐμπιστοσύναι. Ἀλλ' ἀπασαὶ αἱ γαλήνιοι αὐταὶ εἰκόνες ἐξηλείφθησαν μετ' ὀλίγον καὶ τὰς διεδέχθησαν ἄλλαι θλιβεραὶ καὶ ζοφώδεις. Ὁ πατὴρ της, ἀπεναντίας τῶν ἀπείρων της παρακλήσεων, τὴν ὑπανδρεῖ μετ' ἡγεμόνος ὃν μόλις εἶχεν ἴδει, καὶ ἀμέσως ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Ἰταλίαν, καταλείψασα ἐπισθὲν της εὐδαιμονοῦν παρελθὼν μαρνανθὲν αἰώνιος. Καταστροφῆ καὶ δυστυχίᾳ ἀλλεπάλληλοι καὶ αἰφνίδιαι συνοδύουσιν αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ σύζυγός της, τὸν ὁποῖον ἠγάπα, μόνον διότι ἦτο καθῆκόν της νὰ τὸν ἀγαπᾷ, τῆς ἀφαιρεῖται ἐξαίφνης, καὶ μετ' ὀλίγον ἐν ἐγκλημα τὴν καθιστᾷ χήραν. Ἀποσπᾶται τῶν ἀνακτόρων της, στερεῖται τῶν νέων φίλων της, στερεῖται πρὸ παντός τῆς γραικῆς αὐτῆς τροφῆς, τῆς μόνης πολυτίμου συντρόφου της. Θέλουν νὰ τὴν ἐνώσωσιν ἀκούσαν μὲ τὸν μισητὸν τοῦ Λοθῆρου φανέα· Ἀκούει τοὺς στρατιώτας τοῦ μαρκεσίου πλησιάζοντας τὴν εἰρκτὴν της. Ἐτι ὀλίγα στιγμαί, καὶ ἤθελε παύσει τοῦ ζῆν, ἐκτός ἂν ὁ τυράννος της δὲν ἀπεφάσιζε νὰ μνηκύνῃ τὰς βασιάνους αὐτῆς· ψυχρὸς ἰδρὸς ἔλουσε τὸ μέτωπόν της· θέλει νὰ ἐγεγῆ τὸν ὕγρον της ἀχύρου, καὶ αἱ δυνάμεις της τὴν προδίδουσι· θέλει νὰ κράξῃ, καὶ ἡ φωνὴ της ἐκπνέει ἐπὶ

τά χείλη της. Αίφνης λάμψις μεγάλη περιβάλλει τὴν φυλακὴν της, καὶ μορφή μοναχοῦ προβαίνει ἀπὸ τοῦ τοίχου. καὶ ἀρχίζει νὰ τῆς λύσῃ τὰ σίδερα.

— Τίς εἶσαι; ἀνέκραξεν ἡ βασίλισσα.

— Σιωπή! τῆ ἀπεκρίθη φωνὴ γλυκεία· ἔρχομαι νὰ σ' ἐλευθερώσω.

Τὸ ὄμμα της προσηλθῆται μετ' ἀγωνίας ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ μοναχοῦ· συγκεχυμένως πως φαίνεται ὅτι ἐνθυμείται τοὺς χαρακτῆρας του, καὶ, μετὰ στιγμιαίαν τῆς μνήμης της βάσανον,

— «Ὁ Ροδόλφος! ὦ κραυγάζει.

Ταυτοχρόνως, ὑπὸ ποσούτων συγκινήσεων καταπονηθεῖσα, ἐξυπνᾷ ἡ Ἀδελαΐς. ἐγείρει τὴν κεφαλὴν της καταπραπισμένην ὑπὸ τοῦ λίθου καὶ ἀτενίζει ὀρθῶν ἐμπροσθέν της τὸν αὐτὸν μοναχόν, ὃν εἶχαν ἰδεῖ πρὸ μικροῦ εἰς τὸ ὄνειρόν της.

— Μὴ φοβού! τῆ λέγει, Ἀδελαΐς· ἔρχομαι νὰ σ' ἐλευθερώσω.

— Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἔκαμε δι' ἐμὲ θαύμα! ἀπῆλθον ἡ Ἀδελαΐς, ἤρεμος, ὡς ἂν περιέμενον ὄλα ταῦτα.

— Ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει ποτὲ τοὺς δούλους του, ἀντίπερ ὁ μοναχός. Ἐγείρου καὶ ἀκολούθησέ μοι.

Ἡ βασίλισσα ἀνηγέρθη, καὶ τὰ δεσμά της ἐπέσαν κάτω ἀφ' ἑαυτῶν. Ὁ δ' ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, πλησιάζας τότε πρὸς ταπεινὴν θυρίδα, σιδηραῖς κοσμομένην κίγκλις, τὰς ἀποσπᾷ μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ἀπονητή. Ὑπερείχε δὲ ἡ θυρὶς τοῦ ὕδατος δύο πόδας. καὶ λέμβος ἦν ὑποκάτωθεν ἠραγμένη· τότε ἡ Ἀδελαΐς καὶ ὁ μοναχὸς κατέβησαν εἰς τὴν λέμβον, καὶ αὖρα λεπτὴ ἐκόλπωσε τὸ ἱστίον της.

Ἀλλὰ μόλις οἱ φυγάδες κατέλιπον τὸν τοῖχον τοῦ πύργου. καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἐργηγορούντων εἰς τὸ προτειγόμενον ἐσήμανε τὸ πολεμικόν. Ὁ Βερεγγάριος, ὃν ἡ αὐπνία ἐτυράννει ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἔλαβεν ἐν τῇ ἄμα τὰ ὄπλα του· ἄμα δὲ μαθὼν ὅτι λέμβος ἐμακρύνθη πρὸ ὀλίγου τοῦ πύργου, ἐπορεύθη ἀγωνίων εἰς τὴν εἰρκτὴν τῆς Ἀδελαΐδος, καὶ εἶδε τὸ θυμὸν τοῦ ὑπεφυγόντος τὴν ἐκδικησὶν του. Πάραυτα ἐπεβίβασεν εἰκοσι τῶν ἀνθρώπων του, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς των ἐτέθη ὁ ἴδιος· μετ' ὀλίγας στιγμῆς, ἐν τῇ μέσῳ τοῦ σκότους τοῦ περικυκλούντος τὴν λίμνην, ἡ Ἀδελαΐς καὶ ὁ μοναχὸς ἤκουσαν θορυβώδεις φωνὰς καὶ ἤχον πολυαριθμῶν κωπῶν, καὶ, εἰς τὴν τρέμουσαν αὐγὴν τῶν ἀστέρων, διέκριναν τὴν νῆα τὴν φέρουσαν τοὺς φρουρούς. Τότε οἱ δύο φυγάδες ἐγονυπέτησαν ἐπὶ τῶν εὐθραύστων σκηνίδων, αἰτίνες τοῖς εἶχον ὑποσχεθῆν νὰ τοὺς σώσωσιν. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τὰς εὐχὰς των· ἀπόγειος ἄνεμος ἐπνευσε καὶ, περιδινὼν τῆς λίμνης τὰ ὕδατα, ἀπεπλάνησεν, ἐν τῇ μέσῳ ἀγρίων κυμάτων, τοῦ Βερεγγαρίου τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ τὸ τῆς Ἀδελαΐδος ὠλισθαίνον ἀκλόνητον ἐπὶ τῶν τεταραγμάτων ὕδατων, ὡς ἐάν ἡ καταγίς τὸ ἐσέβετο. Ἡ θαυμασία δὲ λαίλαψ αὕτη διήρκεσεν ὅλην τὴν νύκτα· ὁ Βερεγγάριος, ἀπειλούμενος ἐκάστοτε ν' ἀπολεσθῆ ἐν τῇ λίμνῃ, ἐπλανᾶτο ἐνθα κάκεισε μετὰ τὴν πυκνοτάτης ὀμίχλης, ἀποκρυπτούσης τὴν ἀκτὴν εἰς τὸν ὄδηγόν του. Τέλος, ὅταν διέφραυσεν ἡ ἡμέρα,

παρετήρησεν ὅτι δὲν εἶχε παύσει νὰ περιπλῆ ὑπὸ τὸν πύργον, καὶ ἀνεχώρησε λυσῶν εἰς τὰ Μεδιόλανα, ἐν ᾧ ἡ Ἀδελαΐς μετὰ τοῦ σωτήρος της ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἠέρας.

Ἐπὶ τοῦ μοναχοῦ ὀδηγομένη πάντοτε ἡ βασίλισσα κατέρυγεν εἰς τὸν πύργον τοῦ Κανουσίου (Canossa), ἐν ᾧ ἦν συνηγμένος μέγας ἀριθμὸς δυσπρεπτημένων. Ὁ Βερεγγάριος καὶ ὁ Ἀδελβέρτος ἠτοιμάσθησαν νὰ πολιορκήσουν τὸν πύργον ἀμέσως, ἀλλὰ τότε Ὁθων ὁ μέγας, εἰσερχόμενος μετὰ σημαντικῆς στρατιᾶς εἰς τὴν Λομβαρδίαν, τοὺς προσέβαλεν ἐπανειλημμένως, ἀπέδωκε τὸ σκήπτρον εἰς τοῦ Λοθάρου τὴν χεῖρα, καὶ κληθεὶς εἰς τὸν θρόνον τῶν Λογγοβάρδων ὑφ' ὄλης τῆς Ἰταλίας, ἐστέφθη ἐν τῇ Παυῖα τὸ 951, ἀφ' οὗ ἐνουμφεῖθη πρότερον τὴν Ἀδελαΐδα.

Ὁ δὲ μοναχός, ὃν ὁ νέος βασιλεὺς ᾔθελε μεγαλοπρεπῶς ν' ἀνταμειψῇ, ἀπεσύρθη εἰς τὰ Τικίνια ὄρη, καὶ ἐκεῖσε ἀπέθανε, μετὰ τινα ἔτη, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγιότητι. Οὐδέποτε ἔμαθεν ἡ Ἀδελαΐς, ὅτι ὁ πολιόρκηξ ἐκεῖνος γέρον ἦν αὐτὸς ὁ νεαρός καὶ λαμπρὸς λοχαγὸς τῶν φρουρῶν Ροδόλφος, εἰς ὃν εἶχε προσφέρει τὸν πρῶτόν της ἔρωτα.

Ἀπὸ δὲ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, καθ' ἣν τῶν Λογγοβάρδων ἡ βασίλις ἐσώθη τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν της διὰ θεῆλης, ἡ λίμνη τῆς Γαρδης, κατὰ πᾶσαν ἐσπίραν, βλέπει ἀνανεούμενον τὸ φαινόμενον τοῦτο.

Α. Σ. Β.

Λόγος εἰσαγωγικὸς τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας Κ. Ι. Α. Σούτσου, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας τοῦ 1853—1854 ἔτους.

—ο—

Κύριοι,

Κατὰ τὸ λήξαν σχολαστικὸν ἔτος ἐξέθεσα τὸ σύνολον τῶν γενικωτέρων νόμων ἢ συμβεβηκότων, δυνάμει τῶν ὁποίων δημιουργοῦνται τὰ πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν ἡμῶν χρήσιμα, ἀπέδειξα δὲ ὅτι τὰ οὐσιώδη ὄργανα, καὶ αἱ δημιουργικαὶ τῆς κοινωνίας δυνάμεις, εἰσὶν ἡ νοητικὴ καὶ σωματικὴ ἡμῶν δραστηριότης, ἧτις, προκαλουμένη μὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων βροπῶν καὶ ἀναγκῶν, ἐνισχυομένη δὲ ὑπὸ τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς στοιχείων τῆς φύσεως, καταβάλλεται εἰς τὰ ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικείμενα, πρὸς ἀπόκτησιν καὶ αὐξάνειν τοῦ πλοῦτος.

Μετὰ ταῦτα περιέγραψα τοὺς ἀρχικωτέρους βίους τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς πρώτης, οὕτως εἰπεῖν, ἐκδηλώσεως τῆς παραγωγικῆς ἡμῶν φιλοπονίας μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὅρου τῆς τελειώσεως αὐτῆς, ἧτοι, τὸν θερευτικόν, ποιμενικόν, ἡμιγεωργικόν καὶ γεωπονικόν

βίον, τὴν φύσιν καὶ τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης κατεξουσιάζετε τῆς πατριαρχικῆς καὶ δουλικῆς καλλιέργειας, τὴν διὰ δουλαποικῶν καλλιέργειαν, τὸ σύστημα τῆς ἐπιμόρφου καλλιέργειας, τῆς αὐτεπιστάσεως καὶ μισθώσεως, καὶ τέλος τὴν βιοτικὴν καλλιέργειαν, τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἀσίᾳ, παρατηρήσας, ὅτι ἡ γεωργία περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τύπους καὶ βίους ποικίλους, κλίμακα ὀλοκληρον πολιτισμῶν πνυτοίων, ἀπὸ τῆς νομαδικῆς καλλιέργειας τοῦ Ἀραβὸς καὶ τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὅς τις ἄμα συλλέξῃ τοὺς καρποὺς τῆς ἑαυτοῦ φιλοπονίας, ἐξαρκίζεσθαι εἰς τὰς ἐρήμους, μέχρι τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βέλγου καὶ Ἀγγλοῦ μισθωτοῦ, τοῦ προκαλοῦντος νοσημόνως καὶ δραστηρίως, διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ μηχανικῶν δυνάμεων, τὴν αὐτοφῶ τῆς γῆς γονιμότητα.

Ἀναλύσας δὲ τοὺς διαφόρους τούτους τρόπους τῆς γεωπονίας, ἀπέδειξα, ὅτι ὅσῳ ἀναπτύσσεται ὁ πολιτισμὸς καὶ μονιμοποιεῖται ἡ ἰδιοκτησία, ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐκμανθάνων τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἐφαρμόζει αὐτοὺς εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὅσῳ ἀποταμιεύων αὐξάνει τὸ παραγωγικὸν αὐτοῦ κεφάλαιον, τὸσῳ γονιμοποιεῖται ἡ ἐργασία, καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ χρήσιμα, τὸσῳ τὸν σπόρον, ὃν καταθέτομεν εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς γῆς, τὸν ἀποδίδει ἡ φύσις πολλαπλάσιον.

Ἀνθρωπίνῃ λοιπὸν φιλοπονίᾳ ἐντέχνως ἐφαρμολομένη ἐπὶ τὰ περικυκλούντα ἡμᾶς ἀντικείμενα, δηλ. καταβολὴ νοητικῶν, ἠθικῶν καὶ φυσικῶν δυνάμεων πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου καὶ μεγαλοδωρὸς ἀνταποδοτικῆς τῆς φύσεως, ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὴν ἀπρόσωπον φύσιν, καὶ ἀντεπίδρασις αὐτῆς ἐφ' ἡμᾶς, τοιοῦτον τὸ μυστήριον τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως.

Παρατηρητέον δὲ, ὅτι, ἂν ἡ φύσις δὲν ἐθαψίλευε τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀναλόγως τῶν νοσηρῶν καὶ σωματικῶν αὐτοῦ ἀγῶνων, ἂν γλίσχρως καὶ φειδωλῶς ἐθράβευσεν τὴν ἐκτενὴ ἡμῶν ἐργασίαν, τὸ ἀνθρώπινον γένος διέμενε διὰ παντός στάσιμον καὶ ἀνεπίδεκτον προόδου καὶ πολιτισμοῦ, καθότι αἱ μὲν χρεῖαι αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης τότε περιορίζοντο ἐντὸς τοῦ μικροῦ κύκλου τῶν φυσικῶν ὀρέξεων. τὰ δὲ πρὸς θεραπεσίαν αὐτῶν μετὰ καὶ ἀδρόμια ἦσαν καὶ ἑλλιπῆ.

Ἄν τοῦ ἀντίον διάγοντες ἐν παρρησίᾳ τρυφῆς καὶ ἀφρονίας ἐδυνάμεθα τὰ πάντα ἀπόνως νὰ προσπορισθῶμεν, αἱ διανοητικαὶ καὶ σωματικαὶ ἡμῶν δυνάμεις ἀφύκτως ἐχωνοῦντο ἕνεκα τῆς ἀφρονίας μάλιστα τῶν πραγμάτων καὶ οὕτως ἐξηχεροῦμεθα, ὡς τινα κατοικίδια κτήνη, ἅτινα, νημόμενα ἀφθονον τροφὴν παραγομένην καὶ χορηγομένην παρὰ τοῦ δεσπόζοντος αὐτῶν, κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδὸν καθίστανται ὀκνηρὰ καὶ φυγόπνοα.

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγοῦνται διὰ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας οἱ μυστηριώδεις λόγοι, καὶ ἐν τῶν σοβαρωτέρων θεμάτων τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας «Ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτόν σου»

Τοιοῦτος ὁ νόμος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, νόμος πανσόφου καὶ παναγάθου δημιουργοῦ, νόμος σαφῆς, ἄπλοῦς καὶ εὐκατάληπτος· μὴ βραθυμῆτε, ἐργάζεσθε, χανῆς ἦτιον δαπανήρᾳ, ἐντονωτέρᾳ, ταχυτέρᾳ,

διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης κατεξουσιάζετε τῶν δυνάμεων καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὅπως μυριοπλασιάζετε δι' αὐτῶν τὰς προσωπικὰς ὑμῶν δυνάμεις, ἀναπτύσσετε τὴν λογικὴν ὑμῶν φύσιν, ἐπιδιώκοντες τὸ βέλτιον, ἐάν θέλητε νὰ εὐδαιμονήσητε. Ἴσως δὲν θαυμάζομεν πρεπόντως τὸν εὐεργετικὸν τοῦτον νόμον, καθότι συναισθανόμεθα καθ' ἑκάστην ἀδιαλείπτως αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν.

Μετὰ τὴν γεωπονικὴν παραγωγὴν ἐν ἣ τίθενται εἰς ἐνέργειαν ἅπαντα τὰ παραγωγικὰ ὄργανα πρὸς δημιουργίαν τοῦ πλοῦτος, παρατηρήσαμεν, πραγματευθέντες ἰδίως περὶ τῆς καταβολῆς τῆς φιλοπονίας ἡμῶν εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας, ὅτι ἡ φύσις ἐδωρήσατο ἐκάστῳ ἡμῶν, καὶ ἐκάστη κοινωνία, ἢ χώρα εἰδικὰ προτερήματα καὶ εἰδικὰ παραγωγικὰς δυνάμεις, καὶ οὕτω, διὰ τῶν ἰδιαίτερον καὶ ποικίλων προσόντων ἐκάστου τε καὶ τῶν διαφορῶν τόπων καὶ κοινωνιῶν, ἡ θεία πρόνοια, συναρμολογίσασα τὸ σύνολον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, κατέστησε τοὺς μὲν κοινωνικοὺς δεσμοὺς δυσδιαρρήκτους ἕνεκα τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἀμοιβῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν συμπερόντων, τὴν δὲ ἀγάπην καὶ τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάσας πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν φυσικῶν ἀνομοιοτήτων καὶ ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνταλλαγῶν καὶ τῆς συγκοινωνίας, προέκυψεν ἡ αὐτάρξεια.

Ἐκ τῆς ποικιλίας δὲ ταύτης τῶν φυσικῶν βροπῶν καὶ τῶν παραγωγικῶν ἱκανοτήτων ἀνεφύη ἐν μέρει καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ἀρχὴ γονιμωτάτης τῆς χρηματιστικῆς, καθότι ἐάν ὑπάρχη ἀναμειβιθότητος, ὅτι ἕκαστος γένος, ἕκαστος ἄνθρωπος, ἕκαστον ἔθνος, ἕκαστη χώρα, πέφυκε πρὸς τι, ἄρα ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων εἶναι φυσικὸς καὶ ἀναγκαῖος, καὶ ἀναπτύσσεται αὐτομάτως. Ἐπειδὴ δ' ἕκαστος δύναται νὰ κοθῆξῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἡ διαργάνωσις δὲν ἔχει τι τεχνητὸν καὶ βεβιασμένον, τὴν θέσιν εἰς ἣν κέκληται, ἄρα διὰ τῆς εἰδικῆς ἐκάστου παραγωγῆς, διὰ τῆς ἐλευθερίας κινήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τῶν παγκοσμίων ἀνταλλαγῶν, ἡ ἀθροιστικὴ μυριοτρόπως ἀναπτύσσεται.

Τελευταίον περὶ κεφαλαίων παρατηρήσαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διὰ μόνων τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὀργάνων, δὲν δύναται νὰ κατεξουσιάζῃ τοῦ κόσμου τούτου ἀναδαινόμενος τὸ ἄριστον τῶν πλασμάτων· ὅτι τοῦ Ἀρχιμήδους, «δός μοι πᾶ στω καὶ τὴν γῆν κινήσω» δός μοι κεφάλαια καὶ τὴν γῆν ἄπασαν ἀναμορφώσω· ὅτι διὰ τῶν κεφαλαίων, δημιουργουμένων μὲν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φιλοπονίας, ἀποταμιευομένων δὲ διὰ τῆς φειδοῦς καὶ τῆς οἰκονομίας πολλαπλασιάζεται ὁ πλοῦτος· ὅτι τὰ κεφάλαια τελειοποιοῦνται καθόσον ὁ κοινωνία προάγεται καὶ ἀκμαίει, οὕτω δὲ ἡ παραγωγὴ καθίσταται εὐεργετοτέρα καὶ εὐθηνότερα. Ἡ δ' εὐθηνία προκύπτει ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐπιφύχων διὰ τῶν μηχανικῶν δυνάμεων· ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως, οὕτως εἰπεῖν, μηχανῆς δαπανηροτέρας, ἀσθενεστερας, βραδυτέρας, ὡς τῆς τοῦ ἀνθρώπου σώματος, ἢ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων, διὰ μηχανῆς ἦτιον δαπανηρᾶς, ἐντονωτέρᾳ, ταχυτέρᾳ,

Ἐκ δὲ τῶν τεχνιτῶν τούτων μηχανισμῶν, αὐξάνει μάλιστα ἡ παραγωγικὴ ἐνέργεια, καθότι τίθεται εἰς κίνησιν δυνάμεις ἄλλως δυσάποκτητος, ἡ δυνάμεις τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ ὕδατος, τῆς θερμότητος, τοῦ ἀνέμου, τῆς βαρύτητος, τῆς ηλεκτρικῆς κ. τ. λ. φυσικῆς τις καὶ ἀνεξόδοτος δυνάμεις, ἐν ᾗ ἡ ἐργασία εἶναι δυνάμεις δαπανηρά, ὑποδεστέρα καὶ ἀσθενεστέρη τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως.

Τοιοῦτον τρόπον, παράγεται καὶ πληθύνεται ὁ κοινωνικὸς πλοῦτος. Ἄλλ' ὁ πλοῦτος, ὡς προείπομεν, δὲν περιέβληται τὴν ἀμεινον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμμεσον χρησιμότητα, ἥτοι τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν. Ὅθεν καθόσον αἱ μὲν ἀνάγκαι καὶ αἱ παραγωγικαὶ ἐργασίαι ἀνεπτύσσοντο, τὰ δὲ ἔργα κατεμερίζοντο, νέα δὲ κεφάλαια ἐδημιουργοῦντο, αἱ ἀνταλλαγῆ καὶ αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἡ κοινωνικότης τῶν ἀνθρώπων συνεκρατεῖτο διὰ σφιγκτοτέρων δεσμῶν, καὶ οἱ ἐξασκοῦντες τὰς παραγωγικὰς ἐργασίας, δὲν ἐφιλοπόνουν μόνον πρὸς θεραπείαν τῶν προσωπικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν, ἡ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀγορῶν ἀπωτάτω κειμένων.

Ὅσοι δὲ διὰ τῆς προόδου τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δυνάμεων καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως εἰς τὰς βιοποριστικὰς τέχνας, αἱ παραγωγικαὶ δαπάναι καὶ ἡ τιμὴ τῶν πραγμάτων ἠλαττοῦντο, τόσῳ αἱ ἀνταλλαγῆ ἀνεπτύσσοντο, καθότι ἡ κητικὴ, οὕτως εἰπεῖν, δυνάμεις τῶν προσόδων ἐκάστου τῶν ἀναλωτῶν ἠύξανεν.

Ἐν τούτοις μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι τὸ πρῶτον πρόσκομμα εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς ἦτον ἡ ἀνωμαλία τῆς σχετικῆς τῶν πραγμάτων ἀξίας, δεύτερον δὲ ἡ μὴ ἀνταπόκρισις, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἀναγκῶν τῶν συναλλαττομένων.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀτοπημάτων τούτων, ἐπεινοῦθη τὸ νόμισμα, τὸ καθολικὸν τοῦτο τίμημα καὶ μέτρον τῶν ἀξιών, μέτρον εὐμετάβλητον μὲν, ἀλλὰ καταμετροῦν τὰς ἀξίας ἀπάσας· καὶ τὸ μεταλλικὸν νόμισμα περιβεβλημένον τὰς ιδιότητας προσφουῶς καὶ ἀρμοδίου ἀνταλλακτικοῦ ὄργανου, ὡς καθ' αὐτὸν χρῆσιμον, εὐμετακόμιστον, ὁμοιόμορπον τὴν ἀξίαν, δυσαλλοίωτον, πολυτίμητον, εὐδιαίρετον εἰς κλάσματα, εὐεκτύπωτον, καὶ εὐμεταποίητον, ἐγένετο δεκτὸν παρ' ὅλων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἄλλ' ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διακλάδευσις, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἀνταλλαγῶν, καὶ ἡ συγκοινωνήσις τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλλήλα, κατέστησαν τὸ νόμισμα δαπανηρὸν, καὶ δυσμεταχειρίστον, ἔνεκα τῆς δυσκολίας τῆς μεταφορᾶς τῶν χρημάτων. Ὅθεν ἡ πίστις ἐπῆλθεν, ἵνα ἀναπληρωθῇ τὴν ἑλλειψιν ταύτην· ἡ πίστις, ἥτις, ὡς ἀπεδείχθη, δὲν εἶναι κεφάλαιον, ἀλλὰ τὸ ἠθικὸν ὄργανον, δι' οὗ μετατίθενται τὰ κεφάλαια, ἡ τὰ παραγωγικὰ ὄργανα ἀπὸ χειρῶν ἀργῶν εἰς χεῖρας ἐνεργῶν, ἡ πίστις, δι' ἧς, χρησιμοποιοῦμενα τὰ κεφάλαια, λαμβάνουσι τὴν ἐπωφελεστέρην χρῆσιν, ἡ ἀγνή καὶ γνησία αὐτὴ θυγάτηρ τῆς οἰκονομίας, τῆς εὐπορίας καὶ τῆς εὐθύτητος, ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐμπιστοσύνη, ἡ ἐξαφανιζομένη ἀεί-

ποτε ὑπὸ τυραννικὰς καὶ αὐθαιρέτους κυβερνήσεις, ἡ πίστις, ἥτοι ἡ συναίσθησις τῆς ἀσφαλείας, καὶ ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος πεποίθησις, ἥτις, ὡς ἀπασαι τοῦ ἀνθρώπου αἱ πεποιθήσεις, δὲν ἐπιβάλλεται ἀλλ' ἐμπνέεται καὶ παγιοῦται διὰ τῆς ἠθικότητος τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων, διὰ τῆς εὐνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Λέγω λοιπὸν ὅτι ἡ πίστις ἐξωμάλυνε καὶ τὰς προκυπτούσας δυσχερείας, ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν πολυτίμων μετάλλων.

Τῶ ὄντι, ὅτε διὰ τῆς συγκοινωνίας, αἱ διάφοροι πόλεις ἢ τὰ διάφορα κράτη ἐχρῶθησαν καὶ ἐπιστάθησαν πρὸς ἀλλήλα, ἐπεινοῦθη τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο πιστωτικὸν ὄργανον τῶν ἀνταλλαγῶν, αἱ συναλλαγματικαὶ, αἰτινες εἴτε ὑπὸ τῶν Φλωρεντινῶν ἐπεινοῦθησαν, εἴτε ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἀναπληροῦσαι τὴν χρεῖαν τῶν νομισμάτων καὶ συμφηρίζουσαι τὰ ἀμοιβαία χρεῖα, ἀπαλλάττουσι τοὺς ἐμπορευομένους τῆς δαπανηρᾶς καὶ πολλάκις κινδυνώδους μεταφορᾶς τῶν χρημάτων.

Καὶ ὡσπερ διὰ τῶν συναλλαγματικῶν, σπηριζομένων εἰς τὴν ἐμπορικὴν πίστιν, διευκολύνθησαν αἱ πληρωμαὶ ἀνευ μεταφορᾶς χρημάτων, οὕτω καὶ διὰ τῶν γραμματίων τῶν τραπεζῶν, παραχθέντων καὶ τούτων ἐκ τῆς πίστεως, τὸ μὲν ἐθνικὸν κεφάλαιον ἐξωκονομήθη, ὁ δὲ τόκος τῶν κεφαλαίων ἠλαττώθη, ἡ δὲ παραγωγή καὶ αἱ ἀνταλλαγῆ ἐνεψυχώθησαν ἔνεκα τῆς διὰ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων νομισματοποιήσεως ἀξιών δυσχερεστέρης κυκλοφορίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν περιλήψει, περὶ τῆς χρηματικῆς, τῆς ἐπονομασθεῖσης βιομηχανικῆς οἰκονομίας. Μετ' αὐτὴν ἐκθέσας ἐν πλάτει τὰς περὶ πληθυσμοῦ θεωρίας, τὸ σύστημα τοῦ Μάλθου, καὶ τὰ ἀντίθετα πρὸς τοῦτο συστήματα, μετέβην εἰς τὴν περὶ Προσοδονομίας θεωρίαν, κατέχουσαν ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ τὴν θέσιν ἣν κατέχει ἐν τῇ φυσιολογίᾳ ἡ περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος θεωρία. Διεξηγήσας δὲ α) μὲν ποῖα τὰ πρόσωπα, τὰ κεκτημένα τὸ δικαίωμα τοῦ συμμετέχειν εἰς τὴν διανομήν τῆς ετησίως παραγομένης ἐθνικῆς προσόδου. β) δὲ τί τὸ διατελεστέον, καὶ γ) δυνάμει τίνας νόμους ἢ συμβεβηκότων προσδιορίζεται ἡ διανομὴ αὐτῆ, ἐπεχείρησα νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἡ περὶ προσοδονομίας τοῦ πλοῦτος θεωρία εἶναι προδήλως ἐπικρατεστέρη τῆς χρηματιστικῆς. Καθότι ἐάν ἦναι βέβαιον ὅτι ἡ κοινωνία μοχθοῦσα παράγει ἵνα θεραπείη τὰς χρεῖας αὐτῆς, ἵνα ἀπολαύσῃ καὶ καταναλώσῃ, αἱ προσπάθειαι τῆς πολιτείας, πρέπει νὰ τείνωσι πρὸς τὴν λυσιτελεστέρην καὶ δικαιοτέραν τοῦ πλοῦτος διανομήν, δι' ἧς διατρέφονται ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ λόγον τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς γενικῆς εὐπορίας, οἱ δ' εὐδαίμονες λαοὶ δὲν εἶναι οἱ κακοχούμενοι ἔνεκα τῆς ὑπερτροφίας ὀλίγων τινῶν, καὶ τῆς ἀτροφίας τῶν πολλῶν, ἀλλ' οἱ συναισθανόμενοι ὅλο- μελῆ ὑγίαν καὶ εὐξίαν.

Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐπόψεως τῆς ἐπιστήμης, συνάγεται, ὅτι ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος πηγάζει ἐκ τῆς τριπλῆς ἐνεργείας τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, νοητι-

κῆς, ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς, ἐπειδὴ, ὡς ἀποδείχθησεται, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς μείζονος παραγωγῆς, τῆς δικαιοτέρας καὶ λυσιτελεστέρης διανομῆς τοῦ πλοῦτος, τῆς ζωηροτέρας αὐτοῦ κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀσφαλεστέρης αὐτοῦ συντηρήσεως, συντελεῖ δραστηρίως ἡ ἐνέργεια τῆς πολιτείας, ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία οὐδόλως ὀλιγοῦρε περὶ τῆς νοητικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἐθνῶν, καθότι ἐννὸς διὰ τοῦ πλοῦτος προάγεται καὶ νοητικῶς καὶ πολιτικῶς ἡ κοινωνία, οὐχ ἥττον ὅμως καὶ διὰ τῆς νοητικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῆς μορφώσεως, θάλλει καὶ ἀκμάζει ἡ βιομηχανία.

Ἄλλ' ἐν ἡ οἰκονομικῇ κατάστασις ἦναι ἐν τῶν οὐσιωδῶν στοιχείων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν τὸν βίον, τὴν ἱστορίαν, τοὺς νόμους τῶν ἐθνῶν, τὰς αἰτίας τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς αὐτοῦ, ἀγνοοῦντες τοὺς παρ' αὐτῶ ἰσχύοντες τρόπους τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλοῦτος καὶ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας, ἧς διερευνώμεν τὸν νοῦν, τὰ ἦθη, τὸ πολίτευμα. Ἐπὶ δὲ τὸν δυνάμεθα λ. χ. νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰσχύοντα τοῦτον θεσμόν, ὅν ὁ Ἀριστοτέλης ἠρμήνευσεν, εἰπὼν, ὅτι ἡ παιδεία πρέπει νὰ ἦναι μία καὶ ἡ αὐτὴ δι' ἅπαντας τοὺς πολίτας, αἱ δὲ τέχναι, ἡ αἱ μαθήσεις, αἱ πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς, ἄχρηστον ἀπεργαζόμεναι τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴν, εἰσὶν ἀνάξια τοῦ ἐλευθέρου, ἀγνοοῦντες τὸ ὅλον σύστημα τῆς οἰκονομικῆς διοργανώσεως τῶν ἀρχαίων; Πῶς δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν φύσιν τῶν πολιτευμάτων καὶ τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς οἱ πολῖται αὐτοπροσώπως οὐχὶ δὲ δι' ἀντιπροσώπων ἐπραττον τὰ τῆς πόλεως, ἐάν παραβλέψωμεν τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, ὅτι δηλ. παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχον δύο κοινωνίαι, καλῶς διακεκριμέναι ἀπ' ἀλλήλων, ἡ τῶν ἐλευθέρων, ἀσκούσα ἰδίᾳ τὰς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς πράξεις, καὶ ἡ τῶν δούλων, ἥτις, ἂν καὶ πολυαριθμοτέρα τῆς πρώτης, ἐξήκειν δίκην ἐμψύχου ὄργανου τῆς βιομηχανίας πάντα τὰ βάνασα ἢ ἀγροὺς ἔργα, εἰς ἃ δὲν ἠσχολεῖτο ὁ πολῖτης ἐν ταῖς εὐπολέμοις μάλιστα πόλεσι;

Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ κατανοήσῃ τὸν βίον, τὴν ἱστορίαν, τοὺς νόμους τινὸς ἐθνῶν, δὲν πρέπει ν' ἀγνοῖ τοὺς παρ' αὐτῶ ἰσχύοντες τρόπους τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλοῦτος, τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν.

Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία κατέστη πρὸ πάντων σήμερον ἀναγκαία, καὶ ἀληθῶς πολιτικὴ ἐπιστήμη. Καθότι αἱ πρό τιμων ἐτῶν ἐκ βάρων ὑποείσασαι τὴν Εὐρώπην ὅλην ἀναπολιτεύσεις, ἡ οἱ πρωτοῦργοι αὐτῶν, παραδεχθέντες ὑπὲρ τῶν πολυπληθεστέρων καὶ φιλοπονωτάτων δῆθεν τάξεων τοῦ λαοῦ, ὡς σύνθημα αὐτῶν τὴν ἀνασχευὴν καὶ ἀνάπασιν τῶν τριῶν κυριωτάτων ἀρχῶν ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ νεωτέρα εὐρωπαϊκὴ κοινωνία, τῆς ἐλευθερίας, λέγω, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς οἰκογενείας, δὲν ἐφείσθησαν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ προέγραψαν αὐτὴν ὡς τὸν ἀσπονδότερον αὐτῶν πολέμιον. Ἴνα ἐκτιμήσωμεν λοιπὸν ἀποχρώντως τὴν φύσιν τῶν μεγάλων τούτων

συμβεβηκότων, καὶ τοὺς λόγους τῆς ζωῆς ἀντιδράσεως, οὐ μόνον τῶν κυβερνήσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν, κατὰ τῶν νέων κοινωνικῶν δογμάτων, ἀνάγκη νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, τῆς ὁποίας βῆσις καὶ ἐπιστέγασμα εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰδιοκτησία.

Ἡ σπουδὴ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας καθίσταται προσέτι ἀναγκαία σήμερον, καθότι ἡ προσοχὴ καὶ ἡ δραστηριότης τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης ἐπικρατειῶν, πρὸ πολλοῦ ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς, καὶ τὰ ῥεύματα τοῦ ἀσιανοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια δις ἐπότισαν τὴν Εὐρώπην, διὰ τῶν Ἰνδο-Αἰγυπτίων καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξογκωθέντα, ἐπανακάμπουσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀρχικὴν πηγὴν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν δογμάτων.

Ὁ δὲ λόγος τῆς νοερᾶς ταύτης καὶ ὕλικῆς παλιόροιας, καὶ τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν ἐθνῶν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, δὲν εἶναι τὸ αἶσθημα ἱερᾶς ἐκδικήσεως ὡς ἐπὶ μεσαιῶνος, καὶ νέας σταυροφορίας κατὰ βαρβάρων βεβηλοῦντων τὸν ἅγιον τοῦ Χριστοῦ Τάφον, καὶ ἀπανθρώπως ἐρημοῦντων τὰς περικαλλεστέρης καὶ γονιμωτέρας χώρας τοῦ κόσμου· οὐδὲ μόνος ὁ φόβος μὴ διατραραχθῇ ἐν τῇ ἐπικειμένη ἀναπλάσει τῶν Ἀνατολικῶν πραγμάτων ἡ εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία. Ἄλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία καὶ τὰ βιομηχανικὰ λέγω συμφέροντα, καὶ ἡ προαίσθησις τῶν εἰς τὸ μέλλον βιομηχανικῶν ἀναγκῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἡ περισσεία καὶ ἡ συμφορησις τοῦ πλοῦτος, τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔνεκα τῆς ὁποίας, ἡ Εὐρώπη θέλει ποτ' ἴσως κατασπαραχθῇ, ἐάν δὲν διαχαραχθῶσι νέαι διεξοδοὶ ὅπως διαχυθῇ ἡ παραγωγικὴ δραστηριότης αὐτῆς εἰς κράτη νήπια, ἢ ἐν νηπιότητι γεγρακώτα, καὶ ἐστερημένα πλοῦτος, ἰδεῶν καὶ χειρῶν ἐργατικῶν.

Τοιαύτη ἡ σοβαρότης τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας, δικαίως θεωρουμένης σήμερον ὡς τὸ δραστηριώτερον ἀντιφάρμακον κατὰ τῶν ὕλικῶν σπαραγμῶν, τῶν ἀδίκων πολέμων, τῆς κακονομίας καὶ τῆς κακῆς τῶν δημοσίων πραγμάτων διαχειρήσεως.

Ὅσοι λοιπὸν ἐξ ὑμῶν ἀφοσιώθητε εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, μὴ παύσητε καλλιεργοῦντες τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἥτις οὐ μόνον τὴν διάνοιαν τελειοποιεῖ κατοπτρίζουσα μίαν τῶν κυριωτέρων μορφῶν τῆς ἐλευθερίας, τὴν φιλοπονίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ γλυκύτερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὑποθάλλει, προ- σπαθοῦσα αἰετοπτε καὶ τὰς ἀναποφεύκτους κοινωνικὰς ἀνωμαλίας νὰ καταστήσῃ ἥττον ἐπαισθητὰς καὶ τὰ παρακολουθοῦντα δυστυχήματα εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον νὰ ἐλαττώσῃ.

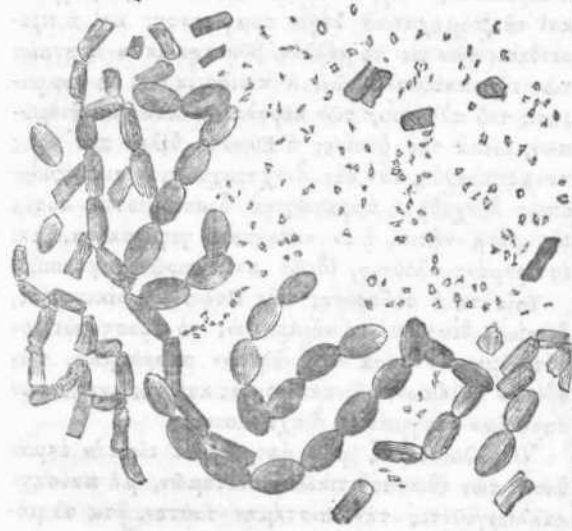
Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶδομεν τί παρήγαγε καὶ τί δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ ἐλευθερία, ἡ ἡ ἰδιωτικὴ φιλοπονία· διητύσωμεν, ἐνὶ λόγῳ, τὸ στάδιον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὸ ἐφετεινὸν πρόγραμμα, θέλω πραγματευθῆ περὶ κυβερνητικῆς οἰκονομίας ἢ περὶ ἐπιμελείας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

ΝΟΣΟΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝ.

Ἡ ἀσθένεια τῶν ἀμπέλων, ἡ καιρία αὕτη πληγὴ, ἣτις ἀπειλεῖ τῆς Ἑλλάδος τὴν γεωργίαν, καὶ πολλῶν περιουσιῶν τὴν κατὰστροφὴν, ἐγένετο ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ἀντικείμενον ἐμβριθεστάτων ἐρευνῶν καὶ σπουδῶν.

Ὁ εἰς τὰς σταφυλάς ἐπιφυόμενος μύκης παρατηρήθη διὰ μικροσκοπίου, αὐξάνοντος κατὰ 500 διαμέτρους, καὶ ταύτας τὰς παρατηρήσεις δημοσιεύομεν ἐνταῦθα κατὰ ἀγγλικὴν ἡμερηίδαν.

Τὸ παράσιτον τοῦτο φυτὸν, ὅταν εἴναι εἰς τὴν ἀκμὴν του, σχηματίζει ἀκριβῶς ὠσειδεῖς κύστεις, ἡμιδιαφανεῖς, ὑποπρασίνου, ὠχροτέρας δὲ γινομένης καθ' ὅσον ὠριμάζει ὁ σπόρος, ὅτε κατ' ὀλίγον κενούμεναι, σχηματίζουσιν ἐπιμήκη πρίσματα τετραγωνικά. Τότε δ' αἱ κύστεις ῥήγνυνται, καὶ τὸ σπέρμα ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἤδη ἠνεωγμένων περάτων αὐτῶν οὕτω δὲ διασπείρεται εἰς τὰς πέριξ σταφυλάς, καὶ παράγει ἐκ νέου τὸν μύκητα μετ' ἀκατανοήτου ταχύτητος.

Μικροσκοπικὴ ὄψις τῶν κύστεων.

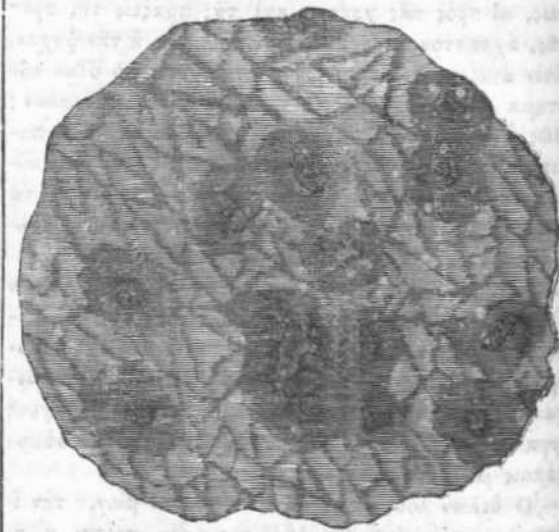
Ὅταν ἡ ἀσθένεια παρατηρῆται ἐπὶ τῆς σταφυλῆς, πολλὰ τῶν σποριδίων φαίνονται συνηνωμένα διὰ τῶν περάτων αὐτῶν, σχηματίζοντα σωληνάς διοίκους ἢ πολυοίκους, καὶ παῖσι ἢ ἐν κυτταρίοις μεμονωμένοις αὐτῶν διάταξις. Ἡ συνένωσις αὕτη τῶν σπερματοφόρων ἀγγείων ὑπετέθη ὅτι γίνεται ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ σκοπῷ τῆς γονιμοποιήσεως. Ἀλλ' ὅταν ἀποπλύνηται ἡ ἀποξηνηται μετ' ἐπιμελείας μέρος τοῦ χυμοῦ, τοιαύτη εἶναι ἡ ταχύτης μεθ' ἧς τὰ σποριδία συνδέονται πρὸς ἀλλήλα, ὥστε ἐν τῷ ἅμα σχηματίζονται σειραὶ ἢ περιδέραια ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐνίοτε ἰκανῶς ἐπιμήκη, ὡς φαίνονται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ εἰκόνι.

Φαίνεται ἐπομένως ὅτι διατίθενται τὰ σπέρματα οὕτως, οὐχὶ διὰ τινὰ φυσικὸν νόμον, καὶ διὰ τινὰ

ἰδιαιτέραν τῆς φύσεως πρόθεσιν, ἀλλὰ πιθανώτερον διότι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν μικρο-άτων τούτων ἀτόμων μαγνητικὴ τις ἑλξις, ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς ἀποκρυσταλλώσεως, ἢ διότι ἐκρέει ἐκ τῶν ἄκρων αὐτῶν κολλώδης τις ὕλη, ἣτις τὰ συννεοὶ κατὰ τὴν τοιαύτην θέσιν.

Τί δὲ εἶναι ἡ νόσος τῶν σταφυλῶν, δὲν εἶναι πλέον ἀμφίβολον. Εἶναι, ὡς ἡ τῶν γαιομήλων, καὶ ἄλλαι φυτικαὶ νόσοι καταστροφὴν ἀπειλοῦσαι, παράσιτος μύκης, ἐπιφέρων τὴν νόσον καὶ οὐχὶ προερχόμενος ὑπ' αὐτῆς, διότι ἐπιφαίνεται καὶ ἐπὶ τῆς ὑγιούς σταφυλῆς ὡς καὶ ἐπὶ τῆς νοσοῦσης. Ἐκαστον σποριδίων φαίνεται παράγον ἐντέλεις φυτὸν, ἔχον τὴν δύναμιν τοῦ πολλαπλασιασθῆσαι, φυόμενον εἰς οἶον, ἢ ἴσως μέρος τοῦ κλίματος, τρεφόμενον ἀπὸ τοῦ φυτικῆς ὀποῦ, καὶ οὕτως ἀποξηραίνον τὸν καρπὸν καὶ τὰ φύλλα.

Αἱ προσβεβλημένοι ῥάγες, ὧν τὸ δέρμα, διὰ τοῦ μικροσκοπίου ὁρώμενον, ἔχει ὡς παρίσταται ἐν τῇ ἐπισυνημμένῃ εἰκόνι, καλύπτονται κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὸ λευκῆς κόμης ἢ χυροῦ, ὑποκίτριου ἢ ὑποκιτρίνου. Σύγκριται δὲ ἡ κόμη αὕτη πραγματικῶς ὑπὸ ἀπείρων παραφυάδων, αἱ ἑκαστος μύκης ἐκπέμπει

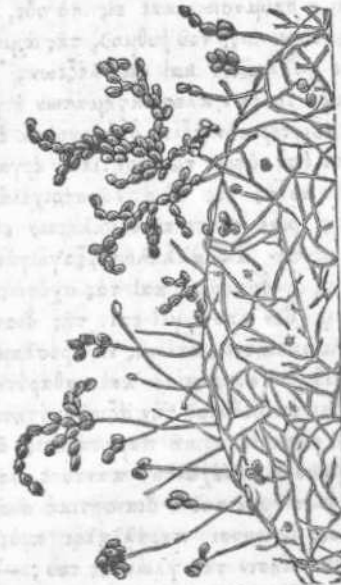

Μέρος δέρματος νοσοῦσης ῥαγός.

πρὸς πᾶσιν διεύθυνσιν, ὡς λεπτότατα νήματα, καὶ αἰτίνες συμπλεκόμεναι, περιβάλλουσι πανταχόθεν τὴν ῥάγα ὡς εἰς δίκτυον στερεὸν καὶ πυκνόν. Ἐκάστη δὲ τῶν παραφυάδων τούτων ἔχει πάλιν τὴν σπερματοθήκην αὐτῆς, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐπομένῃ εἰκόνι τῇ 7ῳικῇ μικροσκοπικῶς ηὔξημένη. Ἐν τούτοις αὐξάνει ἡ ῥαγὶς καὶ οἱ σπόροι αὐτῆς. Ἄν προσεβληθῇ ἐξώρας, ὠριμάζει κατὰ μέρος, καὶ χρωματίζεται. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολλοῦ, ἐξακολουθοῦσης τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως, ἐν ᾧ τὸ ἐξωτερικὸν πλέγμα τὴν ἀποπνίγει, ῥήγνυται ἐπειδὴ ὁμοῦ στενοχωρεῖται ἐξῴθεν, τὰ χεῖλη τοῦ ῥήγματος στρέφονται ἐντὸς, καὶ οἱ σπόροι τῆς ῥαγὸς φαίνονται ὡς οἱ ὀδόντες ἀνθρώπου ἀνασύροντος τὰ χεῖλη. Ἄν ὁμοῦ αἱ ῥάγες προσβληθῶσι πρῶ-

μῶς, τότε ἀποξηραίνονται, καὶ πίπτουσι, χωρὶς νὰ διαβῶσι καὶ χωρὶς ν' αὐξήσωσιν.

Ἴσως περιτταὶ εἰσὶν αἱ θεωρίαι περὶ τῆς αἰτίας τῆς νόσου ταύτης, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν φυτικῶν νόσων. Τινὲς τὰς θεωροῦσιν ὡς προερχομένης ἐξ αἰτιῶν ἀτμοσφαιρικῶν. Ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡ καθ' ἡμᾶς ἀτμοσφαῖρα νὰ διαφέρῃ οὐσιωδῶς τῆς ἀτμοσφαιρᾶς τῶν παρελθόντων αἰώνων, πλὴν ἴσως κατὰ τὸν μέσον δ

Τὸ πλέγμα τῶν μυκήτων διὰ μικροσκοπίου.

ρον τῆς θερμοκρασίας, καὶ ὁμοῦ ἄλλοτε ἡ τοιαύτη νόσος ἦν ἄγνωστος, τοῦλάχιστον ἐν Εὐρώπῃ. Ἄν λοιπὸν δὲν θέλωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ συστατικά ἀέρια τῆς ἡμετέρας ἀτμοσφαιρᾶς, ἦτοι τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ἄζωτον, ὑποβοηθούμενα μυστηριωδῶς καὶ ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τινος ἄλλης ἀγνώστου δυνάμεως, παράγουσι ζωὴν φυτικὴν, δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ταύτην ἐξήγησιν ὡς ὑγιᾶ. Πιθανώτερον δὲ φαίνεται ὅτι οἱ μύκητες οὗτοι εἰσὶ προϊόντα ἢ φυτικῶν τινῶν ἄλλων εἰδῶν ἀγνώστως παρ' ἡμῖν ὑφισταμένων, ἢ φυτὰ ξένων καὶ ἴσως ἰλιαν ἀρεστώτων τόπων, ὅθεν προσπνέονται ὑπὸ τῶν ἀνέμων εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα.

Ἐν τούτοις προσθέτει ὁ συγγραφεὺς τῶν ἄνω παρατηρήσεων ὅτι εἰς τὰς ἀμπέλους τοῦ κατώρθωσε νὰ ἐξαλειφῇ ἐντελῶς τὴν νόσον, καὶ ἀπὸ τοῦ καρποῦ καὶ ἀπὸ τῶν φύλλων, βρέξας αὐτὰς δι' ὑγροῦ περιέχοντος ἀναλελυμένου θείου, καὶ χρησιμεύοντος, ὡς νομίζει, ὡς ἀσφαλεστάτου ἰατρικοῦ.

Ἀνεγνωμεν δὲ καὶ ἑτέραν ἐπι εὐκολωτέραν θεραπείαν. Περὶ τὴν ῥίζαν ἐκάστου φυτοῦ σκάπτεται λάκκος, καὶ ποτίζεται δι' ἀναλύσεως ἰκανοῦ μαγειρικοῦ ἁλατος, ἐπειτα δὲ ὁ λάκκος κλείεται. Ἄν ἡ μέθοδος αὕτη φανῇ τελεσιουργός, ἴσως τὸ εὐχερέστερον θὰ ἦτον νὰ σκάπτονται οἱ λάκκοι πρὸ τοῦ ποτίσματος, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν ἐμβολὴν τῆς ἀμπέλου νὰ τίθηται σακκίον περιέχον τινὰς λίτρας ἁλατος. Φρονούμεν ὅτι οἱ ἰδιοκτῆται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Ἠλείας, ὧν

πᾶσα ἡ ὑπαρξὶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀμπέλων αὐτῶν οὐδεμίαν τῶν δοκιμῶν τούτων πρέπει νὰ παραμελήσωσιν, ὅσας δι' αὐτοὺς προθύμως συνάγομεν καὶ δημοσιεύομεν.

ΣΚΕΨΕΙΣ

Περὶ τῆς σπουδῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ σκοπὸς βέβαια τῆς ἑλληνικῆς παιδείας εἶναι διπλούς. ὁ μὲν γενικὸς καὶ κοινὸς εἰς ἅπαντας, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξάσκησις καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ πνεύματος, καὶ ἀποκτάται ὄχι μόνον πλούσιον θησαύρισμα γνώσεων, ὄχι μόνον ἡ ἐξίς τοῦ ὀρθῶς κρίνειν καὶ σκέπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἠθῶν ἐπίκοσμησις καὶ διαρρύθμισις, ὁ δὲ μερικός καὶ ἰδιαιτέρος, καὶ ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν ἀποδιδέπων, καθ' ὅσον ἀνελιττοντες τὸν ἑλληνισμὸν ἀνελιττομεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν φύσιν, τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γένεσιν τοῦ σημερινοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, καθ' ὅσον ἡ θρῆξις καὶ ἡ ζωογόνησις τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας μετ' ὅσον χυμὸν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας, φέρει ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν κραταιώσιν καὶ ἀνάπτυσιν τῶν ἡμετέρων ἀρχῶν, ἰδεῶν ἢ φρονημάτων, τῆς μόνης καθαρᾶς πηγῆς ἐξ ἧς μέλλει ἡ ἐνεστῶσα γενεὰ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ν' ἀρυσθῇ ἀκμὴν καὶ δύναμιν, πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἐγκυμονοῦντος μεγάλου σκοποῦ τῆς ἐθνικῆς συνενώσεως, καὶ τοῦ ἐκ ταύτης προκύψοντος ὅλως νέου καὶ πρωτοτύπου πολιτισμοῦ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ γνώσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ συντείνει ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ διάπλυσιν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, ἢ, ὡς λέγεται, εἰς ἀνθρωπισμὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς καταργασίαν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτῆρος καὶ φρονήματος, ἐνῶ εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκθεσιν ἀναφαίνονται ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τὰ συναποτελοῦντα τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ζωὴν καὶ ὑπαρξίν, καὶ ἐν τῇ ἐρεύνη τοῦ παρελθόντος ἀνευρίσκονται αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κανόνες οἱ ὀδηγήσοντες ἡμᾶς εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς λαμπρότητος· ἐντεῦθεν καὶ ἡμεῖς ὀρμώμενοι, καὶ εἰς τὴν ἀξιολογίαν τοῦ ἀντικειμένου ἀποδιδέποντες, ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν βραχεῖας τινὰς σκέψεις περὶ τῆς σπουδῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἐπόψεων ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξεταζόμενος ἀνοίγει εὐρύτατον στάδιον εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν παρατήρησιν.

Ὁ ἑλληνισμὸς, καὶ τοι πλούσιος καὶ πολυποίκιλος, καὶ τοι συγκείμενος ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων φάσεων, ὧν ἐκάστη παρέχει χώρον εἰς βαθεῖας καὶ ἐκτεταμένους γνώσεις, δύναται καθόλου νὰ περιληφθῇ εἰς δύο τινὰς, τὰς κυριωτέρας καὶ ἐξοχωτέρας, εἰς

των οποίων τὴν ἔρευναν ὑπάγονται ὅλαι αἱ ἄλλαι καθὼς εἰδικώτεραι καὶ ἐπουσιώδεστεραι. Τίνα δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ δι' ὧν διακρίνεται ἑκάτερα τῶν φάσεων τούτων; ἢ μὲν εἶναι τὸ ἐξωτερικόν, ἢ μορφή, τὸ εἶδος, ἢ δὲ τὸ ἐσωτερικόν, ἢ ὕλη, τὸ ἐμπεριεχόμενον καὶ ἢ μὲν συνίσταται εἰς τὸ λεκτικόν, εἰς τὴν τῆς γλώσσης μηχανισμόν, ἢ δὲ εἰς τὰς ἐννοίας, εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν γνώσεων. Αἱ ἐφ' ἑκατέρας λοιπὸν τῶν φάσεων τούτων ἐφαρμοσθησόμεναι σκέψεις θέλουσι χρησιμεύσει ὡς προεισαγωγῆ τινος τρόπου τινὰ εἰς ἀνεύρεσιν ὀρθῆς καὶ ἀσφαλτοῦς μεθόδου, δι' ἧς ἡ ἑλληνικὴ νεολογία θέλει δρέψαι γονιμωτέρους καὶ ἀφθονωτέρους καρπούς ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, συμπορευομένης καὶ συναδούσης ὅσον ἐνεστὶν ἀρμονικώτερον μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, μὲ τὰς ἐθνικὰς χρεῖας καὶ μὲ τὸ μέγα δῶμα δι' ὅ ἐστι περὶ σκευασμένη ἢ σκηπὴ τῆς ἀνταγωγῆς.

Ὅτι εὐφρῶδες ἔλεγεν ἀρχαίως τις περὶ τῆς ἀποκτῆσεως τῆς ἐλευθερίας: «ἀνίσως ἢ θάλασσα ἦτον ὅλη μέλαν καὶ ἡ γῆ χαρτίον, οὔτε ἐκεῖνη θά ἐφθκ» νε διὰ νὰ γραφῶσιν, οὔτε τοῦτο διὰ νὰ περιλάβῃ» πάντας τοὺς ἐπαίνοους τῆς ἐλευθερίας: «τὸ αὐτὸ τοῦτο ἤρμοζεν ἐπίσης νὰ ῥηθῆ καὶ περὶ τῆς μαθησεως; τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἧς πρῶτον καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα εἶναι διὰ ταύτης συγκοινωνούντες ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτῶν τῶν κλασικῶν συγγραφέων, εἰμεθα βέβαιον ὅτι ἐμβαθύνομεν μᾶλλον εἰς τὰ διανοηματῶν καὶ ἐννοούμεν ἀσφαλέστερον τὸ ἐμπεριεχόμενον, ἐξοικειούμενοι οὕτω καὶ μετουσιούμενοι αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῶν συγγραμμάτων τῶν, ὅπερ ἄλλως τῶν ἀδυνάτων νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ μεταφράσεων, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν συνάκις ἀλλοιοῦται ἢ ἐξασθενεῖ ἢ ἐννοια, ὁ συγγραφεὺς μετακρίνεται ἰμάτιον ξένον οὐδὲν ἄρμόζον εἰς τὸ εὐρυθμὸν καὶ εὐκαμπές τῶν μελῶν του, εἰς τὸ ἀνδρικὸν του σχῆμα καὶ εἰς τὸ μεγαλοπρεπές καὶ σοβαρὸν τοῦ χαρακτήρος του· χωρίς νὰ προσθέσωμεν ὅτι δι' ἡμᾶς ἤθελεν εἶσθαι αἰσχος νὰ μὴ ἀρνηθῶμεν καὶ ἀκρατὸν τὴν προγονικὴν ἡμῶν σοφίαν ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν τῆς, ἀλλ' ἐκ βρακίων μᾶλλον ἢ ἥττον τελμαδιδῶν καὶ ἀκαθάρτων.

Ἄλλ' ἡ ἄμεσος γνώσις τῶν προγονικῶν ἡμῶν συγγραμμάτων δὲν εἶναι ὁ μόνος οὐδὲ ὁ κύριος λόγος τῆς ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης προκοπτοῦσης ὠφελείας· ἡ ἀνάγκη αὐτῆς στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐν γένει τῆς γλωσσικῆς σπουδῆς, συνταίνουσης τὰ μέγιστα εἰς τὴν διανοητικὴν καλλιέργειαν καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίον ἐκπαίδευσιν. Καὶ τῶ ὄντι δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα τὸ κύριον ὄργανον, δι' οὗ τὸ πνεῦμα ἀποκαλύπτει καὶ ἐκθέτει τὰ μεγαλοπρεπέστερα αὐτοῦ δημιουργήματα; Καὶ τίς δύναται νὰ δρέψῃ τὰ ἀνθη τῆς καλλιέργειας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ λαοῦ οἴου δῆποτε, χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὴν γλῶσσάν του; Ὅθεν ὀρθῶς ἐκλήθη φιλολογία ὁ ἔρος καὶ ἡ κλίσις πρὸς τὸν λόγον, τοῦτο τὸ καθολικώτατον, σημαντικώτατον καὶ εἰκονικώτατον ἔργον τοῦ πνεύματος, δι' οὗ φανερῶται καὶ ἀποκαλύπτεται. Δὲν εἶναι ὁ λόγος ὑψηλὴ τέχνη ἐμπεριέχουσα ἐν ἑαυτῇ πολλὰς τῶν ἄλλων τεχνῶν, τὴν μουσικὴν, π. χ. τὴν ζωγραφικὴν

κ. τ. λ.; Τὸ πνεῦμα δὲν ἐμψυχώνει διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀντικείμενόν του, θέτον αὐτὸ ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀναγνώστου διὰ τεχνικῆς τινος διατάξεως, καὶ ζωγραφῶν αὐτὸ διὰ προσδιορισμῶν περιστασιῶν ἐναργῶς καὶ ζωηρῶς τὰς ἐσωτερικὰς οὐχ ἥττον ἢ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ ιδιότητας, ἐνθα αἱ περιῶδοι, αἱ λέξεις καὶ αὐτὰ καὶ ἀσπλάστὰ πρέπει νὰ σημαίνωσι τι, ἐνθα τὰ πάντα πρέπει νὰ ἦνε χαρακτηριστικὰ; καὶ ἀπευθυνόμενη ἢ τέχνη τοῦ λόγου εἰς τὸν ὀφθαλμὸν δὲν ἀπευθύνεται συνάμα θαυμασίως καὶ εἰς τὸ οὖς, ὡς ἡ μουσικὴ, διὰ τῆς εὐφωνίας, τοῦ ῥυθμοῦ, τῆς ἀρμονικῆς συνθήκης τῶν τε συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων; Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων πλεονεκτημάτων ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει καὶ ἐσωτερικὴν ἀξίαν διενεργούσα ἐπίσημον ἐπιρροίαν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν νοητικῶν ἐργασιῶν, καθ' ὅσον ἀναλύει αὐτὰς εἰς τὰ ἀπλά στοιχεία τῶν, ἐκτείνει τὰς ιδέας, καὶ συντελεῖ ὁλοκληρῶς εἰς τὴν μὲρφοσίαν τῶν, εἰς τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἐξαγωγήν καὶ εἰς τοὺς ποικίλους συνδυασμούς καὶ τὰς σχέσεις τῶν; Πόσον ἡ ἐκφρασις δὲν ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς διανοίας, ὥστε διὰ τῆς τελειοποιήσεως ἐκείνης νὰ προσλαμβάνῃ αὐτὴ μείζονα βαθμὸν εὐκρινείας καὶ καθαρότητος; Ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ δὲν ἐπιβεβαιῶνται τὴν ἀξιολογίαν τῆς γλώσσης ἢ ἀπλῆ αὐτῆς ἱστορικὴ παρατήρησις, ὅτι αἱ γνώσεις καὶ ἡ γλῶσσα συνέχονται πάντοτε στενώτατα, καὶ ὅτι ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις παντὸς ἔθνους βαίνοσιν παράλληλοι πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τελειοποίησιν τῆς γλώσσης του; — Ὅθεν ἐάν οἱ προεκτεθέντες λόγοι εἰσὶν ἱκανοὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὠφελείας τῆς προερχομένης ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν γλωσσῶν, πολλῶ μᾶλλον ἰσχύουσιν ἐφαρμοζόμενοι εἰς τὴν τῆς ἑλληνικῆς; διότι αὐτὴ δικαίως θεωρεῖται ὡς ἡ πηγὴ καὶ τὸ ἀρχέτυπον τῶν ἄλλων γλωσσῶν, ὑπερβάλλουσα πάσας τὰς ἄλλας εἰς τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν χάριν τῶν λέξεων, εἰς τὸ ἀνθηρὸν καὶ ἀκριβὲς τῆς φράσεως, εἰς τὸ σύντονον καὶ μεγαλοπρεπές τοῦ ὅρου, εἰς τὸ εὐκαμπτον τοῦ σχηματισμοῦ, καὶ εἰς τὴν εὐκολίαν δι' ἧς ἐκ τινῶν ῥιζικῶν λέξεων δημιουργεῖται πλῆθος ἄλλων εἴτε διὰ παραγωγῆς εἴτε διὰ συνθέσεως. Τὸ δραστήριον, τὸ ὑψηλόν, τὸ σεμνόν, τὸ μελωδικόν καὶ ἐπαφροδίτον, ἢ διὰ λέξεων ἐνσωματώσεως τοῦ πάθους καὶ τοῦ νοήματος, ἢ ἐξηκριβωμένη καὶ ζωηρὰ ἐκφρασις τῶν ιδεῶν, ἢ ἐντεχνος διάκρισις καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν λεπτοτέρων αὐτῶν παραλλαγῶν καὶ σχέσεων, ἰδοὺ τὰ πρῶτα γνωρίσματα τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἰδοὺ τὰ αἰτία δι' ἃ ἡ σπουδὴ αὐτῆς καὶ ἀπλῶς καθὼς γλώσσης θεωρουμένης ἀκονίζει τὴν λογικὴν δύναμιν, ἐνισχύει τὴν κρίσιν, ἀναπτέρωνει τὴν φαντασίαν καὶ τὸ αἰσθημα, καὶ καθόλου παρέχει εἰς τὸ πνεῦμα τοσούτον ποικίλην, κανονικὴν καὶ ἀκριβῆ ἐξάσκησιν, ὥστε δικαίως θεωρεῖται ὡς τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς ἢ ἐκπαίδευσως.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς κατ' εὐθείαν συνδιατριβῆς καὶ συγκοινωνίας μετὰ τῶν προγονικῶν συγγραμμάτων, ἐκτὸς τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ ἐξακρίσεως, ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος οὐχ ἥττον ἰσχυρὸς καὶ βέβαιος δι' ὃν ὀφείλομεν ἡμεῖς μάλιστα οἱ Ἕλληνας νὰ

ἐγκύπτωμεν μετὰ προθυμίας καὶ ζήσεως εἰς τὴν μαθήσιν ταύτην· ὁ λόγος δὲ οὗτος εἶναι ὁ τῆς ἐθνικῆς φιλαυτίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος· διότι ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ κρίκος δι' οὗ συνδέονται μὲ ὅλην τὴν σειράν τῶν προγενεστέρων ἐποχῶν, ἐπανάγουσα ἡμᾶς εἰς τὰ διάφορα στάδια τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν βίου, καὶ ἐμπεδούσα εἰς τὰς καρδίαις μας τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο φρόνημα, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ πάσης μεγαλεπήθου πράξεως. Ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ κάτοπτρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀντανανκῶσα πιστῶς τὰς διαφορὰς αὐτοῦ φάσεις, συμμεταβαλλομένη μὲ ἐκάστην τούτων καὶ ἀκριβῶς ἀρμόζουσα εἰς τὸ ὅλον σύστημα τῶν ιδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων ἐκάστης τῶν περιόδων του· εἰς τρόπον ὥστε μελετώντες μετὰ φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης τὰς κυριώτερας τῆς πατρίδος ἡμῶν γλώσσης μεταβολὰς, διεξερχόμεθα συνάμα τὴν παρελθόν τούτους λόγους τῆς γενέσεως τῆς, καὶ ὀδηγούμενοι ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀναδιφίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν βροπῶν καὶ τῶν τάσεων τῆς, πειθόμεθα περὶ τῆς καταλληλίας καὶ τοῦ προσημοῦ τῆς ἐνεστώσης μορφῆς τῆς γλώσσης μας εἰς τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ σημερινοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ὅπερ συνίσταται εἰς τινὰ σύγκρασιν τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τῆς κλασικότητος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, τοῦ προγονικοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἄλλως δὲ τὸ νὰ ζητῶμεν νὰ ἐπαναγάγωμεν τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν εἰς τὴν ἑξοχὴν καὶ εὐκρινείαν τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου πολιτισμοῦ, οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ τὸ νὰ ἐπιβληθῆ τῆς ἐποχῆς του καὶ νὰ δικνοῦται, νὰ φρονῆ καὶ νὰ πολιτευθῆ κατὰ τὰς ιδέας, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Ἀττικῶν. Ἡ καθομιλουμένη ἔχει βέβαια τὰ ἱστορικὰ αὐτῆς στοιχεῖα, στοιχεῖα τιμκλῆ καὶ περισπούδαστα, ἀποδεικνύοντα ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι εἰμὴ προαγωγὴ καὶ ἐπέκτασις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἢ τίς ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, μ' ὅλας τὰς φάσεις καὶ μετατροπὰς τῆς, ὑφίσταται πάντοτε κατ' οὐσίαν ἢ αὐτῆ· ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν τούτων στοιχείων ἔχει καὶ τινὰ ἴδια συναπκρτίζοντα τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτῆς φυσιογνωμίαν, ὅποια διαφρίνονται καὶ εἰς ἐκάστην τῶν προγενεστέρων αὐτῆς περιόδων, ὡς εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀλεξανδρινὴν καὶ τὴν Βυζαντινὴν. Ἡ ζωτικὴ ἀρα ἐνέργεια τῆς νεοῦ ἑλληνικῆς συνίσταται εἰς τὴν σύμπηξιν ἢ συγγώνευσιν τῶν δύο τούτων στοιχείων, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπικράτησιν ἐνὸς μόνου ἐξ αὐτῶν βιαίως ἀποσπασμένου ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὡς ἀλλοτρίου καὶ ἀναρμόστου. — Εἶναι μεγίστη ἐπιπολαιότης νὰ φαντάζηται τις ὅτι διὰ νὰ καθαρῆ ἡ γλῶσσα, πρέπει νὰ ἐκκενωθῆ ὁ στόμαχος τῆς ἀπὸ τῶν λεγομένων χυδατικῶν λέξεων, (ἐνῶ οὐδέπω προσδιορισθῆ ἀκριβῶς τί πρέπει νὰ ἐννοῦται διὰ τοῦ χυδαῖσμου) καὶ νὰ κλυτρηασθῶσι τὰ ὑποτιθέμενα ἔλκν τῆς, τὸ νὰ λ. χ. τὸ δερ, τὸ εἶναι κ. τ. λ. διὰ τοῦ ἔνα, οὐ, ἐστίν. Ἄς μὴ νομίζῃ τις ὅτι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς

τοῦ ἀρχαίου Μέλλοντος καὶ τοῦ Ἀπαρμειμένου ἢ γλῶσσα θαμίξει ἐπ' ἀκροσὶς τελειότητος. Ὅχι. — Ἀπ' ἐναντίας ἡ κυριολεξία, ἡ εὐκρινεία, ἡ διάκρισις καὶ ὁ ἀκριβὲς προσδιορισμὸς τῆς σημασίας ἐκάστης λέξεως, ἡ ἀνόρυξις τοῦ πλοῦτου τῶν ιδιωματικῶν καὶ τῶν φράσεων, τὸ ἀρμονικόν, τὸ ἀφελές, τὸ νευρῶδες καὶ τὸ σύντονον τοῦ λόγου κ. τ. λ. ἰδοὺ τὰ δραστήρια φάρμακα πρὸς κάθαρσιν τῆς γλώσσης μας, ἰδοὺ τὰ μέσα δι' ὧν προάγεται εἰς εὐρωστίαν καὶ δύναμιν. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἄς μᾶς συγχωρηθῆ τοσοῦτον μόνον ὡς ἐν παρόδῳ νὰ προσθέσωμεν εἰς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης σκέψεών μας, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ σπουδασθῆ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὰς διαφορὰς αὐτῆς περιόδους, ἀλλὰ καὶ ἀντιπαρβαλλομένη μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν νὰ γνωθῆ καὶ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰς σχέσιν τῆς, καὶ νὰ προσδιορισθῆ κατὰ πόσον ἐκείναι χρεωστοῦσι τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν θαυμασίαν δραστηριότητα καὶ ἐπιρροίαν ἣν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξήτησεν ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς διαπλάσεως των. Ἴσως ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης προκύψῃ ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς, ὅστις διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ιδεῶν ἐθήλασε τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα, αὐτὸς οὗτος τὸ γαλουχεῖ ἐτι καὶ νῦν διὰ τῆς γλώσσης του· ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτις ἄλλοτε ἐπεξετείνετο εἰς τοσαύτας θυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλιαν, διατρεῖται ἐτι καὶ νῦν κατὰ μέγα μέρος εἰ καὶ ὅπως ὀν παρηλλαγμένη εἰς τὰ στόματα τῶν λαῶν τούτων.

Ἄλλ' ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ εὐρεῖα, ἀξιόλογος καὶ παραγωγὸς μεγάλων ἀποτελεσμάτων, δὲν ἐξαντλεῖ ὅμως τὸν ὅλον ἑλληνισμὸν, δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ φάσεων, διότι ἡ γλῶσσα, ὡς εἶδομεν, εἶναι τὸ εἶδος, ἢ μορφή· ἐπομένως ὅσον δῆποτε καὶ ἂν ἐπεξεργασθῶμεν αὐτὴν, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν ἐπασχοληθῶμεν εἰς τὴν Γραμματικὴν καὶ τὴν Κριτικὴν, αἱ γνώσεις μας τὴν Γραμματικὴν καὶ τὴν Κριτικὴν, αἱ γνώσεις μας ὅμως θέλουσι πάντοτε μένει ἀπλῶς τυπικαὶ καὶ ἐπιπολαιαί, ἐνῶ δὲν εἰσχωρῶμεν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐσωτερικόν, ἢ τὸ πραγματικόν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Τὸ μεταλλεῖον τοῦτο εἶναι βέβαια ἀκένωτον· πάντοτε προσφέρει νέαν ὕλην εἰς τοὺς θέλοντας νὰ τὸ ἀνορύττωσιν· ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀνόρυξις νὰ γίνεται μετὰ σπουδαιότητος καὶ ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀφρευκτος. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τῶρα πῶς πρέπει νὰ ὀδηγώμεθα εἰς ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ πλοῦτου ἐκεῖνου τοῦ ἐγκειμένου ἐν τοῖς σπλάγχθοις τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας του.

Ἡ πραγματικὴ φάσις, τὸ ἐσωτερικόν στοιχεῖον τοῦ ἑλληνισμοῦ παρέχει βέβαια τοσοῦτον ἀφθονον ποικίλην γνώσεων, ὥστε φαίνεται δύσκολον τὸ νὰ ὑποβληθῆ εἰς συστηματικὴν τινὰ πραγματείαν. — Ὁ ἑλληνισμὸς οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν, αἰετοτε ἀνεπάρη ζῶν καὶ δραστήριος, ἀλλὰ κατὰ διαφορῶν τρόπους καὶ διευθύνσεις· αἰετοτε ὑπῆρξεν ὁ αὐτὸς καὶ μόνιμος κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ ποικίλος καὶ μεταβλητὸς κατὰ τὰς ἐμ-

φανείας του· οὐ τινός αἱ διάφοροι τάσεις καὶ ἐνεργεῖαι, ὡς ἐπίσης ἡ διάφορος φύσις τῶν ἀντικειμένων περὶ ἃ κατὰ καιρὸν στρέφεται, ἀποτελοῦσι διακεκριμένας ἐποχὰς ὧν ἐκάστη συναπαρτίζει πολιτισμὸν ὁλοκληρὸν. Τοιαῦται δὲ κυρίως εἶναι τέσσαρες· ἡ ἰδίως λεγομένη κλασικὴ, ἡ ἀλεξανδρινή, ἡ βυζαντινὴ καὶ ἡ νεωτέρα, ἧτις ἀρχεται ἤδη εὐαγγελιζομένη νέου φωτός· εὐαγγέλιον. Ὅθεν διὰ τὴν ἀναγκαζομένην τὴν ἐλληνοσύνην εἰς τὴν ὁλοκληρίαν του, ἀνάγκη νὰ τὸν συμπαράκολουθήσωμεν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνεργητικότητα, ἀνάγκη νὰ διεξέλθωμεν ἐκαστὴν αὐτῶν τῶν διαφόρων του ἐποχῶν καὶ νὰ καθέξωμεν τὴν μετὰξὺ αὐτῶν ἀλληλουσίαν, ἀνιχνεύοντες τοὺς λόγους τῆς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην μετατροπῆς καὶ μεταβάσεως. Οὕτω π. χ. διὰ τὴν προσδιορισθῆ ἡ δι-εὐθυνοῦσι καὶ ἡ ἐνεργεῖαι τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πρέπει νὰ σπουδασθῆ ἡ ἱστορικὴ του γένεσις, ν' ἀποσυντεθῆ εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα καὶ νὰ ζητηθῆ ἡ διάπλασις καὶ ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν εἰς τὰς ἰδέας, τὰς θεσμοθεσίας τὴν γλῶσσαν, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸ θρησκευτικὸν βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι τὸ δεύτερον μόνον στῆμα πολιτισμοῦ, εἰς ὃ τὸν σχηματισμὸν συνέτειναν τὰ θεοῦματα προγενεστέρων ἐποχῆς, τῆς τοῦ ἀλεξανδρινοῦ πολιτισμοῦ· οὗτος δὲ πάλιν, συγκροτηθεὶς ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἀμέσως προηγούμενου, ἄλλως πῶς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ εἰμὴ ὡς ἡ προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς ἑαυτὸ καὶ νὰ δώσῃ λόγον τῶν προ-όντων τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ μεγαλοφυΐας, ἧτις ἐδείχθη μάλιστα ἀκμαία καὶ γόνιμος κατὰ τὴν προγενεστέραν περίοδον, τὴν κατ' ἐξοχὴν κλασικὴν καλουμένην, κατὰ τὸν χρυσὸν αἰῶνα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ πρὶν ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων τούτων ἐποχῶν εἰς τοὺς λόγους τῆς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην μεταβάσεως, ἀπαιτεῖται εἰδικὴ καὶ βαθεῖα γνῶσις ἐκάστης αὐτῶν, ἀπαιτεῖται καθολικὴ τις πρόσοψις ἀπάντων τῶν διανοητικῶν αὐτῆς προϊόντων, ἀπάντων τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων ἱστορικῶν γεγονότων, ἀπ' ὧν ἐξάγεται τὸ πνεῦμα τῆς καὶ διακρίνονται οἱ χαρακτῆρες καὶ ἡ φυσιογνωμία τῆς. Ὅπως δὲ ἐξηγηθῶμεν ἐτι σαφέστερον καὶ προσδιορίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν τρόπον καθ' ὃν ὀφείλομεν νὰ διεξερχώμεθα ἐκαστὴν τῶν διαληθθεισῶν ἐποχῶν, ἅς περιορισθῶμεν εἰς μίαν μόνην ἐξ αὐτῶν τὴν κλασικὴν π. χ. ἡ ἀρχαίαν, ὑποτυποῦντες δι' αὐτῆς ὅτι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δυνάμεθα καὶ τὰς λοιπὰς νὰ ἐφαρμόσωμεν.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαίτης προϊσταται ἡμῖν ὡς ζωογόνο δύναμις, ἐξ ἧς ἀδιαλείπτως προσλαμβάνομεν ἀκμὴν καὶ ζωτικότητα, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὴν στρέφωμεν ἐπιτηδείως πρὸς ὄφελός μας, καὶ νὰ τὴν προσαρμόζωμεν εἰς τὴν πρακτικὴν ἐκείνην χρῆσιν τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ἔθνους μας, ἧτις ζητεῖ, ἐκτὸς τῆς ἐξωτερικῆς φάσεως, ἐκτὸς τῆς γραμματικῆς ἐξηγήσεως, νὰ εἰσδύσῃ εἰς αὐτὸ τὸ πραγματικὸν καὶ εἰς τὴν πεμπουσίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Καὶ τῶντι ἡ ὄρμη καὶ ἡ τάσις τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνου εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ὅλων

τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δεξιότητων διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, καὶ διὰ τῆς ἐπιμόνου καὶ ἀκαμάτου ἐνεργείας του εἰς ἐδραϊώσιν τοῦ ἑθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ πάντος μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ φρονήματος. Ἄλλ' ἡ ῥοπή αὕτη καὶ ἡ διάθεσις ἄλλως πῶς δὲν δύναται κάλλιον νὰ προαχθῆ καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀπαιτουμένην πραγματοποίησιν, εἰ μὴ καθ' ὅσον χρῆται ὡς κύριον καὶ δραστικὸν μέσον τὴν πλαστικὴν δύναμιν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, καθ' ὅσον τρέφεται καὶ ἰσχυροποιεῖται διὰ τῆς κανονικῆς σπουδῆς τῶν προγονικῶν ἀριστουργημάτων.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀναφύεται ἡδη τὸ ζήτημα, πῶς καὶ κατὰ τίνα μέθωδον κανονίζομένη ἡ σπουδὴ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, δύναται νὰ προάξῃ τάχιστα καὶ ἀσφαλδέστατα τὴν ἑθνικὴν μόρφωσιν, καὶ νὰ τεθῆ εἰς πλήρη ἄρμονίαν μετὰ τὰς ἐνεστιώσας ἐθνικὰς χρῆσας καὶ ἀπαιτήσεις; — Ἡ μόνη θεμελιώδης ἀρχὴ ἧτις πρέπει νὰ μᾶς χειραγωγῆ ὡς μέτρος Ἀριάδνη, ἐν μέσῳ τούτων ἰδεῶν, τούτων παραδόσεων, τούτων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν γεγονότων, τούτου πολυλαπλοῦ καὶ ποικίλου ἐμπειροχόμενου τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι ἡ ἐξύψωσις καὶ ἡ στερέωσις τῆς ἐνότητος τῆς ὑποκρυπτομένης ὑπὸ τὴν πληθὺν ταύτην τῶν φαινομένων, εἶναι ἡ ἀνεύρεσις καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὀργανικοῦ ἐκείνου χαρακτῆρος τοῦ ἐντυποῦντος τὴν σφραγίδα του εἰς ἅσπασαν τὴν ζωικὴν οἰκονομίαν τοῦ κατ' ἐξοχὴν πεπολιτισμένου ἐκείνου λαοῦ τῆς ἀρχαιότητος, χαρακτῆρος, δι' οὗ ὅλα τὰ διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα του ἔχουσι πρὸς ἀλληλακόμοιαν σχέσιν καὶ ἄρμονικὴν σύνθεσιν. Ὅθεν ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῆς κλασικῆς σπουδῆς, ἱστορία, θρησκεία, τέχνη, ἐπιστήμη, πολιτεία, ὅλα πρέπει ν' ἀντιπαράθετωνται, νὰ παραλλήλιζωνται καὶ νὰ συμπαλαμβάνωνται εἰς ἀμοίαν ἐξήγησιν καὶ διασαφήσιν, ἐπιδιωκομένου ἀδιαδιαλείπτως καὶ ἰχνηλατομένου τοῦ καθολικοῦ τῆς ἐποχῆς πνεύματος. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης διαφωτίζονται τὰ καθέκαστα, καὶ ἡ μικροσκοπικὴ παρατήρησις τῶν μερικότητων, ἧτις ἄλλως κινδυνεύει ν' ἀποπλανηθῆ εἰς ἀδιέξοδον λαβύρινθον, προσλαμβάνει σύστασιν καὶ ἐνότητα· διότι ἀληθεύει πάντοτε ὅτι ἐκ τῆς καθόλου γνῶσεως πηγάζει ζωσα καὶ βαθεῖα κατάληψις τῶν καθέκαστα· ὅτι ἡ ἐνοία τοῦ ὅλου πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ πνεῦμα ἐσχηματισμένη πρὸ τῶν μερῶν, διὰ τὴν εὐρίσκωσι ταῦτα τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν καὶ τὴν ἄρμονικὴν τῶν διατάξιν. — Ὁ πολιτικὸς ἱστορικὸς π. χ. διὰ τὴν ἐκθέσιν τὴν ἱστορίαν τῶν διαφόρων πολιτειῶν, πρέπει νὰ γινώσκῃ προλαβόντως τὸν ὀργανισμὸν καὶ τοὺς ὄρους τῆς πολιτείας, καὶ ὁ ἐκθέτων τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, πρέπει νὰ ἔχῃ προηγούμενως παροῦσαν εἰς τὸ πνεῦμα του αὐτὴν τὴν φιλοσοφικὴν ἰδέαν ὑπὸ τὴν αἰδίον αὐτῆς μορφήν καὶ εἰς τὴν καθολικότητά της. — Ὡσαύτως ἄρα καὶ ἡ παρατήρησις ἐνὸς μοναδικοῦ κλάδου τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, ὡς τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης, τῆς πολιτείας κ. τ. λ. φέρει ἀναγκαίως τὸν σπουδαστὴν εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ ὅλου βίου, οὐδὲ δύναται ν' ἀποσπᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνὸς στοιχείου ἀπὸ τὴν τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ τὰ ἀναφέρῃ πρὸς ἀλλήλα,

καὶ ἀπὸ τὰς ἀναφορὰς ταύτας νὰ σχηματίζῃ εἰς τὸ πνεῦμά του περιληπτικὴν τινα ἰδέαν τοῦ ὅλου τοῦ γενικοῦ, ἧτις τὸν φέρει εἰς τὸ νὰ κρίνῃ ὀρθῶς καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὰ καθέκαστα.

Αὕτη δὲ ἡ στενὴ καὶ ἀδιάρρηκτος σύνδεσις καὶ ἀναφορὰ, ἧτις ὑπάρχει μετὰξὺ τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐνοπτριζέται τοσούτον πιστῶς καὶ καθαρῶς εἰς τὰ διάφορα συγγράμματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὥστε ἕκαστον εἶδος αὐτῶν, εἴτε πολιτικὸν, εἴτε ποιητικὸν, εἴτε φιλοσοφικόν, ἀποτελεῖ κέντρον, ἐξ ὃ ὅ τὰ λοιπὰ ἐξέρχονται ὡς ἀκτίνες τοῦ αὐτοῦ κύκλου· διότι τοῦτο εἶναι βέβαιον ἐν τῶν κυριωτέρων πλεονεκτημάτων τῶν κλασικῶν συγγράμμετων, ὅτι ἕκαστος αὐτῶν δὲν εἶναι εἰμὴ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς του, ὅτι αἱ σκέψεις, αἱ θεωρίαι, αἱ κρίσεις ἐκάστου αὐτῶν δὲν εἶναι ἀτομικὸι συνδυασμοὶ καὶ αυθιάρτοι δοξασίαι του, ἀλλὰ πιστῆ ἐκφρασις τοῦ γενικοῦ πνεύματος, ὅτι ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ἕκαστον αὐτῶν λαλεῖ ἡ ἐπιχρῆ του. Ὅθεν διὰ τὴν ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ ἐμπειροχόμενον οἰοῦντο κλασικὸν συγγράμματι, ἀνάγκη νὰ μὴ περιορίζωμεθα εἰς ζήτησιν καὶ ἄγονον τοῦ κειμένου μεταφραστικῶν, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐπεκτείνωμεν εἰς γενικὴν ἐποψιν, καὶ δι' αὐτοῦ ὡς κέντρον νὰ διατρέχωμεν τὴν ὅλην περιφέρειαν τοῦ θεωρητικοῦ συνάμα ἢ πρακτικοῦ βίου τῆς ἀρχαιότητος.

Ἀλλὰ πρὸς μείζονα τῶν προεκτεθέντων διασάφηναι, ἅς τὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπί τινος παραδείγματος· διὰ τὴν γένῃ ἐντεῦθεν καταφανέστερον τίνι τρόπῳ ἡ σπουδὴ κλασικοῦ συγγράμματος τοσούτω μᾶλλον τελεσφορεῖ, καθ' ὅσον ἀνακινουῦνται ζητήματα, ὧν ἡ λύσις δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰμὴ διὰ περιεκτικῆς καὶ εὐρείας γνώσεως τῶν διαφόρων στιγμῶν τῆς ὀργανικῆς τοῦ ὅλου ἰδέας.

Ἀδιάρρητον ποῖον τῶν συγγραμμάτων νὰ λάβωμεν ὡς παράδειγμα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι σπουδάζοντες μίαν τῶν ἀξιολογωτέρων περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, προϊσομεν ἐμπροσθέν μας τὸ πιστόν καὶ καθαρὸν αὐτῆς κείμενον, τὸν Θουκυδίδειον συγγραφέα.

Καὶ κατὰ πρῶτον εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Θουκυδίδης δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν τῶν γεγονότων διήγησιν, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν πολεμικῶν συμβάντων, ἀλλ' ὅτι ἀναζητῶν τὰς αἰτίας τῶν, τὰς εὐρίσκει εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς ἐποχῆς του κατάστασιν. Καὶ εἰς αὐτὴν ὁμοίως τὴν πολιτικὴν ἐποψιν εἶναι διάφοροι στιγμαί, ἅς ὁ Θουκυδίδης ὑπακινεῖται μὲν, κατὰλείπει ὁμοίως εἰς τοῦ; σπουδαστάς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ τὰς πορισθῶσιν ἄλλοθεν. Οὕτω π. χ. ἡ σύναψις τῶν συμμάχιων, αἱ πολιτικὴ καὶ βουλευτικαὶ ἢ τὰ κόμματα ἐκάστης πολιτείας συνίχονται στενὰ μετὰ τὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας τὰς προεχομένης ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς καταγωγῆς· διότι τοῦτο εἶναι μάλιστα ἀξιοπαρατήρητον ὅτι αἱ διακρίσεις ἢ αἱ ἀντιθέσεις τῶν φυλῶν, ἅς τινες ἢ φύσις ἀνέκαθεν προσδιώρισεν, ἐπενεργούσι συστηματικῶς καὶ εἰς τοῦ; ἱστορικοῦς καιροῦς, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, μέχρι τῆς σήμερον ἀντιθέσεις ἐμπροσωποῦμεναι ὑπὸ τῶν δύο μεγαλητέρων ἐν τῇ Ἑλλάδι πό-

λεων, ὑπὸ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὅσον ἡ μὲν παριστᾷ τὸ ἀρχαῖον, συντηρητικὸν στοιχείον, ἀπαστρεφόμενη οἰανδῆποτε καινοτομίαν καὶ ἐμμένοντα εἰς τὴν δώριον αὐστηρὰν πειθαρχίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δώριον ἀνδρείαν καὶ ἀριετήν. Ἡ δὲ τῶν Ἀθηναίων πολιτεία, τὸ κέντρον τοῦ νέου ἰωνικοῦ πνεύματος, δείκνυται προοδευτικὴ εἰς πᾶσαν μεγάλην ἀρχὴν εἴτε πολιτικὴν, εἴτε κοινωνικὴν, εἴτε θρησκευτικὴν, εἴτε ἐπιστημονικὴν. Φίλη τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ νεωτερισμοῦ, περιθάλλουσα πᾶν ὑψηλὸν καὶ γενναῖον, καὶ καταπλουτίζουσα με πολυεταῖς ἀνακαλύψεις τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν βίον. Ὅθεν ἐκ τῆς ἐξιστορήσεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ἀνατρέχομεν εἰς τὴν πρῶτην πηγὴν τῶν συμβάντων τούτων, εἰς τὴν φυσικὴν διακρίσιν τῶν δύο φυλῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς δωρικῆς καὶ ἰωνικῆς.

Μένει ὁμοίως ἀτελής ἡ σπουδὴ μας· ἐὰν ἀποσπάσωμεν τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν φυσικὴν αὐτῶν σύνθεσιν μετὰ τῶν λοιπῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἀρκεῖ βέβαιον νὰ θεωρηθῆ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ὡς διαμάχη τοῦ δωρισμοῦ καὶ ἰωνισμοῦ, πρόκειται ἐνταῦθα ν' ἀναπτυχθῆ εἰς-εἰς σειρά τις πνευματικῶν ἀντιθέσεων. Καὶ πῶς ἄλλως δυνάμεθα νὰ τὰς ἀναπτύξωμεν εἰμὴ ζητούντες νὰ ἐνοήσωμεν τὴν θρησκείαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν τέχνην, τὴν κοινὴν μόρφωσιν καὶ τὰ ἔθιμα, τὴν φιλολογοίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὰ διανοητικὰ ταῦτα στοιχεῖα ὡς βῆμα τῶν πολιτικῶν γεγονότων; Ὁ ἐξωτερικὸς βίος ἐνὸς λαοῦ εἶναι καθρὸν ἀπαύγασμα τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ τάσεων, τοῦ πνεύματος του, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς πλεον πεπολιτισμένας ἐποχὰς, ἐν αἷς αἱ ἰδέαι ἐξακρούσι μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πράξεων, ἐν αἷς ἡ κοινὴ γνώμη σχηματίζεται καὶ ὑψοῦται εἰς εὐθύπεκτον δυνάμιν. Ἐπομένως δὲ ὅπως διαρωτίσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχῆς, πρέπει νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὰς σπουδὰς μας ἅπαντας τοὺς συγγρόνους ἱστορικοῦς, ποιητὰς καὶ λογογράφους, πρὸ πάντων δὲ τοὺς δύο κροφικούς φιλοσόφους τῆς ἀρχαιότητος. Τέλος δὲ τὰ ὅρια τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπεκτείνονται ἀπ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ παρελθόν, ἧτοι εἰς τὰς ἀρχαίας σχέσεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ μάλιστα τοὺς τῆς Ἀνατολῆς, (ὧν τινων ἐράπτεται ἀκριβῶς πῶς ὁ Θουκυδίδης;) ἀπὸ τῶν πρῶτων ἀποικιῶν μέχρις οὗ ὁ Ἀλέξανδρος πραγματοποίησεν ὅτι ἀνέκαθεν ἐνυπῆρχεν ἐν ταῖς ῥοπαῖς καὶ ταῖς διαθέσεσιν ἐκατέρων τῶν ἔθνων· ἀπ' ἐτέρου δὲ εἰς τὸ μέλλον, καθ' ὅσον σπουδάζον τις προσεκτικῶς ἀνιχνεύει τὰς τάσεις καὶ τὰς ἰσχυρίσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ποικιλίας καὶ νὰ φθάσῃ εἰς ὑψηλοτέρην τινὰ ἐνότητα, ἧτις πολιτικῶς μὲν ἐκφράζεται ὡς Μοναρχία, θεωρητικῶς δὲ ὡς ἀντικατάστασις τοῦ πολυθεϊσμοῦ διὰ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Καὶ καθόλου ἐνταῦθα ἀνευρίσκονται οἱ λόγοι τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν δευτέραν ἐποχὴν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ λεπτομερεστέρως ἐρεῖνα τοῦ εἰς πα-

ράδειγμα προτεθέντος συγγράμματος ἤθελε μᾶς φέ-

ρει πολύ μακρότερον του δέοντος, περιοριζόμεθα εις τὰς ἀπλᾶς ταύτας νύξεις ικανὰς νὰ ἰσχυροποιήσωμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν φρονούμεν ὅτι πρέπει νὰ διεξερχόμεθα τὸ πραγματικὸν μέρος τῶν κλασικῶν συγγραμμάτων ὅπως εἰσδύωμεν εἰς τὸ καθ' αὐτὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πνεῦμα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν συνάγεται ὅτι ὁ ἑλλητισμὸς πρέπει νὰ σπουδάζεται ἀκριβῶς εἰς ἐκάστην τῶν δύο αὐτοῦ φάσεων, εἰς τὴν γλώσσαν καὶ τὰς ιδέας, ἢ εἰς τὸ εἶδος καὶ τὸ ὕλικόν. Διὰ μὲν τοῦ πρώτου τιθέμεθα εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν καὶ ἐπαφὴν μετὰ τῶν προγονικῶν συγγραμμάτων, αἱ νοητικαὶ ἡμῶν δυνάμεις ἐξασκούνται καὶ θήγονται, τὸ ἔθνικόν ἡμῶν φρόνημα ἐπὶ μᾶλλον κραταιοῦται, ἢ καθομιλουμένη ἡμῶν γλώσση προβαίνει ἐπὶ τὸ τελειότερον, καὶ πολλὰ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν ἐξελέγχονται ἴσως ὑποκρύπτουσαι ἐν τοῖς ἰδίαις κόλπαις ὅσων οὐδεὶς ὑπόπτεισε μερίδα τῆς πατρῴας ἡμῶν περιουσίας, ὡς ἐλπίζομεν τοιαύτην ἐξέλεξιν ἐκ τῶν ἐπὶ τούτου ἀγῶνων τοῦ μεγαλοφυοῦς συγγραφέως τοῦ *Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ*. Διὰ δὲ τοῦ ὕλικου ὁποῖαν ἔκτασιν, ὁποῖον θησαυρὸν ἀνεξάντητον γνώσεων δὲν προσφέρει εἰς τὸν ἀκριβῆ παρατηρητὴν ἢ μελετῆ τῶν ἑλληνισμῶν, δημιουργοῦντος εἰς ἐκάστην τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἱστορικῶν ἐποχῶν ὁλόκληρον σύστημα πολιτισμοῦ γόνιμον τεραστίων ἀποτελεσμάτων; Ὅποσα μυστήρια δὲν ἀποκαλύπτονται, ὅποσα ζητήματα δὲν λύονται, ἐὰν μὲ φιλοσοφικὸν ὄμμα διερευνῶνται τὰ στοιχεῖα ἐκάστης τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐποχῶν, αἱ πρὸς ἀλλήλα σχέσεις των, ἢ ὀργανικὴ ἰδέα ἢ ἐπιστατοῦσα εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἀρμονικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, καὶ ἐπὶ τέλος οἱ ἀνγκυλοὶ λόγοι τῆς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐποχὴν μεταβάσεως;

Διὰ τοιαύτης λοιπὸν μεθόδου σπουδάζοντες τὸν ἑλλητισμὸν, διαυγαζόμεθα νοῦν καὶ καρδίαν ἀπὸ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ φωτός του, κραταιούμεθα περὶ τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα, καὶ σφραγιζόμενοι τῇ δωρεᾷ τοῦ ἔθνικου πνεύματος πιστοὶ στρατιῶται καὶ ὑπερμαχοὶ, προβαίνομεν μετὰ στερεᾶς πεποιθήσεως εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν ἡ φωνὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μᾶς καλεῖ.

Ἐν Κερκλληνίᾳ τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1853.

Θ. Καρούσος.

ΕΙΔΗΣΙΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῆ ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΕΙΔΟΥ.

—ο—

Λέγει χρησμός τις ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν κυκλοφορούντων, ὅτι « ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ανοιχθή-

σονται οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς. » Καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι ὁ ἐν Καλλιφορνίᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ἀνεπίστως εὐρεθεὶς καὶ ἀνορυττόμενος χρυσὸς δύναται νὰ ὀνομασθῆ θησαυρὸς, πολὺ πλέον ὅμως καθ' ἡμᾶς θησαυροὶ εἶναι τὰ τίως ἀγνωστα καὶ νῦν ἀνακαλυπτόμενα συγγραμμάτια τῶν παλαιῶν ἡμῶν προγόνων, καθ' ὅσον μάλιστα εἶναι καὶ ἐρικτότερα εἰς ἡμᾶς ἀντὶ ὀλίγων κερατῶν, ἐνῶ τὰ ὕλικά ἐκεῖνα μεταλλεῖα χωρίζονται ἀπ' ἡμῶν θαλάσση τε ἠχηρᾶσση, οὐρασί τε σκιοῦσιν. Οὕτω λοιπὸν εὐαγγελιζόμεθα εἰς τοὺς φίλους τῶν λόγων σήμερον, ὅτι τοῦ Ἑπερείδου, ῥήτορος διασημοῦ καὶ συγχρόνου τοῦ Δημοσθένους, ἀνεκαλύφθησαν ἀρίστως λόγοι δύο ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπὶ παπύρου ἀρχαιοτάτου γεγραμμένοι, ἐνῶ μέχρι τούτου δὲν ἐγνωρίζοντο τοῦ ῥήτορος τούτου εἰ μὴ μόνον μικρὰ τινα τεμάχια, ἐξ ὧν ἀδύνατον ἦτο νὰ κρίνη τις περὶ τῆς ῥητορικῆς τοῦ ἀνδρός ἰκανότητος. Οὐ μόνον δὲ ἀνεκαλύφθησαν οἱ ῥηθέντες λόγοι, ἀλλ' ὅπερ καὶ τὸ οὐσιωδέστερον, αἰνεγνωρίσθησαν κοινῶς ὡς γνήσιοι, καὶ ἤδη, πάσης ὑποψίας ἀπηλλαγμένοι, ἐτυπώθησαν πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Βαδινγκτῶνος πανομοιούτως καὶ πολυτελῶς, τὸ δεύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Schneidewin ἐν Ροτίνγγῃ πρὸ ὀλίγων μηνῶν κατὰ τὸν συνθή τυπογραφικὸν τρόπον καὶ εἰς εὐτελῆ τιμῆν. Ταύτης τῆς δευτέρας ἐκδόσεως ἐφθασαν ἤδη ἀντίτυπα καὶ εἰς Ἀθήνας, καὶ πρόκεινται καλὸν πνευματικὸν ἐστίαμα εἰς πάντας τοὺς προθυμομένους νὰ συγγρῶνται τοῖς νεκροῖς κατὰ τὸ παλαιὸν ῥητόν. Διότι ὄντως ἐκ νεκρῶν καὶ ἐκ τάφου ἀνέστη ἡμῖν ὁ Ἑπερείδης, καὶ ἰδοὺ πῶς! Ἀραβες δύο τὴν περὶ τὰς Αἰγυπτίας θήρας νεκροπόλιν ἀνασκαλεύοντες καὶ σιλῶντες, ἀνεύρον ἐντὸς σαρκοφάγου τὸν προμνησθέντα πάπυρον καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς περιηγητὴν Ἀγγλον, τὸν Ἀρδένιον, κατὰ τὸ ἔτος 1850 αὐτόθεν διερχόμενον. Μετὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἐπάνοδόν του παρετηρήθη ὑπὸ εἰδημόνων ἀνδρῶν, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀγορασθέντα φύλλα παπύρου συνεφώνουν κατὰ πάντα μὲ ἄλλα τινὰ ὀλίγα τῶν 1848 παρὰ τινος ἐπίσης Ἀγγλοῦ, τοῦ Ἄρρις, εὐρεθέντα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ περιέχοντα ἄλλων λόγων τοῦ Ἑπερείδου τεμάχια, τοῦ περὶ τῶν Ἀροπαίου χρημάτων. Οὕτως ἀνεγνωρίσθη ἡ ταυτότης τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ συγγραφῆως, καὶ χαρὰ μεγάλη κατέλαβε τοὺς φιλομούσους, οὐχὶ ὅμως ἀμικτος λύπη διότι ὁλόκληρον δὲν περιήλθε τὸ χειρόγραφον εἰς χεῖρας Ἑυρωπαίων, ἀλλ' οὕτω διεσπασμένον καὶ κολοβὸν διεσώθη. Ἐν τούτοις οἱ δύο λόγοι, οἱ ἐκ τοῦ παπύρου τοῦ Ἀρδινίου τυπωθέντες, θεωρητέοι ὡς μέγα εὐτύχημα διὰ τὴν φιλολογοίαν, προσιωνιζόμενοι καὶ ἄλλα ὅμοια εἰς τὸ μέλλον καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶναι τέλειος, τοῦ δὲ δευτέρου ἰκανὸν μέρος ὡς καὶ τὸ τέλος σώζεται, λειπούσης τῆς ἀρχῆς καὶ τινων ἐν τῷ μέσῳ. Ἐπιγράφεται δὲ ὁ μὲν τέλειος « Ἐπερὶ Εὐξενίππου εἰσαγγελίας ἀπολογία πρὸς Πολύευκτον, » ὁ δὲ ἕτερος, ὁ ἑλλιπής, « Ἀπολογία ὑπερὶ Δυκόφρονος. » Περὶ τῆς ὑποθέσεως ἀμφοτέρων

Ἐγράψα τὰ δέοντα καὶ κατ' ἀκριβείαν ὁ Γερμανὸς ἐκδότης, ὃν ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας· ἡμεῖς δὲ χάριν συντομίας, ὀλίγα μόνον ἀρυόμεθα ἐξ αὐτοῦ, τὰ περὶ τῶν προσώπων καθ' ὧν καὶ ὑπερ ὧν ἐγγράφησαν οἱ λόγοι καὶ περὶ τοῦ χρόνου, ὅτε ἐξεφωνήθησαν. Ὁ πρῶτος λόγος πίπτει εἰς τοὺς εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Χαίρωνεῖα μάχην χρόνους· καὶ ὁ μὲν Εὐξενίππος εἶναι ἀλλαχόθεν ἄγνωστος, ὁ δὲ κατήγορος Πολύευκτος, ὁ τὸν δῆμον Κυδαντίδης, γνωστὸς εἶναι καὶ ἐκ τοῦ Δεινάρχου (ἐν τῷ κατὰ Δημοσθ.) καὶ ἐκ τινος ἐν Πειραιεὶ εὐρεθεῖστος ἐπιγραφῆς. Εἶχε δὲ οὗτος συγκατήγορον κατὰ τοῦ Εὐξενίππου καὶ τὸν διάσημον τότε ῥήτορα, τὸν γνωστὸν ἡμῖν Λυκούργον. Ὁ δὲ τοῦ δευτέρου λόγου χρόνος συμπίπτει μὲ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάδοσιν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ὁ ῥήτωρ Λυκούργος ἦτο πάλιν καὶ κατὰ τούτον τὸν ἀγῶνα ἀντίπαλος τοῦ Ἑπερείδου. Ὁ δὲ Λυκούργος ὑπερ ὃ ὁ λόγος, ἵππαρχος ἐν Λίμνῳ καὶ φύλαρχος ἐν Ἀθήναις, διετέλεσεν οὐχὶ ἄσημος ἀνὴρ. Ἀμφοτέρω οἱ λόγοι ὡς περὶ δημοσίαι καὶ οὐχὶ ἰδιωτικῶν συμφέροντα στρεφόμενοι, κινουσι πολὺ τὸ διάφορον ἡμῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου οἱ δύο σοφοὶ ἐκδύται τῶν λόγων τούτων ὁ τε Βαδινγκτῶν καὶ ὁ Schneidewin ἀνευρίσκουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἰκανὰ τῶν ἰδιωμάτων τοῦ Ἑπερείδου, ὡς οἱ ἀρχαῖοι περὶ αὐτοῦ παρέδωκαν, ὅτι δηλ. ἦν « εὐστοχος μὲν σπάνιον δ' αὐξήτικος καὶ τῇ μὲν τῆς φράσεως κατασκευῇ Ἀυσίαν ὑπερηρῶς, τῇ δὲ τῆς εἰρωνείας πανουργία πάντας. Ἐπι δὲ τοῦ κρινόμενου διαπαντός ἔχεται· καὶ ταῖς ἀνάγκαις τοῦ πράγματος ἐμπέφυκε καὶ συνέσει πολλῇ κεχορήγηται, καὶ χάριτος μεστός· ἐστὶ, καὶ δικῶν ἀπλοῦς, οὐκ ἀπῆλλαχται δεινότητος. Τούτου ζηλωτέον μάλιστα τῶν διηγήσεων τὸ λεπτόν καὶ σύμμετρον, ἐπὶ δὲ καὶ τὰς ἐφοδούς, αἷς ἐπὶ τὰ πράγματα βαδίζει. » (Διον. Ἀλικαρν. ἐν ῥαχίῳ Κρίσει). Ὁ δὲ Λογγίνος (ἐν τῷ περὶ ὕψους) λέγει· « ἄρατοι περὶ αὐτὸν εἰσὶν ἀστεῖσμοί. . . . ἀμύμητον δὲ εἶπεν τὸ ἐν πᾶσι τούτοις ἐπαρρόδιτον. »

Με τοιοῦτον ῥήτορα ἠθέλησεν ἡ τύχη νὰ μᾶς γνωρίσῃ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· ἀλλ' ὡς φαίνεται οὐχὶ μόνον ἡ τύχη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη φροντίς τῶν νοσημόνων περιηγητῶν τῆς σοφῆς Εὐρώπης ἔχει ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν διότι ἀκαταζήτητα μένοντα τὰ καλὰ λαμβάνουσι μέχρι συντελείς τῶν αἰώνων ἢ φθείρονται ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν. Αἱ δὲ ἀνακαλύψεις τοιούτων κειμηλίων βέβαια ὑπὸ μόνων τῶν ἐν Εὐρώπῃ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται ὡς καὶ πλουτοῦντων καὶ περιέργων ἐχόντων φιλομαθεστάτην. Εἶθε καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν οὐ μόνον τὴν Αἰγύπτον ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν νὰ ἀναδιψήσωσιν ἐπὶ τοιοῦτῳ σκοπῷ· διότι ἡμεῖς (ὡς τὸ ὁμολογήσωμεν) ἐπὶ πολὺ ἀκόμη θὰ ὑστερῶμεν εἰς τοὺς τοιοῦτους εὐγενεῖς ἀγῶνας. Ἄς χαίρωμεν ὅμως ἐπὶ ταῖς ἐπιτυχίαις αὐτῶν καὶ ἄς προσπαθῶμεν νὰ τοὺς μιμώμεθα, εἰ δυνατόν. Κ.

Ἡ ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1830 ἀναγορὰ
τοῦ Κυρίου Κόμητος Νεοελερῶ
πρὸς τὴν Α. Α. Υ.
τὸν μέγαν δοῦκα Κωνοταρτίνον.

—ο—

Ἐπειδὴ ἀπὸ τινος χρόνου πολλάκις ἐγένετο μνηεὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης καὶ εἰς ἐφημερίδας καὶ εἰς φυλλάδια, καθ' ὅσον δὲ ἤξεύρομεν δὲν ἐδημοσιεῖθη ἐτι ὀλόκληρος εἰς τὴν γλώσσαν ἡμῶν, ἐνομίσαμεν ὅτι θέλομεν εὐχαριστήσαι τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Παρδῶρας* καταχωρίζοντες ἐνταῦθα πιστὴν καὶ ὅσον οἶόν τε κατὰ λέξιν γενομένην μετάφρασιν τοῦ ἐγγράφου τούτου. Ὁ Κόμης εἶχε παραγγεῖλθῃ ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος νὰ φέρῃ περιοδικῶς εἰς γῶσιν τοῦ μεγάλου δουκὸς, ἐν Βερσοβίᾳ ὄντος, τὰ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς αυτοκρατορικῆς κυβερνήσεως· ἢ δὲ προκειμένη ἀναφορὰ εἶναι μία τῶν ἐκθέσεων τούτων· καὶ, μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐγγράφων, ἀρπαγείσα, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τῶν ἐν Βερσοβίᾳ ἀρχείων ἐπὶ τῆς Πολωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐδημοσιεῖθη ἐσχάτως εἰς συλλογὴν τινα, οὕτως ἐπιγεγραμμένην· *Recueil des documents pour la plupart secrets et inédits et d' autres pièces historiques utiles à consulter dans la crise actuelle (Juillet 1853.) 1re Livraison.* Paris. Ἐνοεῖται δὲ ὅτι δὲν ἐγγυώμεθα τὴν γνησιότητα τοῦ ἐγγράφου.

Ἐν Πετροπόλει, 12 Φεβρουαρίου 1830.

Υψηλότητα,

Διὰ τῶν ἀπὸ 18 Σεπτεμβρίου καὶ 16 Ὀκτωβρίου ἐπιθεσιῶν μου, ἐλάβον τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλω εἰς τὴν ὑμετέραν αυτοκρατορικὴν ὑψηλότητα τὴν τῆς εἰρήνης συνθήκην, δι' ἧς ἐστεφανώθη ὁ ἐνδοξότερος καὶ ἠικαιότερος τῶν πολέμων οὗς ἡ Ρωσία διεξήγαγε κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης.

Εἰς ἐκ τοῦ πολέμου τούτου, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ ἀνελάβε διότι ἐθεώρησεν αὐτὸν ἀναποφρευκτον, ἐξεπεραίωσε δὲ εὐτυχῶς, καὶ περ ἀντιπραγτούσης τῆς Αὐστρίας καὶ ἀντιπολιτευομένης τῆς μεγάλης Βρετανίας, ἡ Ρωσία ἐκτίσαστο ἀξίωμα τοσοῦτον ἐμδριθῆς καὶ ὑψηλόν, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ ἐκτεθῶσιν ἐν πλάτει τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ.

Ἀφ' ἐνός ἡ Εὐρώπη ὁμοψήφως ὁμολόγησε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ αυτοκράτορος· ἀφ' ἑτέρου, διὰ τῶν ὄρων τῆς ἐν Ἀνδριανουπόλει συνθήκης, ἐπαγίωθη οὐδὲν ἦτον ἢ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ὑπεροχὴ τῆς Ρωσίας· διότι τὰ μὲν σύνορα αὐτῆς ἐκρυσθῆσαν, τὸ δ' ἐμπόριον ἀπελευθερώθη, τὰ δὲ δίκαια ὠχυρώθησαν, τὰ δὲ συμμέροντα ἠσφαλίσθησαν.

Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα, εἰς τὰς πρὸς τὴν ὑμετέραν αυτοκρατορικὴν ὑψηλότητα ἀναφορᾶς μου, νὰ καταδείξω τὰ ἀποτελέσματα τῆς συμβάσεως ταύτης πρὶν ἢ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἢ μαρτυρία ἐπικυρώσῃ τὰς

ελπίδας τὰς ὁποίας δικαίῳ τῷ λόγῳ παρέσχεν ἡμῖν ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος σύμβασις.

Παρεκτός τούτου, διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης, δύο τινὰ παρεπέμψθησαν εἰς μεταγενεστέραις διαπραγματεύσεσι, καὶ ἐνόσῳ ἢ ἐκδοσίσι τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἦτο ἀδελός, δὲν μὲ ἦτο δυνατόν νὰ καθυποβάλω εἰς τὴν ὑμετέρην αὐτοκρατορικὴν ὑψηλότητα εἰμὴ ἀορίστους εἰλασίας, δὲν μὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἐμπληρώσω τὸ τοσοῦτον περισπούδαστον τοῦτο καθήκον μου.

Τὰ δύο ἐκεῖνα κεφάλαια ἦσαν, πρῶτον, ἡ βύθμισις τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος, καὶ, δεύτερον, ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀνέλαβε πρὸς τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα.

Τὸ πρῶτον δὲν ἐξηγῶται ἀπὸ μόνῃς τῆς Ῥωσίας. Εἶναι ἀλλοθὲς οἱ ἢ Ὀθωμανικὴ Πύλη συνήνεον εἰς τὸ ἀπὸ 22 Μαρτίου πρωτόκολλον, ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμῶν δὲν εἶχον ἀπαιτῆσαι τὴν εἰς τοῦτο συναίνεσίν τῆς, εἰμὴ διότι ἡ πράξις αὕτη ἦτο ἡ πρώτη καὶ ἡ μόνη ἀπαιθῆποτε ὄρισσα τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἐλλείψει δὲ τῆς βράσεως ταύτης οὐδεμίαν ἄλλην εἶχον ὡς πρὸς τὰς περαιτέρω εἶτε μετὰ τῆς Πύλης, εἶτε μετὰ τῶν συμμάχων ἡμῶν συζητήσεις. Τῶντι μόνον ἀπὸ ὑπεγράφη τὸ 10 ἄρθρον τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης ἐφ' ἣν τελευταίον τὸ Ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον πραγματικῶς διατεθειμένον νὰ τελειώσῃ τὴν δύσκολον ταύτην ὑπόθεσιν τοιοιτοτρόπως ὥστε νὰ παγιωθῇ μὲν ἡ εἰρήνη τῆς ἀνατολῆς, νὰ ἰδρυθῇ δὲ ἐν Ἑλλάδι τάξις πραγμάτων συντελεστικὴ ἅμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόρων τῆς χώρας ταύτης καὶ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἡσυχίας τῶν ἄλλων χωρῶν, ὡς ἐκ τοῦ τύπου τῶν θερμοθεσιῶν τῆς. Τὸ ἐν Λονδίῳ συμβούλιον ἐσκέφθη τότε σπουδαίως περὶ τῶν ἐλαττωμάτων καὶ ἐλλείψεων τοῦ ἀπὸ 22 Μαρτίου πρωτοκόλλου.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὡμολόγησαν μετ' ἡμῶν, ὅτι τὸ πρωτόκολλον τοῦτο καὶ ἡ καθιερούμενη δι' αὐτοῦ κυριαρχία τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἐπιφέρωσι διηνεκεῖς διενέξεις οὐ μόνον μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, οὐ μόνον μετὰ τῆς Πύλης καὶ τῶν τριῶν Αὐλῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν τούτων τῶν Αὐλῶν ὅτι ἐντεῦθεν θέλουν προκύψῃ ἀληθεῖς κίνδυνοι ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς κοινῆς εἰρήνης· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ αἱ αὐλαὶ αὗται ἀπεφάσισαν νὰ καταστήσωσι τὴν Ἑλλάδα ἔργῳ ἀνεξάρτητον, ἔπρεπε νὰ μὴ ἐμβάλωσιν εἰς ἀντίφασιν τὸ ἔργον πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὰς λέξεις πρὸς τὰ πράγματα, ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ μὴ ἐπιπάσωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν μεγίστην τῶν συμφορῶν, σπεύρουσαι μετὰ ὀλεθρίας ἀπροβλεψίαις ἀφορμὰς διχονοιῶν, ἀφ' ὧν εὐχερέστατα ἠδύνατο νὰ προκύψῃ γενικὸς πόλεμος. Διὰ τοὺς γενικωτέρους τούτους λόγους, τῶν ὁποίων οὐδεὶς θέλει ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐμβριθεῖαν, τὸ ἐν Λονδίῳ συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ συνδυασμὸν παλὺ ἀπλούστερον ὄλων τῶν προηγουμένων καὶ τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ θεωρεῖ ὡς ἀσυγκρίτῳ προτιμότερον. Ἡ ὑμετέρα αὐτοκρατορικὴ ὑψηλότης θέλει εὐ-

ρει τὴν νέαν ταύτην ἀπόφασιν εἰς τὸ ἐπισυνημμένον πρωτόκολλον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνηθη νὰ καθυποβάλω εἰς ὑμᾶς ἐνωρίτερον, διότι μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν ἐλάβον αὐτὸ ἐκ Λονδίνου, καὶ διότι ἡ εὐτυχῶς ὀριστικὴ αὕτη σύμβασις ἐδωκεν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μινὸς ἀφορμὴν εἰς ἀμφισβητήσεις, αἰτινες ἀδικαίεπτως ἠλλοίωον ὅτε μὲν τὴν οὐσίαν, ὅτε δὲ τὸν τύπον αὐτῆς μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὑπεγράφη.

Τὸ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1830 πρωτόκολλον ἐπιβάλλει μὲν ἀναμφιβόλως μεγάλας θυσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ διανοίγει αὕτῃ μέλλον εἰρήνης καὶ εὐτυχίας, καὶ, ἐξασφαλίζον τὰς ἐμπορικὰς αὐτῆς σχέσεις, ἐξασφαλίζει ἐν τῶν σπουδαιότεραν συμφερόντων τῆς Ῥωσίας καὶ θεραπεύει τὴν χρείαν τῶν μεσημβρινῶν αὐτῆς ἐπαρχιῶν μετ' ὧν τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον εἶχε συναΐσει σχέσεις ἐπωφελεῖς καὶ ὀσμημέραι προΐουσαι, μέχρι τῆς θλιβερᾶς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὡςτε κατὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἄλλην ἐπικρατείαν δύναται νὰ ἐρίσῃ ἐπιτυχῶς πρὸς τὴν Ῥωσίαν εὐτε περὶ τῶν ὠφελήματων τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων δημιουργηθέντων, οὕτε περὶ τῆς ὑπερχούσης ἐπιβροχῆς ἣτις θέλει ἀναγκαιῶς ἐντεῦθεν προκύψῃ.

Ὅτε ἀνεχώρητον ἐκ Λονδίνου ὁ τελευταῖος ἡμῶν ταχυδρόμος δὲν εἶχεν εἰσέτι καταχρισθῆ ἐντελῶς ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ μέλλοντος νὰ κυβερνήσῃ τοὺς Ἕλληνας. Αἱ τρεῖς δυνάμεις συμφώνησαν ἐπὶ τέλους ὑπὲρ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σαξοκωβουργικοῦ, ἀλλ' οὗτος δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀριστικῶς ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀπεποιήθη αὐτῶ τὴν ψῆφόν του διὰ πολλοὺς λόγους· διὰ τὴν πεποιθῆσθαι ὅτι ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος δὲν θέλει φέρει εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος εἰμὴ ἀρχὰς ὑγιεῖς, οὐσιωδῶς μοναρχικὰς καὶ ἀντιθέτους εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ δόγματα· διὰ τὴν βεβαιότητα, ὅτι, μακρὰν τοῦ νὰ ἀγαπήσῃ τὴν Ἀγγλίαν, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ αὐτῆς, διότι αἱ σχέσεις του μετὰ τὸν βασιλέα, μετὰ τὸ ὑπουργεῖον καὶ μετὰ τὸν τύπον ἐν γένει εἶναι δύσκολοι καὶ ἐπισφραγίσ· διὰ τὴν διάθεσιν τὴν ὁποῖαν ὑποδεικνύει τοῦ νὰ ἀσπασθῇ τὴν θρησκείαν τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος· διὰ τὴν ἐπίστημον δῆλωσιν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργεῖου γενομένην ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, ὅτι, οἰαδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἦναι ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ διαγωγή, οἰκνδήποτε μορφήν καὶ ἂν λάβωσι τὰ πράγματα, θέλει ἐξοκολουθήσῃ νεμόμενος τὴν περιουσίαν ταύτην, κατασφραλισθεῖσαν αὐτῷ ὡς ὄμιον ἐθνικόν, λόγῳ ἰσοβίου καὶ ἰδίας κτήσεως, ὅπως ἀνεξάρτητον τοῦ τόπου τῆς δικαιοῦς του καὶ τῶν μελλουσῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν μεγάλην Βρετανίαν σχέσεων· τελευταίον, διὰ τὸν λόγον ὅτι, ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων, ἀναγκαιῶς θέλει μὲν συνταυτισθῆ μετὰ τὸν τύπον τοῦ ὁποῖου μέλλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν τύχην, θέλει δὲ ποιήσῃ ἀφαίρεσιν τῆς προτέρας αὐτοῦ βέβαιως, ὅπερ αὕτῃ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἡ ἱστορία μέχρις ἐναντητικῆς ἐπιμαρτυρεῖ διὰ παραδειγμάτων, προσβαλλόντων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καθ' ἣν στιγμὴν γράφομεν τὰς λέξεις ταύτας.

Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἐπεκύρωσεν ὄλας τὰς περὶ

τούτου προσδοκίας ἡμῶν ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος προετῆθη αὐτῷ, διότι ἐξήτεισε νὰ προστεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ Κρήτη, ἡεὶς τοῦτο ὡς ὄρον τῆς συνκινετώσεως του εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν τριῶν αὐλῶν. Ἐκ δὲ τῶν νέσεων τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένων, τὴν Κρήτην μάλιστα ἡ Ἀγγλία πάντοτε καὶ ἐπιμόνωσ ἀπεχώρισεν ἀπὸ πάντα προσδιορισμῶν τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐνεστὶς ὑπουργεῖον τοῦ Λονδίνου ἤθελε θεωρήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου ταύτης ὡς τὰ μάλιστα ἀντικειμένην εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλικῆς ἐμπορίας καὶ ναυτικῆς εἰς τὴν μεσόγειον θάλασσαν. Ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὴν θυσίαν τοσοῦτον ἀξιοῦ λόγου κτήματος, τοῦ ὁποῖου κατέχει τὸ πλεῖστον μέρος.

Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος θέλει λοιπὸν πιθανώτατα ἀναγκασθῆ νὰ παρατήσῃ τὴν παρ' αὐτοῦ προταθειῶσαν αἰοασιν, τὴν ὁποῖαν δὲν δυνάμεθα οὕτε νὰ ὑποστηρίξωμεν, οὕτε νὰ ἀποδεχθῶμεν, ἣτις ὅμως καταδεικνύει παρ' αὐτῷ διαθέσεις συμφώνους μετὰ τὰς εὐχὰς μας.

Ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ, θέλουσι γίνεαι προτάσεις εἰς τὸν πρίγκηπα Φρεδερίκον τῶν Κάτω Χωρῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑμετέρα αὐτοκρατορικὴ ὑψηλότης γινώσκει τὰ προτερήματα· γινώσκουσα δὲ καὶ τὰ αἰσθητά δι' ὧν ὁ αὐτοκράτωρ τιμᾷ τὸν πρίγκηπα ἐκεῖνον, δύναται νὰ συμπεράνῃ μετὰ πόσης σπουδῆς ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θέλει δώσῃ αὐτῷ τὴν ψῆφόν του. Ἄμα δὲ ἀπαρτισθῆ ὀριστικῶς εἶτε τούτου εἶτε τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἡ ἐκλογὴ, τὸ πρωτόκολλον τοῦ ὁποῖου ἐλάβον τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω, ὡς ἄνω, ἀντίγραφον εἰς τὴν ὑμετέρην αὐτοκρατορικὴν ὑψηλότητα, θέλει κοινοποιηθῆ εἰς τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη ὑπὸ τῶν τριῶν αὐλῶν, αἰτινες δὲν θέλουν ἐπιτρέψῃ ἀποποίησιν παρ' οὐδενὸς ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων, ἔχομεν δὲ καὶ αἱ τρεῖς ἀπόφασιν νὰ τελειώσωσι διὰ τῆς πράξεως αὐτῶν ταύτης τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, τὴν ὁποῖαν δὲν δύναται νὰ ἀρῆσωσιν ἀναποφάσιστον.

Τὸ δεύτερον αὐτοκράτορος περιλαμβάνει ἕτερά τινα ἄρθρα τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης καὶ τὰ σύνολον τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεών μας.

Ὁ σκοπὸς τῶν σχέσεων αὐτῶν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὃν προεβέβη διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης καὶ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν Σουλτάνον. Τὰ στρατεύματά μας, ἂν ἤθελον, ἠδύνατο νὰ βραδίωσι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ καταστρέψωσι τὸ Τουρκικὸν κράτος. Οὐδεμίαν δύναμιν ἤθελεν ἀντισταθῆ εἰς τοῦτο, οὐδεὶς ἄμεσος κίνδυνος ἤθελεν ἀπειλήσῃ ἡμᾶς ἂν κατεφέρωμεν τὴν καιρίαν ταύτην πλῆγην εἰς τὴν ἐν Εὐρώπῃ Ὀθωμανικὴν μοναρχίαν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ φρονεῖ, ὅτι ἡ νικητὴ μοναρχία, καταντήσασα νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰμὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσίας, εἰς ταύτης καὶ μόνης ὑπέκουσα τὰς ἐπιθυμίας, θεραπεύει κάλλιον τὰ πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἢ πᾶς νέος συνδυασμὸς, ὅστις ἤθελεν ἀναγκάσει ἡμᾶς ἢ νὰ ὑπερ-

εκτείνωμεν τὸ κράτος διὰ κατακτήσεων, ἢ νὰ ἀντικαταστήσωμεν, ἀντὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἐπικρατείας, αἰτινες δὲν ἤθελον βραδύνει νὰ ἀναδειχθῶσιν ἐνάμιλλοι ἡμῶν λόγῳ ἰσχύος, πολιτισμοῦ, βιομηχανίας καὶ πλοῦτος. Ἐπὶ τῇ βράσει τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος κανονίζονται σήμερον αἱ μετὰ τοῦ Διβαίου σχέσεις ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲν ἠθελήσαμεν τὴν πτώσιν τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, ζητοῦμεν τοὺς τρόπους τοῦ νὰ ὑποστηρίξωμεν αὐτὴν εἰς τὴν παρούσαν αὐτῆς κατάστασιν. Ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἦναι χρήσιμος ἡμῖν εἰμὴ ὑπέκουσα εἰς ἡμᾶς, ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς καὶ τὴν ταχεῖαν πραγματικῶσιν ὄλων τῶν εὐχῶν μας.

Ἰπὸ τὴν διπλῆν ταύτην ἐποψίν, αἱ σχέσεις τὰς ὁποίας πρὸ μικροῦ ἀνενοήσωμεν μετὰ τὴν Πύλην, διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὑπασπιστοῦ κόμητος Ὀρλώφ καὶ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ συμβούλου τῆς ἐπικρατείας Βουτέμιεφ, παριστῶσιν ἡμῖν εὐχάριστά τινα σημεῖα.

Τὰ οὐσιώδη ἄρθρα τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης ἐκτελοῦνται. Ἡ τοσοῦτον σπουδαία ὑπόθεσις τῶν λεπτομερειῶν, δι' ὧν ἐμελλε νὰ ἐξασφαλισθῇ πραγματικῶς εἰς τὴν σημαίαν μας ἡ ἐλευθέρᾳ διάβασις τοῦ Βοσπόρου, ἐτελείωσεν εἰς τρόπον ὅστις δὲν εἰμπορεῖ εἰμὴ νὰ καταπλήξῃ τὰς ἄλλας δυνάμεις, καὶ αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας ἡ στραχία πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ ἀξιοῦται τῶν αὐτῶν περιποιήσεων ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ εἰς πάντα δὲ τὰ κατὰ τὴν Σερβίαν, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν χωρῶν ὅσαι πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αὐτῇ, ἡ Πύλη ἐνέδωκε μετὰ εὐπειθείας ἅμα καὶ προθυμίας.

Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἀποζημίωσις τῶν 400,000 φλωρίων ἡ ὁποία πρέπει νὰ πληρωθῇ εἰς ἡμᾶς κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, εἶναι ἤδη ἔτοιμη εἰς τὰ ταμεία τοῦ Σουλτάνου.

Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν ἃς ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας εἶδατε βεβαίως τὴν ἐκτακτον δεξίωσιν τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν κόμητα Ὀρλώφ καὶ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ μονάρχης οὗτος ἐσπευσε ν' ἀποστεινῇ πρὸς αὐτόν.

Ὁ Σαρ Ρ. Γόρδων, ταπεινωθεὶς διὰ τὴν θέσιν εἰς ἣν κατήνησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠγωνίσθη ἀπερισκέπτως νὰ δώσῃ δείγμα τῆς ἰσχύος του, ἐπιτυχῶσιν διὰ τὴν Ἀγγλικὴν φρεγάταν, ἡ Ξανθῆ, τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸν Βύρξινον πόντον. Ἡ Βρετανικὴ κυβέρνησις ἐπέπληξεν αὐτόν διὰ τὴν ἀσύνητον ταύτην πράξιν, τοσοῦτω μᾶλλον λυπηθεῖσα διὰ τὴν ἀνωφελῆ ἐκείνην ἐπίδειξιν, ὅσῳ καὶ ἡμεῖς ὠφελήθημεν ἀπὸ αὐτῆς ἵνα ἀναγκάσωμεν τὴν Πύλην νὰ δώσῃ εἰς ἐν τῶν πολεμικῶν ἡμῶν πλοίων τὴν ἀδειαν νὰ διέλθῃ ἐπίσης τὸν Βόσπορον καὶ νὰ ἀγκυροβολήσῃ ἐμπροσθεν τοῦ Σεραγίου, ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ μία φρεγάτα καὶ ἐν βόρειον, ἐφ' ὧν εὐρίσκειται ὁ Κ. Ρίβωπιερ μετὰ τῆς συνοδοῦς του. Τὰ δύο ταῦτα πλοῖα διέπλευσαν τὸν Ἑλλήσποντον χωρὶς νὰ σκεπάσωσι τὰς κανονιστοῦσας αὐτῶν καὶ ἐλα-

βον μάλιστα από των φρουρίων χαιρετισμόν, μηδέποτε εις ουδένα ξενόν πρόσβυν, εις τοιαύτην περίστασει, άποδοθέντα.

Τά δείγματα ταύτα της εύλαθείας δέν άρκούσι βεβαίως ίνα αποδειξώσιν, ότι η πολιτική του σουλτάνου προς την Ρωσίαν έρείδεται επί των άρχων αϊτινες έφείλον νά χειραγωγώσιν αυτήν σήμεραν άλλ' όμως πολύ απέχουσι του νά ηναι αδιάφορα ώς προς τους άναχτολίτας.

Η ύμετέρα αυτοκρατορική ύψηλότης θέλει τέλος πίντων άντλήσει λεπτομερεστέρας ειδήσεις και περί των πραγμάτων τά όποια έπιτροχάδην ένταύθα έξευθεσα και περί της άληθούς καταστάσεως των μετά της Πύλης σχέσεών μας, εις τά επισυνημμένα άποσπάσματα των εκθέσεων του αυτοκρατορικού ύπασπιστου κόμητος Όρλώφ, τά όποια ένόμισα χρέος μου νά καθυποβάλω εις αυτήν.

Λείπεται δε έτι νά τελειώσωμεν σπουδαίαν τινά διαπραγματεύσειν ήτοι ένταύθα μετά του Τούρκου πρέσβευς Χαλίλ πασά, ήτοι μετά της σουλτανικής κυβέρνησεως εν Κωνσταντινουπόλει.

Πρόκειται περί του τρόπου της έξορλήσεως των άποζημιώσεων του πολέμου, των συμφωνηθεισών διά συμβάσεως προσθέτου εις την συνθήκην της 2 (14) Σεπτεμβρίου 1829. Η επί δέκα συνεχή έτη κατοχή των ήγεμονιών της Βλαχίας και της Μολδαβίας έμελλε κατ' αρχάς νά χρησιμεύση ως έγγύθησις της πληρωμής των άποζημιώσεων τούτων. Αλλά ο αυτοκράτωρ έκρινεν ότι η κατοχή αυτή θέλει έκθέσει ήμιας εις πολλά άτοπα και εις μεγάλα έξοδα και ότι ήθελεν ίσοδυναμεί με την όριστικήν κατάκτησιν των έπαρχιών αυτών, των όποιων την κατάκτησιν έθεώρησεν άείποτε τοσοούτον όλιγώτερον χρήσιμον όσον, και χωρίς νά έχωμεν εις αυτάς στρατεύματα, τάς μεταχειρίζόμεθα όπως θέλομεν εν καιρώ ειρήνης και εν καιρώ πολέμου. Παρεκτός τούτου, προσαρτώντες αυτάς σ'νω πρίγματι εις τάς μισημεθρινάς έπαρχίας του Κράτους, ήθέλομεν παρεκτραπή των διακηρύξεών μας και επισύρει καθ' ήμων τάς δικαίας διαμαρτυρήσεις των άλλων δυνάμεων της Ευρώπης. Οι λόγοι ούτοι, και η έρεσις ήν, δυνάμει της από 2 (14) Σεπτεμβρίου συμβάσεως, ο σουλτάνος δικαιούται νά καθυποβάλη εις την γεννηαιοφροσύνην της Αυτού αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος, πείθουσιν ήμιας νά συνομολογήσωμεν έτέρας έγγυήσεις ως προς την έξοφλησιν των εις ήμιας όφειλομένων ποσών. Ο αυτοκράτωρ θέλει εύδοκήσει νά χαρίσθη εν μέρος αυτών εις την Πύλην' αλλά διά νά άποφασίσωμεν περί της έξοφλήσεως του ύπολοίπου η περί των άποζημιώσεων τάς όποιας δυνάμεις νά δεχθώμεν αντί χρημάτων, των όποιων ύπάρχει μεγάλη έλλειψις εν τ'ή Όθωμανικ'ή κράτει, περιμένομεν τό ύπόμνημα τό όποιον θέλει με κοινοποιήσει ο Χαλίλ πασά, και τό όποιον θέλει καταστήσει ακριβέστερον εις ήμιας γνωστός, τους όρους της προσφυγής της Πύλης εις την μεγαλοφροσύνην του αυτοκράτορος, τάς έπιθυμίας της δυνάμεως ταύτης, και προτάσεις της και την έκτασιν της πληρεξουσι-

ότιτος του άπεσταλμένου της. Η Αυτού αυτοκρατορική Μεγαλειότης θέλει τότε άποφασίσει όριστικώς. Διά των άποράσεων τούτων δέν θέλει έπιδελθη εις τό Όθωμανικόν κράτος βάρος δυνάμενον νά έπιφέρει την πτώσιν του' άλλα θέλου καταληφθη κλειδίς τινος του κράτους αυτού (des clefs de position), δι' ών εύκολον ήθελεν εισθαι εις ήμιας νά άπειλώμεν αυτό και θέλει καθιερωθ' ή ύπαρξις χρέους εις βάρος του, τό όποιον (χρέος) θέλει καταστήσει εις τό κράτος έκείνο έπαισθητήν επί πολλά έτη την άληθή προς την Ρωσίαν θέσιν του, και την βεβαιότητα της πτώσεώς του, αν έέλπω νά την προκαλέσει αΰθις (et la certitude de sa ruine, si il essayait de la braver une autre fois).

Επειδή η προςθετος σύμβασις της 2 (14) Σεπτεμβρίου έθεσε την αρχήν, ότι επί τέλους ο αυτοκράτωρ θέλει άποφασίσει περί του τρόπου της πληρωμής των άποζημιώσεων του πολέμου, τό όριστικόν άποτελεσμα της διαπραγματεύσεως ταύτης έξαρτάται όλως διόλου και πάντοτε από την αυτου αυτοκρατορικήν μεγαλειότητα.

Αί μετά των μεγάλων Ευρωπαϊκών δυνάμεων σχέσεις μας είναι εν γενεί δι' ήμιας εύχάριστοι. Είναι άλόγη ψυχρά, και δέν είμπορούν είμη νά ηναι τοιαύται μετά της Αυστρίας, έπειτα από όλας τάς αντιπράξεις όσας ύπεκίνησε καθ' ήμων επί του τελευταίου πολέμου' άλλ είναι άπληλαγμέναι συζητήσεων και πικρίας. Μετα της Άγγλίας, αι σχέσεις μας ανέλαβον πρό μικρού τον πλέον εύχάριστον χαρακτήρα, άφου άπεραιώθη τελευταίον τό Έλληνικόν ζήτημα, ως εκ του όποιου και μόνου ήδύνατο νά ταραχθώσιν. Αί μετά της Γαλλίας σχέσεις μας φέρουσι την σφραγίδα της ταυτότητος του συμφέροντος, ήτις δέν έπαυσε ενόνοσα ήμιας μετά της χώρας ταύτης. Η έσωτερική αυτής κατάσταση πολυ άπέχει, κατά δυστυχίαν, ν' ανταποκρίνεται εις τάς εύχάς μας' άλλα δέν θέλω έπιχειρήσει νά αναπτύξω εγώ αυτός προς την ύμετέρην αυτοκρατορικήν ύψηλότητα ούτε τους πραγματικούς λόγους ούτε τά πιθανά άποτελέσματα της κρίσεως, υπό της όποιας άπειλείται. Αντ' έμού ας όμιλήση ο (εν Παρισίοις) πρέσβυς της Αυτού Μεγαλειότητος, του όποιου σπεύδα νά υποβάλω εις ήμιας την τελευταίαν αναφοράν, την περιλαμβάνουσαν όλας τάς ειδήσεις όσας έχω περί του άντικειμένου τούτου.

Διατείω δέ, με βαθύ σέβας,

Της Ύμετέρας Αυτοκρατορικής Ύψηλότητος,

Ο ταπεινότατος, εύπειθέστατος και προθυμώτατος υπηρέτης ΝΕΣΣΕΡΩΔ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ιστορία της Έλληνικής έπαναστάσεως.

Έν Λονδίνω ΛΟΝΓ'.

—ο—

Αναγγέλλομεν την έκδοσιν του πρώτου τόμου της Ιστορίας του Κ. Σ. Τρικούπη πριν ή έπεξέλωμεν αυτόν, διότι ουδέν αντίτιπον έφθασεν εις τ'είς Αθήνας. Εί και τό όνομα του συγγραφεως, και ο πολιτικός βίος αυτού, και τά άποσπάσματα της Ιστορίας ταύτης όσων, συγκατανεύσας άλλοτε, έπέστρεψε προς ήμιας την άνάγνωσιν, ήρκουν νά δικαιολογήσωσι τάς βιβλιογραφικας κρίσεις της Πανδ'ωρας, ίνα μη κατακριθώμεν όμως επί προκαταλήψει, αναβάλλομεν αυτάς έωστού διαδοθ' και ένταύθα τό σύγγραμμα. Όμολογοϋμεν εν τοσοούτω ότι έδυνατοϋμεν νά καταστείλωμεν και της εθνικής ήμιας φιλαυτίας τά σακινήματα, άγαγενώμενα όσάκις η δημοσιογραφία της προ αιώνων ανδρωθείτης Ευρώπης, συγκαταβαίνουσα εις τους νεανικούς μεν άλλα γενναίους ήμιας άγώνας υπέρ του πολιτισμού, καταδεικνύει, η και, ως επί της προκαιμένης Ιστορίας, αναμιμνήσκαι αυτούς μετά δικαίων έγκωμίων. Ζητούμεν άρα την άδειαν νά επαναλάβωμεν όλίγα εκ των πολλών άτινα λέγει περί αυτής η διασημοτέρα της Ευρώπης έφημερίς. — ο Times. — ήτις δι' όλης σχεδόν πραγματείας έπεχείρησε νά αναλύσι τον έκδοθέντα τόμον.

Τό πρώτον μέρος της αναλύσεως, κατέχον τρεις ετήλας της πελωρίας εκείνης έφημερίδος, ει και καθιερύται εις προοδοποίησιν του ξένου άναγνώστου προς εύχερεστέραν κατάλησιν της Ιστορίας της νεωτέρης Ελλάδος, μαρτυρεί κατ' αρχάς την σπουδαιοτάτην έποψιν υπό την όποιαν έθεωρήθη εν Άγγλία τό π'όνημα του Κ. Τρικούπη. Όμιλούσα περί του άνατολικού ζήτηματος, και περί της ανάγκης της συβ'ρυξ πολλών και παντοίων ειδήσεων εις μόρφωσιν ιδέας όρθωτέρας περί αυτού, η Βριτανική έφημερίς θεωρεί ως πολύτιμον σύμπτωσιν την κατά την ώραν ταύτην έκδοσιν της Ιστορίας της Έλληνικής έπαναστάσεως. α Έγκαίρως, λέγει, έλθων ο Κ. Τρικούπη, ο διακεκριμένος ουτος πρέσβυς της Ελλάδος εν Λονδίνω, διά συγγράμματος άποτεινομένου προς μόνους μεν τους όμογενείς αυτού, αξίου όμως της προσοχής πάντων, διηγείται την Ιστορίαν της ανεξαρτήτου Ελλάδος, και της δια πολλών άγώνων άνακτηθείσης ελευθερίας. . . Δεγόμεθα, προστίθει, μετά της προσηκούσης συγκαταβάσεως προς τάς εθνικας προκαταλήψεις την συγγραφήν άνδρός αυτούτου των συμβεβηκότων άτινα διηγείται, και μετ' ασχόντος μάλιστα αυτών. . . και πιστεύομεν ότι, καθώς παλαι ο Θεουκιδίδης και ο Ήεροφών, περιγράφαντες τά ιδία αυτών πηθήματα και τάς ιδίας αυ-

των πράξεις, διετήρησαν μεγίστην άμεροληψίαν, ουτω και επί της ανά χειρας Ιστορίας τά πατριωτικά αισθήματα του συγγραφεως, και τό πατροπαράδοτον αυτού μισος κατά πατροπαράδ'των έχθρών, δέν παρεσυραν αυτόν εις τό νά διαστρέψη η νά επισκιασ'η την αλήθειαν. Ένι λόγω μιμείται άναντιρόητως την τελείαν άμεροληψίαν των αρχαίων εκείνων παραδειγμάτων όταν έξιστορη τάς παρεκτροπας άφοτέρων των μερών, τους άλλεπαλληλους παροξυσμούς της θηριωδίας και της δειλίας αυτών, την αναληψίαν ότε ήτο ανάγκη δραστηριότητος, και τά άτυχη σχέδια ότε ήτο καιρός ενεργείας. Όσοι θέλουσιν, έπιφέρει η έφημερίς του Λονδίνου, νά συλλάβωσιν ιδέαν περι του χριστιανικού λαου ουτινος μερίς τις μεν άνέκτησε, μερίς τις δε άλλη καταφλέγεται υπό της έπιθυμίας του νά άνακτήση ελευθερίαν, πρέπει νά άναγνώσωσι την Ιστορίαν ταύτην.

Έάν, κατά την μαρτυρίαν των αιώνων, η πρώτη του ιστοριογράφου άρετή είναι η άμεροληψία, ο συμπολίτης ήμων έχει άρα άκέραιον, κατ'ά την μαρτυρίαν της γνωστοτάτης εκείνης έφημερίδος, την άρετήν ταύτην. Τό καθ' ήμιας, δέν συγχαίρομεν σήμερα τον συγγραφέα, διότι από πολλών έτων έχομεν τοιαύτην πεποιθήσιν.

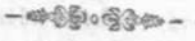
Πριν ή εισχωρήτη εις την εξέτασιν της Ιστορικής πραγματείας, η έφημερίς του Λονδίνου προτάσσει όλίγα τινά περί της νεωτέρας ήρων γλώσσης. Είναι περιέργον νά μάθωμεν πώς θεωρούσιν οι Άγγλοι την γλώσσαν ήν τινα λαλοϋμεν και γράφομεν σήμεραν.

Η γλώσσα της Ιστορίας είναι η νεοελληνική, την όποιαν μεταχειρίζονται όλοι οι πεπαιδευμένοι γλώσσα παραπλησια της αρχαίας Αττικής, διαφέρουσα ταύτης μονον κατά την κατάληξιν, και παντη απηλαγμένη της διαφθορας ήτις έμολυνεν αυτήν επί δουλείας τεσσάρων εκατονταετηρίδων. Πολλοί εξ ήμων δοξάζουσιν ότι η νεοελληνική διαφέρει της αρχαίας όσον η Ιταλική της Λατινίδος' ύπάρχουσι μάλιστα και λόγοι άγνωστον ότι δέν διαφέρουσιν ούστωδώς προς αλλήλας, και ότι πλείστοι των τύπων της νεωτέρας είναι οι αυτοί των δοκιμωτέρων κλασικών της αρχαίας, η τουλάχιστον της εποχής των Έβδομήκοντα. Είναι δε βέβαιον ότι και μεταξύ αυτών των Έλλήνων ύπάρχουσι συγγραφεις ζητούνες νά επαναφέρωσι τον γραπτόν τουλάχιστον λόγον εις τό υφος του δημοσθένους. Ο Κ. Τρικούπη αποδοκιμάζει την προσπάθειαν ταύτην και λέγει πολλά όρθως, ότι ο διορικος τύπος της νεωτέρας Έλληνικής είναι άξιος λόγου ως και ο της Αττικής, τον όποιον προετίμησεν η αρχαιότης. α Δυστύχημα, λέγει, ήθελεν εισθαι εάν άνδρες πεπαιδευμένοι, άφ'αρ- παζόμενοι υπό του ένθουσιασμού των παρελθόντων, κατελίμπεσαν τους συνήεις τύπους της γλώσσης, και έπλαττον φιλολογίαν της όποιας εύαρίθμοι τινες σοφοί ήθελεν κρατεί την κλειδα, ώστε, ως παλαι εν Αίγυπτω, νά ύπάρχωσι δύο είδη λόγου γραπτου, τό των λογίων και τό του λαου. Η παρατήρησις αυτή είναι όρθωτάτη διότι τότε μόνον η φιλολογία έχει ισχύν και νιερα όταν, αι μεν έμπνευσεις

αὐτῆς πηγάζουσιν ἐκ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ, τὰ δὲ κοινὰ αἰσθήματα ἐρμηνεύονται διὰ κοινῶν λέξεων. Ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν ἐπὶ τοιοῦτων ἀρχῶν βαινῶν, διατηρεῖ τὰς ἐνστάσεις καταλήξεις καὶ φρασεολογίας. Ἔς πρὸς τὰς λέξεις ὅμως ὑπάρχει διαφορὰ. Πρὸ εἰκοσιπέντε ἤδη ἐτῶν ἢ μὲν Ἑλλάς ἦτο δούλη, ἢ δὲ γλώσσα αὐτῆς χυδαϊοτάτη· ἀλλ' ὅτε φῶς ἐλευθερίας ἐλαμψεν ἐπ' αὐτήν, αἱ νέαι ἰδέαι, ἵνα ἐρμηνευθῶσιν, ἀπήτησαν νέας λέξεις. Εὐτυχῶς εὐρυτάτη ἀποθήκη λέξεων ὑπάρχει πρὸς ἡμᾶς ἐν Ἑλλάδι, ὅπου πᾶς λόγιος θεωρεῖ ὅλας τὰς ἐν τῷ Θουκυδίῃ καὶ Πλάτῳ ὡς ἀνεκούς εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Αἱ νέαι φρασεολογίαι ὑποβίβουσι βιαιὴν μεταβολὴν τοῦ τρόπου τῆς δημιώδους ἐκφράσεως, καὶ μάλιστα τῶν δημιωδῶν ἰδεῶν· αἱ λέξεις ὅμως δὲν ἀπαιτοῦσιν εἰμὴ μνήμην, δὲν προσβάλλουσι τὰς συνηθείας· δὲν ὑποσκελιζοῦσιν ἄλλας, κενὸν μόνον ἀναπληροῦσιν. Οὕτως, ἐν τῷ προκειμένῳ συγγράμματι, ὁ λόγιος θέλει ἀνευρεῖ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ὁμοιωτέραν καὶ ἀναλυτικωτέραν, καὶ συλλάβει ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ διατηρουμένου καὶ χρωμένου, καὶ ἐπεκτείνοντος καθ' ἑκάστην αὐτὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Κ. Τρικούπη ὀφειλομένον εὐεργέτημα πολὺ ἀξιολογώτερον, κατὰ τὰς ἐνστάσεις περιστάσεις, καὶ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν γεγονότων, καὶ τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιμελείας. Ἀπὸ πολλῶν μνημῶν, ἀφότου ἢ αἰφνιδίᾳ ἐκρήξας τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐξακοντίσασα μύδρους πυρὸς ἀνά πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, κινδυνεύει νὰ καταφλέξῃ αὐτὴν, ἢ Ἀγγλικὴ ἐφημερίς, παρ' ἧς ἐδανείσθημεν τὰς ἀνωτέρω περιγραφάς, ἀντιπλαίουσα πρὸς τοὺς θεωροῦντας ἀναπόφευκτον καὶ ἐπομένως ἐπισπεύδοντα τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὑπέπεσαν εἰς ἀντιφάσεις, καὶ ἐξέφρασε πολλάκις ἰδέας, βεβαίως οὐχὶ εὐμενεῖς, περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν χριστιανῶν. Αἱ ἀντιφάσεις καὶ αἱ ἰδέαι αὐταὶ γεννῶσι τὴν ὑποψίαν ὅτι οἱ σοφοὶ τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης συντάκται γνωρίζουσιν εἰσέτι ἀτελῶς τὰ περὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ πραγμάτων τὴν ἀγνοίαν δὲ τούτων φαίνεται ὅτι ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ σήμερον λαλοῦντες εὐνοϊκώτερον περὶ τῶν λαῶν τούτων, ἀναγνωρίζοντες, ὡς ἴδομεν, τὴν ἀνάγκην τῆς συρροῆς πολλῶν καὶ παντοίων εἰδήσεων εἰς μόρφωσιν ἰδέας ὀρθωτέρας περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, καὶ χαίροντες διὰ τὴν ἐγκαιρὸν δημοσίευσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαραστάσεως.

Πολλὰ βεβαίως καὶ λέγονται καὶ γράφονται ἀπὸ πολλῶν μνημῶν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὀρθωτέρας ταύτης ἰδέας. Μακάριοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐάν, προσλαμβάνοντες σήμερον βοήθον παρὰ τὸν διπλωματικὸν λόγον καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Κ. Σ. Τρικούπη, κατορθώσωσι νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἰδέα ἐκείνη, καὶ νὰ καθίσταται ἐπὶ τέλους ἡ ἀλήθεια τῆς ἀπάτης καὶ τῶν προλήψεων!

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἱατρικὴ Μέλισσα. — Θέμις. — Ἐφημερίς τῶν Μαθητῶν.

Μετ' εὐχαριστήσεως βλέπομεν τὸν χρηστὸν καὶ φιλόπονον ἐκδότην τῆς Μελίσσης ἐξακολουθοῦντα ἀκαμάτως τὸ ἔργον ὃ πρὸς κοινὸν καὶ οὐχὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος ἀνεδέξατο. Γνωρίζοντες πόσον πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ τὰς ἱατρικὰς ἀκολουθοῦντες σπουδὰς, πόσον δὲ σπάνια τὰ τῶν σπουδαστῶν βοηθήματα, αἰσθανόμεθα ὅτι οὐ μικρὰν ἀναπληροῖ ὁ Κ. Γούδας ἀνάγκην, χορηγῶν τοῖς νέοις ἱατροῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μακρὰν πάσης κοινωνίας διατελοῦσι, καὶ ἐστερημένοις πάσης τροφῆς διανοητικῆς, ἀνάγνωσιν αὐξάνουσαν τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν γνώσεις, καὶ μὴ ἐπιτρέπουσαν αὐτοῖς νὰ καθυστερήσωσι τῆς ἐν Εὐρώπῃ προόδου τῆς ἐπιστήμης, ἀγνοοῦντες τὰς ἐφευρέσεις, καὶ τὰς νεωτέρας ἐρεῖνας καὶ συζητήσεις. Τὸ ἀξίειπαινον τοῦτο περιοδικὸν σύγγραμμα παρέχει συγχρόνως καὶ τοῖς ἡμετέροις τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ ἐκθέσωσι καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν σκέψεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐνδημουσῶν νόσων, καὶ περὶ παντός ἄλλου ἀντικειμένου ἀφορῶντος τὴν ἐπιστήμην.

Τοσαύτην δ' αἰσθανόμεθα ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν, ὥστε δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν λύπην ἡμῶν, ὅτι ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῷ ἐσχάτῳ αὐτοῦ φυλλάδιῳ ἡ περὶ τῶν ἐπιταφίων λόγων τοῦ ἀξιότιμου ἱατροῦ Κ. Πρινάρη ἐπιστολή. Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι ἀναξίον τῆς ἐμβριβοῦς συλλογῆς, εἰς ἣν δὲν ἐπρεπε νὰ καταταχθῇ, καὶ ἀδίκως καὶ ἀδικαιολόγητος ἡ κατὰ τοῦ Κ. Πρινάρη καταφορὰ δι' ἀρβημητικὰ παροράματα περὶ τὸν βίον τοῦ ἀγαπητοῦ τῆ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς ἐπιστήμοσι μακαρίτου Πετρίτζαλη. Τοιαύτη μεμφίμορος καὶ μικρολόγος κριτικὴ, οὐδόπως ὀφείλει τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ βλάπτει τὸν γράφοντα. Τίς δὲν γνωρίζει πῶς συντάττονται οἱ Ἐπιτάφιοι οὗτοι, θλιβεραὶ πομφόλυγες τῆς στιγμῆς, ἐν μέσῳ δακρύων φερόμεναι, καὶ εἰς ἀτελεῖς βαρυσυγώντων καὶ τεθορυβημένων συγγενῶν πληροφορίας στριζόμεναι; Ἡ *Μέλισσα* εἶναι ἀξία εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἐμβριθεῖς μόνον ἐπικρίσεις ν' ἀνοίγῃ τὰ τεύχη τῆς.

Τὸν αὐτὸν ἔπαινον καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους πρέπει ν' ἀπονείμωμεν καὶ εἰς τὸν ἐκδότην τῆς *Θέμιδος* Κ. Σγούταν, ὅστις ἠνέωξε ταμίειον εἰς ὃ οἱ λογιώτεροι καὶ ἐργατικώτεροι τῶν παρ' ἡμῖν νομομαθῶν καταθέτουσι πρὸς κοινὴν ὠφελίαν τὰ προϊόντα τῶν ἰδίων σπουδῶν.

Τέλος δὲ, ἐπειδὴ περὶ περιοδικῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ὁ λόγος, δὲν δυνάμεθα ἀνευ ἀδικίας νὰ μὴ καταταξώμεν μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ τὴν *Ἐφημερίδα τῶν μαθητῶν*, ἧς τὸ πλεῖστον καὶ ἀριστὸν μέρος περιέχει ὕλην καθαρῶς ἐπιστημονικὴν, καὶ εἰς

ἐκθερούμεναι καὶ ἀκριβῆ γλῶσσαν γεγραμμένα ἢ μεταφραζόμενα ἀναγνώσματα ὀφελιμώτατα τῆ σπουδαίῳ νεολαίᾳ, καὶ πολλῶν καὶ ἀξιολόγων βιβλίων ἀναπληροῦντα τὴν Ἑλλήσιν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἐν Μιδιολάνοις ὑπῆρξε ποτε ἱατρός, ὃς τις ἐνηγολεῖτο εἰς τὴν ἴσιν τῆς παρρησιότητος κατὰ τὸν ἰσοῖον ἔστηνον κατὰ κἀθετον ἐν μέσῳ λίμνης βριβρωδούς, εἰς ἣν ἐβύθιζον τὸν ἀσθενῆ, κατὰ τὸν βυθίον τοῦ πύθου του. Ἄριστον δὲ αὐτὸν εἰς τὴν κατῆστασιν αὐτὴν ἐωτοῦ ἢ πείνα ἢ τὸ ψῆγος· τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ὑγίαν του κατάστασιν. Μεταξὺ τῶν ἀσθενῶν τούτων εὐρέθη τις, ὃς τις, διαμεινὰς πολὺν χρόνον εἰς τὸ λουτρόν τούτο, ἤρχισε νὰ διδῇ σημεία βελτιώσεως· διὸ ὁ ἱατρός, ἐπὶ τῆ παρακλήσει του, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ περιπατῇ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὴν αὐλὴν του, ἐπὶ τῆ συμφωνίᾳ ὅμως τοῦ νὰ μὴ θέτῃ τὸν πόδα του ἐξω τῆς εἰς τὴν λειψορὸν ἐρούσης πύλης· ὁ πάσχων ὑπεσχέθη τούτο καὶ ἐτίμησε τὸν λόγον του. Ὅτε ἡμέραν τινα οἷτος ἦεν εἰς τὴν πύλην θηρευτῆς τις διήρχετο ἔριππος ἔχων εἰς τὴν χεῖρα ἰέρηκ, κύνες καὶ πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν ἀποσκευὴν. «Κύριε, ἐκραξεν αὐτὸν ὁ παρρησιαν, μίαν λέξιν, σὺ παρακαλῶ. Τί εἶναι αὐτό; τὴν ἐρώτησεν εἰς τί χρησιμεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον φέρτε ἐκεῖ;» ἀπέτεινε δὲ καὶ ἄλλας παρομοίας ἐρωτήσεις. Ὁ εὐπατρίδης ἔσχε τὴν ἀγαθότητα ν' ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὸν ἐν λιπτομερείᾳ. — Ἰὸ ζῶον, ἐρ' οὐ μάτημαι, ὀνομάζεται ἵππος, καὶ διατηρῶ αὐτὸν πρὸς διασκέδασίν μου, τὸ δὲ πτηνὸν τούτο ὀνομάζεται ἱμάξ καὶ συλλαμβάνει ἱπτάμενος ὄρνυγας καὶ πέρδικας· οἱ δὲ κύνες οὗτοι εἰναι θηρευτικοί, ἀνακαλύπτοντες τὰ θηρευόμενα ζῶα ἢ πτηνὰ. — Κἀλλίστα, λέγει ὁ παρρησιαν ἀλλὰ πόσον δύναται ν' ἀναβῇ ἡ εἴα τῶν θηρευομένων ὑπ' ἡμῶν κατ' ἔτος πτηνῶν; — Δώδεκα ἔως δεκαπέντε λουδοβίκεια χρυσᾶ. — Πόσον δαπανᾷται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν πτηνῶν τῶν ἵππων καὶ τῶν κύνων; — Ἴσως δεκαπεντάκις περισσοτέρον. — Ἀπομακρύνθητε λοιπὸν, ἀπειρηθὴ ὁ παρρησιαν, τὸ ταχύτερον, πρὶν ἢ ὁ ἱατρός μου σὺς ἴδῃ, ὅτι ἐμὲ μὲν ἔδισε διὰ μικρὰς αἰτίας μέχρι τῆς ζώνης· εἰς τὴν λίμνην, ὑμᾶς δὲ θέλει δέσει μέχρι κροφαλῆς, ἐάν μᾶθῃ τὴν ὁποίαν κάμνετε κακὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτος σας.

— Ὁ Καλῖφης Ἐγιάγης, ὃς τις ὑπῆρξεν ἡ φρίκη καὶ ὁ τρόμος τῶν λαῶν διὰ τὰς ὁμοιότητάς του, διέπραξε τὰς εὐρείας πεδιάδας τῆς αὐτοκρατορίας του ἀνευ θεραπόντων καὶ ἀνευ διακριτικῶν σημείων. Ἀπαντήσας δὲ ποτε Ἀραβὸς τῆς ἐρήμου πρὸς αὐτὸν εἰ-

πε — φίλε, ἐπέθιμον νὰ μάθω ἀπὸ σέ, τί ἄνθρωπος, εἶναι αὐτός ὁ Ἐγιάγης, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλοῦσι τόσοι πολοὶ; — Ὁ Ἐγιάγης δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀπακρίθη ὁ Ἀραβ, ἀλλὰ τίγρις, θηρίον ἀνήμερον. — Τί ἀποθίδουσιν εἰς αὐτόν; — Πλήθος ἐγκλημάτων· χαίρει διὰ τὸ γεόμενον αἷμα τῶν ὑπηκόων του. — Τὸν εἶδες ποτέ; — Ὅχι; — Ἰψώσε λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμούς σου, εἶναι αὐτὸς, μεθ' οὗ ὀμιλεῖς. — Ὁ Ἀραβ, χωρὶς νὰ δεῖξῃ τὴν παραμικρὰν ἐκπληξιν, λέγει εἰς αὐτὸν θαρσάλευος. — Ἀλλὰ σὺ γνωρίζεις πῶς εἶμι; — Ὅχι. — εἶμι ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ζοβαίου, τῆς ὁποίας ἑκατὸς ἀπόγονος γίνεται παρ' ἄρρων μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους· σήμερον δὲ εἶναι ἡ ἡμέρα μου. — Ὁ Ἐγιάγης ὑπεμερίδισεν ἀκούσας τὸ τόσῳ πνευματικῶς δικαιολόγημα καὶ τὸν συνεχώρησεν.

— Ἰωάννης Λουδοβίκος Ἐλισάβετ ἐκ Κανδιᾶκου ἔμαθεν ἀπὸ τῆς κοιτίδος του νὰ διακρίνῃ τὰ γράμματα. Κατὰ τὸν τριακοστὸν μῆνα τῆς ἡλικίας του ἐγνώριζεν ὅλα, τὰ τε κεφαλαῖα καὶ τὰ μικρὰ, κατὰ δὲ τὸ τρίτον ἔτος ἀνεγίνωσκεν ἀκριβῶς Λατινικὰ καὶ Γαλλικὰ ἐντυπα ἢ χειρόγραφα. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ἐξέμαθε τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ τὸ ἐπιόν, μετέφραξεν ἀπροσκόπως τοὺς δυσκολωτέρους συγγραφεῖς. Κατὰ δὲ τὸ ἕκτον ἔτος ἀνεγίνωσκε Ἑλληνικὰ καὶ Ἑβραϊκὰ. Ἠξέυρεν ἔκτοτε τὰς ἀρχὰς τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῶν σμμάτων καὶ νομισμάτων. Ἐν διαστήματι τεσσάρων ἔβδομάδων κατώρθωσε νὰ γράφῃ εὐχερῶς καὶ εὐκόλως. Τὸ Μορπελλιέρον, ἡ Γρενόβλη, τὸ Λούγδουνον, εἰ Παρίσι· αὐτοὶ ἐθαύμασαν τὰς προόδους, τὰ πρῶτα πλεονεκτήματα καὶ τὴν ἐκτασιν τῶν γνώσεών του. Ἀνεγνώσε πλῆθος ποιητῶν, ῥητόρων, ἱστορικῶν, φιλοσόφων, γραμματικῶν, ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὰ ἄλλα παιδιὰ μόλις ἤξέχουσι νὰ βατταρίζωσι τὴν γλῶσσαν των. Ἀλλὰ τὸ μικρὸν τούτο θαῦμα ἐξέλιπεν ἄμα φανέν, ἀποθανὸν ἑπταετίε.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Μεταξὺ τῶν δημοσίων τελετῶν ὅταν ἐφαίδρουν καὶ ἐκόσμου τὸν βίον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὑπῆρχον τινὲς ἀρχαῖαι αὐταὶ καὶ μόναι ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦν ἡ βασιλεῖς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ἐκρίνον ἢ ἀναμνηστικὸς τὸ θέαμα, ὅταν μυριάδες ἀνδρῶν, ἀρ' ὅλων τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς συββευσάντων, περιεκάθηοντο, θαυμάζοντες τῶν νέων τὴν ῥώμην καὶ τὸ πλαστικὸν κάλλος, καὶ ἔστερον τὸν εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλιν καὶ τὸ παγκράτιον ἀριστεύσαντα. Ἀλλ' ὅτε σεμνὸς πρόηρχετο ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν ἀθανάτους πράξεις διηγουμένην ἀθάνατον ἱστορίαν του, ὅταν χρυσὴν λύραν κρούων ὁ ποιητὴς ἐφάλλεν ἐνθουσιώδεις συνθέσεις, καὶ τὸ πῦρ τῶν ἔπων του μετεδίδοτο εἰς τοὺς ἀκροῦμένους, καὶ αἱ μυριάδες τῶν Ἑλλήνων χειροκροτοῦ-

σαι καὶ ἀνευφημοῦσαι, τὸν ἔσπερον διὰ δάρνης, ὅταν τὴν εὐκλείαν ταύτην ἐπεζήτουν Σοφοκλείς καὶ Αἰσχύλοι, καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ μεγάλοι, καὶ οἱ Διονύσιοι τῶν Συρακουσῶν, τότε ἐδύνατο νὰ σεμνύνηται ἡ Ἑλλάς ὅτι οὐ μόνον τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ τῆς διανοίας εἶχε τὸ σκῆπτρον.

Τὰς εὐκλείας ταύτας διὰ τὴν Ἑλλάδα τελετὰς ἀνεώσεσεν κατὰ τὸ λῆγον θέρος ἡ ἀδελφὴ Ἑπτάνησος στέψασα δημοτελῶς ὡς ΠΟΙΗΤΗΝ τὸν πρῶτον αὐτῆς ἄρχοντα, τὸν ὑψηλότατον πρόεδρον τῆς Γερουσίας, Κόμητα Κανδιανὴν Ῥώμαν.

Τὴν 26 Ἰουλίου συνέβρευσεν εἰς τὴν περιφανῆ αἰθουσαν τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου, ἥτις φέρει τὸ κλασικὸν ὄνομα Ὀλυμπος, πλήθος ἄπειρον, ἐνταυτῷ δὲ καὶ ἐκλελεγμένον, πᾶσα ἡ τῶν νήσων ἀριστοκρατία, τῆς τε γενετῆς καὶ τῆς διανοίας, ὑπερτάτους ἀντιπροσώπους ἔχουσα τὸν Μουστοζύδην, τὸν Θωμαζέον, τὸν ποιητὴν Σωλομὸν, τὸν Βράϊλαν, καὶ τοσοῦτους ἄλλους, ἐφ' οἷς δικαίως ἐγκαινιάσθαι ἡ Ἑπτάνησος, καὶ τὴν συνέλευσιν προέδρευεν ὁ Παιδεονόμος ἄρχων, Στέφανος Παδοῦδας.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀνευφημιῶν τοῦ πλήθους ἐγερεθεὶς ὁ πρόεδρος τῆς Ἰονίου Βουλῆς, Κ. Πέτρος Βράϊλας, στέμμα δάρνης διὰ χειρὸς ἔχων, ὡς νέος τοῦ Ἀπόλλωνος Ἱεροφάντης, ἐπρόσφερον αὐτὸ εἰς τὴν αὐτοῦ ὕψιλότητα, τὸν Κ. Κανδιανὸν Ῥώμαν, καὶ ἐν ὀνόματι πάσης τῆς ὀμηγύρεως τὸν ἀνεκνήρυξε ΠΟΙΗΤΗΝ. Γενικαὶ χειροκροτήσεις ἐδέχθησαν τὴν στέψιν ταύτην, τὴν διεδέχθησαν δὲ ἐκφωνήσεις διαφόρων φιλολογικῶν καὶ ποιητικῶν συνθέσεων, ἐν αἷς ἐξήχως ἐξιομνησκόμενοι ἐράνησαν ὁ Λατινικὸς διθύραμβος τοῦ ἐπιπότου Ἀλεξάνδρου Δαμασκηνοῦ, ὁ εἰς τὰς Μούσας ὕμνος τοῦ Δόκτορος Τρύφωνος, καὶ ἡ Σαπφικὴ ᾠδὴ τοῦ Κ. Λοβέρδου, τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως τῆς «Ποικίλης Στοᾶς.»

Ἡ τελετὴ αὕτη βαθεῖαν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν ἐφ' ὅλων τῶν παρευρεθέντων, καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς διανοητικῆς πάλης δεικνύουσα καταβαίνοντας τοὺς τὴν πρῶτην κοινωνικὴν κατέχοντας θέσιν, ἀπέδειξε πόσον οἱ διανοητικοὶ ἀγῶνες τιμῶνται παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, καὶ ἐνεψύχωσεν ἐνθουσιάζασα πάντας τοὺς εἰς τούτους ἀλειφομένους.

ΤΟ ΤΥΦΛΟΝ ΠΑΙΔΙΟΝ ΑΠΟΘΝΗΣΚΟΝ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Charles Swain).

I.

*Ὡ μῆτέρ μου! ὦ ἀδελφὴ! δὲν εἶσθ' ἐμοῦ πλησίον;
Οἱ κεκλεισμένοι ἀρτυροῦν, ὦ μῆτερ, ὀφθαλμοὶ μου.
Ποθῶ νὰ σὲ ἀκρασθῶ τὸ θνησκόν σου παιδίον.
Κυλόγησε, ἀναχωρῶ ἐκ ταύτης τῆς ἐρήμου!
Ὡ μῆτερ, τὸ λευκίδιον μὲ ἔφεραν τὸ νέον;
Ἐνόμιζον ὅτι τὴν γῆν πρὶν ἀποχαιρετίσω
Τὸ μῦρον τοῦ νεοθαλοῦς φυτοῦ μου ποτὲ πλέον
Ποτὲ δὲν θὰ βροῦσῃ.

II.

Μυστηριώδες ἄρωμα ἀπὸ τῆς κάλυκός τοῦ
Πάντοσ' ἐθάρρουν μ' ἔθιγε τὸ βάθος τῆς καρδίας.
Μεθ' ὅλης κατερχόμενον τῆς ὠραιότητός του
Ποτὲ δὲν μ' ἐπροξένησε τὸ ἔαρ θρηνηφιδίας.
Συμπάθει' ἀνεξήγητος, ὠροῖον αἰσθημά τι
Κατεῖχε τὴν καρδίαν μου, τὸν θρόμβον τοῦ δακρύου
"Ὅτ' ἤσθανόμην πίπτοντα, καὶ ὁ θρόμβος ἐκυμάται
Ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μου!

III.

"Ὅταν λοιπὸν ἡ σκοτεινὴ ζωὴ μου τελειώσῃ,
Καὶ τὸ τυφλὸν παιδίον σου ὁ τάφος ὅταν κρύψῃ,
Χρὸς σεπτὸν, ὦ μῆτέρ μου, ἡ χεὶρ σου θὰ πληρώσῃ
Ἐὰν ἐπὶ τοῦ τάφου μου λευκιδίον τι βρῆσῃ.
Τὸ ἄνθος τοῦτο θ' ἀναβῇ ὅπου καὶ ἡ ψυχὴ μου,
Καὶ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Θεοῦ ἐκ νέου θὰ βλαστήσῃ.
Αὐτὸ, ὅταν ἀνοίξωσιν ἐκεῖ οἱ ὀφθαλμοί μου,
Τὸ φῶς μου θ' ἀπαντήσῃ.

IV.

Μὴ κλαίης, μῆτέρ μου, ἐὰν ἐγὼ ἐμπρός σου κλαίω.
Τὰ δάκρυά μου δὲν γεννᾷ ἐνδόμυχος ἰδύνη.
᾿Ω! διὰ τί νὰ θλιβώμαι ἐνῷ ἐπάνω πλείω,
Ἐκεῖ, πρὸς τ' ἄστρα ὅπου φῶς ὑπάρχει καὶ γαλήνη;
Ἄλλ' ἀγαπῶ, ἀλλ' ἀγαπῶ, ὥστε θαρρῶ τὸ σκότος
Με εἶν' εὐχάριστον ἐδῶ, καθὼς τὸ φῶς ἐπάνω.
Πῶς θὰ εὐρῶ τὸ φάτρυν σου ἐκεῖ, ἐσυνειδότης
Δὲν τὸ καταλαχμαβάνω.

V.

"Ὡ! μίαν ἢ καρδίαν μου ἠγάπησε μῆτέρα.
᾿Ως τὴν καρδίαν σου ἡ γῆ δὲν περιέχει ἄλλην.
Δι' ἄλλην ἢ ἀγάπην μου δὲν ἦτο θερμότερα.
Με τί καρδίας, μῆτέρ μου, μ' ἐπαρηγόρουσεν πάλην.
Πάσαν αὐγὴν Κυριακῆς, τὸ ταπεινὸν μου μνημα
Κλίνουσα μ' ἄνθη θὰ κυματῆς, μὲ δάκρυα θὰ λούσῃ,
Πλὴν τὴν εὐχάριστοῦσάν σε φωνὴν μου εἰς τὸ κύμα.
Τῆς αὔρας δὲν θ' ἀκούσῃ.

VI.

Πολλάκις αἱ ξανθόγυρσοι ἀκτίνες τοῦ ἡλίου
Θιλοῦν εἰς τὴν νεκρῶσιμον οἰκίαν μου εἰσδύει,
᾿Ὡς βλέμμα τ. τοῦ Πλάστου μας τοῦ μετὰ ταῦτα βίου
Τὴν αἰωνίαν χαρμονὴν εἰς τὴν ψυχὴν μηνύει.
Καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ ἔαρος συχνὰ θὰ κελαδῶσι,
Τὸ τρυφερόν των μίσημα τὸ στόμα των θὰ χύσῃ,
Ἐνῷ ὡς μέμραρον αὐτὰ τὰ χεῖλη θὰ σιγῶσι
Καὶ πρὸς μου ὀδύνη.

VII.

Συχνὰ τὰ μέλη μου ἰδρῶς, ὦ μῆτερ, βρέχει κρύος,
"Ὅταν μὲ ἔρχετ' εἰς τὸν νοῦν τοῦ τάφου ἡ ἰδέα.
Καὶ προσπαθῶ, καὶ προσπαθῶ σφοδρῶς, ἐναγωνίως,
Μὴ μὲ ἐκρύβῃ ἡ πνοὴ ποτὲ ἡ τελευταία.
Θέλει μὲ σώσει ὁ Θεὸς, θέλει μὲ βοηθήσει,
Ναὶ θέλει παρηγορηθῇ ἡ τρέμουσα ψυχὴ μου.
Εἰς τὴν πρὸς σὲ ὑπκοῦν μὲ εἶχεν ὀδηγήσει,
Ὡ μῆτερ, ἡ ζωὴ μου!

VIII.

"Α! σφιγξέ με καλῆτερα εἰς τὰ θερμά σου στήθη!
Τὴν φλέγουσάν μου κερφαλὴν ἀνόρθωσε . . . ὦ! πέσον
Πρὸς σὲ ἀγάπη, μῆτέρ μου, ἐντός μου ἐπεχύθη!
Πάλλ' ἡ καρδία μου παλμοὺς ἀγάπης πρὶν παγώσῃ.
"Ὅταν ἐπάνω ὁ Θεὸς τὸ φῶς τοῦ με χρισίῃ,
Καὶ ἐπιβλέψῃ πρὸς τὸ φῶς ἐγὼ τοῦ παραδείσου,
Τί δεύτερος παράδεισος! ἐν μὲ ἀπαντήσῃ,
Ὡ μῆτερ, ἡ μορφὴ σου!

Μάντζεστερ, Σεπτέμβριος 1853.

X. Α. Παρμενίδης.